

РЕГИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „ПАРТЕНИЙ ПАРВЛОВИЧ“

УЛИЦИТЕ НА СИЛИСТРА, ТУТРАКАН И ДУЛОВО –
ХИЛЯДОЛЕТНА ИСТОРИЯ И РОДОЛЮБИВА СИМВОЛИКА

УЛИЦИТЕ НА СИЛИСТРА, ТУТРАКАН И ДУЛОВО – ХИЛЯДОЛЕТНА ИСТОРИЯ И РОДОЛЮБИВА СИМВОЛИКА

СИЛИСТРА
2024

**РЕГИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА
„ПАРТЕНИЙ ПАВЛОВИЧ”
СИЛИСТРА**

**УЛИЦИТЕ
НА СИЛИСТРА, ТУТРАКАН И ДУЛОВО -
ХИЛЯДОЛЕТНА ИСТОРИЯ И
РОДОЛЮБИВА СИМВОЛИКА**

**СИЛИСТРА
2024**

Изданието се реализира по проект "Библиотечното краезнание - историческа памет на родния край", в изпълнение на договор РД 11-06-245/21.08.2023 с Министерството на културата.

**УЛИЦИТЕ
НА СИЛИСТРА, ТУТРАКАН И ДУЛОВО -
ХИЛЯДОЛЕТНА ИСТОРИЯ И
РОДОЛЮБИВА СИМВОЛИКА**

Първо издание

Българска

Съставител: Мануела Енчева

Корица: Мартина Герова

Авторските права - запазени

ISBN-

**Печат: Издателство „Ковачев Прес” ООД
Силистра, 2024 г.**

ПРЕДГОВОР

В справочника „Улиците на Силистра, Дулово и Тутракан – хилядолетна история и родолюбива символика” е включена информация за наименованията на улиците в трите най-големи градове в област Силистра. Ролята на имената на улиците е свързана с утвърждаване на националната идентичност. Те имат знаково, символно значение – носят в себе си идеи, ценности, памет. Когато дадена улица се сдобие със свое име, тя престава да бъде просто път, а се превръща и в паметник. Имената на улиците са и учебници по история, по география, по ботаника.

В справочника са представени знакови събития и личности, които са свързани в историческото развитие на България и нашия роден край. Стремещът на изданието е да мотивира живущите на тези улици да открият повече данни за патрона си, защото българската история, национален дух и култура са повод за лична гордост на всеки от нас.

Улиците в съответните селища са представени в строг азбучен ред. Титлите и званията в наименованията на улиците са развити, а цифрите са представени с думи. Улиците в справочника са с обща номерация и има препратка към тези, с дублирани наименования. Данните в статиите са от енциклопедии, справочници, книги и статии.

Справочникът се издава по проект "Библиотечното краезнание - историческа памет на родния край", сключен между Регионална библиотека „Партений Павлович” - Силистра и Министерството на културата с Договор №РД 11-06-245/21.08.2023.

На сайта на Регионална библиотека Силистра www.libsilistra.bg е публикувано онлайн справочно издание на улиците в Силистра, Тутракан и Дулово, което ще се актуализира при съответни промени.

УЛИЦИ В СИЛИСТРА

1. АЛБЕНА

Албена е ваканционно селище на Черно море, в община Балчик, област Добрич. Открито официално на 24 авг. 1969 и носи името на героинята на разказа „Албена” от Йордан Йовков, написан през 1927 г. В него Албена е описана като еталон за хубост в българското село.

2. АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ

**(1/13 ян. 1863, Свищов – 11/23 май 1897, Кочагово,
днес Алеко Константиново, Пазарджишко)**

Алеко Иваницов Константинов (псевдоним Щастливеца) е белетрист и фелейтонист. Учи в Свищовското училище и в Априловската гимназия в Габрово. През 1885 завършва право в Новоросийския университет в Одеса. Работи като съдия, прокурор и юрисконсулт в София. Уволнен по политически причини. От 1896 до края на живота си работи като адвокат на свободна практика в столицата. Подготвя и защитава успешно хабилитационен труд в Юридическия факултет на Софийския университет. Развива активна обществена дейност като училищен настоятел, като член на Върховния македонски комитет, настоятелството на дружество „Славянска беседа“, Българското народообразователно дружество, Комисията за насърчаване на местната индустрия, Дружеството за насърчаване на изкуствата, Музикалното общество и Театралния комитет. По негова инициатива е създадено първото туристическо дружество в България, а началото на организирания туризъм се поставя с изкачването на Черни връх на 27 авг. 1895. Посещава някои световни изложения в европейските столици – Всемирното в Париж (1889) и Земското индустриално изложение в Прага (1891). През 1893 предприема презокеанско пътуване за Колумбовото изложение в Чикаго (САЩ). Член на Демократическата партия, водена от Петко Каравелов, участва в изготвянето на програмата ѝ, сътрудничи на нейния орган в. „Знаме“, на

сп. „Мисъл”, сп. „Българска мисъл” и др. Най-известните му произведения са „Бай Ганю. Невероятни разкази за един съвременен българин“ (1895) и пътеписът „До Чикаго и назад“ (1893). Алеко Константинов е убит при неуспешен атентат срещу съпартиеца му Михаил Такев. Къщата музей на Алеко Константинов в Свищов е част от Стоте национални туристически обекта. Наредбата в дома му е запазена както по времето, когато в нея е живял Александър II, а от 1979 става музей.

3. АЛЕКСАНДЪР СТАМБОЛИЙСКИ **(1/13 март 1879, с. Славовица, Пазарджишко – 14 юни** **1923, Пазарджик)**

Александър Стоименов Стамболийски е български политик, деец на Българския земеделски народен съюз (БЗНС), министър–председател на България в правителството на БЗНС (1919–23). Учи в земеделското училище в Садово и в Лозаро–винарското училище в Плевен, където е ученик на основателя на Българския земеделски съюз Янко Забунов. През 1899 е делегат в учредителния конгрес на БЗНС. Следва философия в Хале и агрономия в Мюнхен, но прекъсва образованието си поради заболяване от туберкулоза. Народен представител в XIV (1908-11), в XVI-XX (1913-23) обикновено и в V (1911) Велико народно събрание. Републиканец и пацифист по убеждения, Стамболийски се противопоставя на промените в Търновската конституция през 1911 и на участието на България в Първата световна война. За антивоенна дейност през 1915 е касиран като народен представител от XVII обикновено народно събрание, арестуван и осъден на доживотен затвор. По време на Войнишкото въстание през септ. 1918 е освободен и е изпратен заедно с други политици да води преговори с участниците във въстанието за спиране на настъплението към София. Под влияние на своя сътрудник Райко Даскалов решава да оглави въстанието и е провъзгласен за председател на т.нар. Радомирска република. След потушаването на въстанието минава в нелегалност. Амнистиран в края на 1918. През ян. 1919 Стамболийски се включва в коалиционното правителство на Теодор Теодоров като министър на

обществените сгради, пътищата и благоустройството. Участва в преговорите за сключване на мирен договор на Парижката конференция. След отказа на Теодоров да приеме наложените условия, Стамболийски оглавява правителството и на 27 ноем. 1919 подписва Ньойския договор, след което, според някои медии, счупва писалката. След проведените парламентарни избори от 21 май 1920, правителството е съставено само от представители на БЗНС. През 1923 режимът на Стамболийски губи влияние извън средите на българското селячество. На 9 юни 1923 срещу правителството е извършен военен преврат, организиран от Военния съюз, с подкрепата на буржоазните партии и царя. В страната избухват стихийни селски вълнения, останали в историята като Юнско въстание. Бунтовете са потушени. Стамболийски организира стотици селяни и прави опит за обсада на Пазарджик. Местният гарнизон не се подчинил на законния министър– председател и на 11 юни Стамболийски разпорежда на селяните да се пръснат, за да не се стигне до кръвопролития. На 10 юни военният министър Иван Вълков дава устна заповед на кап. Иван Харлаков Стамболийски да бъде заловен и убит. Стамболийски прави опит да се добере до двореца в Кричим, но на 13 юни е заловен при с. Голак и отведен в Пазарджик. Предават го на групата на кап. Харлаков, който го завежда във вилата му в Славовица. Там той е убит от група членове на ВМРО, водена от скопския войвода Величко Велянов.

4. АНГЕЛ КЪНЧЕВ

(11/23 ноем. 1850, Трявна – 5/17 март 1872, Русе)

Ангел Кънчев Ангелов е деец на националноосвободителното движение. Учи в Трявна при Петко Славейков, след това завършва с отличие Варошкото класно училище в Русе, където му преподава Драган Цанков. Продължава образованието си като стипендиант в Болградската гимназия (Бесарабия), а след това се прехвърля в Артилерийската школа в Белград (Сърбия), където се запознава с Любен Каравелов, Панайот Хитов, Васил Левски и др. През 1868 сръбското правителство разтуря Втората българска легия и повечето от българските

емигранти отново се прехвърлят в Букурещ. Разочарован от постъпката на сръбското правителство, Ангел Кънчев иска да напусне артилерийската школа и да отиде заедно с Левски в България, където да поведат борба срещу поробителите, но по настояване на Левски остава в школата. Той пише пламенно възвание към българския народ, в което ясно подчертава, че „борбата е единственият път за отхвърляне на робството, за преобразяване на живота за достигане на целта...“ През 1869, вече кандидат-подофицер, напуска поради заболяване и се завръща в Русе. По негова молба е отчислен от артилерийската школа. В Русе взема активно участие в просветната дейност на читалище „Зора“ и в революционното движение. В близък контакт е с Никола Обретенов, пред когото изтъква необходимостта от образуване на революционен комитет в Русе. През 1870–71 учи в Земеделско-индустриалното училище в гр. Табор (Чехия), но поради липса на средства напуска. Чрез Димитър Попов и Никола Обретенов навлиза в дейността на Българския революционен централен комитет (БРЦК) в Букурещ, който го определя за помощник на Левски. В края на септ. 1871 той заминава за Ловеч, където се среща с Левски и до края на живота си остава негов най-верен съратник. Участва в създаването на комитетите в Русе, Троян и Разградско. Член е на масонската ложа в Русе. В началото на 1872 Левски изпраща Ангел Кънчев с организационна задача в Разград, Шумен и Русе, а после и в Търновския край, където заедно с Матей Преображенски (Миткалото) основават революционни комитети. След тази обиколка Ангел Кънчев се отправя за Русе, откъдето по поръчение на Левски трябва да отиде и Букурещ при Каравелов и да подготви работите за свикване на общо събрание на БРЦК. На 5/17 март 1872 при опит да премине без паспорт в Румъния, Ангел Кънчев бива предаден и е обграден от османската полиция на русенското пристанище. За да не бъде заловен жив, слага сам край на живота си. Последните му думи са: „Да живее България!“ Гробът на Ангел Кънчев се намира в двора на храм "Свето Вознесение" в Русе. На лобното му място е поставена паметна плоча. Домът на Ангел Кънчев е превърнат в музей. В родния му гр. Трявна е издигнат монументален паметник.

5. АРМЕНСКА

Арменците са древна християнска нация, живееща в Армения и в други страни. В Силистра, според исторически свидетелства, са живели арменци още през XI в. Арменската църква "Сурп Аствадзадзин" ("Света Богородица") в Силистра е най-старата арменска църква в България, строена през 1620 г. За арменци в Силистра съобщава в своите бележки западноевропейският пътешественик Ламотре през 1714 г. През 1853 г. в града живеят 50 семейства арменци. Според Феликс Каниц към 1881 г. тук живеят 357 души, а през 1899 те вече са 560. Масовото им преселение е след 1915 заради турския геноцид над арменския народ.

6. АРХИМАНДРИТ ПАНАРЕТ (неизв., Сливен – 7/19 юли 1878, Силистра)

Панарет Хилендарски (светско име Парашкев Хаджилиев) е деец за църковна независимост. Син на свещеник. Учи в Сливен, а след това в прочутото гръцко училище в Куручешме, Цариград, където е издържан от Иларион Макариополски. Не завършва училището поради заточването на благодетеля си през 1845 г. в Света гора. Завръща се в България и става учител в Омуртаг, в Балчик (където е инициатор за изграждането на българска църква) и в Сливен. След раждането на сина си овдовява и става енорийски свещеник в Сливен. Панарет Хилендарски е ръкоположен в Одрин от гръцкия митрополит. През 1861 г. Иларион Макариополски го назначава в Цариград за свещеник–уредник на българската църква „Св. Стефан“, а малко преди да бъде заточен, го ръкополага в архимандритски сан. Архимандрит Панарет служи там до връщането на Макариополски, който през 1867 го изпраща за председател във Варненската община. По-късно става архиерейски наместник в Кюстенджа, Добруджа (1873–75) и в Силистра (1875–78). От май 1875 до юли 1878 е председател на Смесения съвет на Силистра. Архимандрит Панарет полага усилия да движи църковния въпрос в града – на 19 февр. 1876 моли митрополит Григорий да направи постъпки пред турското правителство за въвеждане на

българския език като официален. Грижи се за населението и го защитава от турските посегателства. След Априлското въстание се застъпва за облекчаване на положението на задържаните в Силистра и Русе. Починал в Силистра, погребан в двора на църквата „Св. св. Петър и Павел“. Неговият син Стефан Панаретов е дългогодишен професор в Робърт колеж – Цариград, първият дипломат на България в САЩ, дарител на българското образование.

7. БАБА МАРИНКА (1879 – 1972)

Маринка Влайкова (Баба Маринка) е известна народна лецителка, помогнала на много болни от Силистренско и страната. Започва да практикува в Силистра около 1910 г. За лецителските ѝ способности свидетелстват известни лекари от града. Улицата получава нейното име през 1998 г., по предложение на д-р Тодор Костов.

8. БАБА ТОНКА (1812, с. Червен, Русенско – 27 март 1893, Русе)

Тонка Тихова Обретенова (Баба Тонка) е майка героиня, участничка в националноосвободителното движение. Женена за известния русенски търговец Тихо Обретенов. В къщата им гостуват революционери, книжовници и други будни за времето си хора – Георги Стойков Раковски, Стефан Караджа, Ангел Кънчев, Любен Каравелов, Панайот Волов, Захари Стоянов, Стефан Стамболов, Стоян Заимов. След смъртта на мъжа си Тонка остава сама глава на голямо семейство – тя има дванадесет деца, от които седем останали живи. Тя се включва активно в организираната националноосвободителна борба. Оказва сериозна организационна, морална и финансова помощ на Русенския частен революционен комитет. Съратник и доверено лице на Васил Левски. Нейният дом е сигурно скривалище и организационен център за срещи на революционните дейци. Известна и с факта, че погребва Стефан Караджа и запазва черепа му. В борбата се включват и децата на Баба Тонка. През 1867 синът ѝ Петър

Обретенов влиза в Българската легия в Белград. През 1868 Ангел Обретенов е сред участниците в четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа. Петър Обретенов загива, а Ангел е заловен и осъден на заточение в Диарбекир заедно с четата. Никола Обретенов е централна фигура в създадения през 1871 Русенски революционен комитет. Той влиза в Ботевата чета става свидетел на смъртта на Христо Ботев. След разгрома на четата е заловен и осъден на заточение в Мала Азия. През 1875 Георги Обретенов се включва в подготовката на Старозагорското въстание. Загива в четата на Стоил войвода. В освободителните борби се включва и дъщерята на Баба Тонка Петрана Обретенова, ушила през 1875 знамето на Червеневодската въстаническа чета, сформирана за участие в Априлското въстание. Другата дъщеря – Анастасия Обретенова, през 1882 се омъжва за Захари Стоянов. Баба Тонка доживява Освобождението – посреща руските части, които освобождават Русе и посреща заточените си синове. В Русе има къща–музей "Баба Тонка". Нейното име носи залив на антарктическият остров Ливингстън.

9. БАЛЧИК

Крайбрежен град в североизточна България, административен център на община Балчик, област Добрич, в близост до курортния комплекс Албена. Поради изобилието на питейна вода, градът е наречен Круной–Круни, което в превод означава „извори“. По-късно се преименува на Дионисополис и повод за това е статуя на бог Дионис, изхвърлена на брега на морето. В „Пътепис“ от 1653 г. на Евлия Челеби – османски пътешественик, пътеписец, поет и историк, се среща за първи път днешното име на града – Балчик. Според Челеби, Балчик получава името си от турското "Балджикъой" – "село на меда", тъй като пчеларството тогава било един от основните поминъци на града. Втора хипотеза твърди, че е свързано с името на българския феодален владетел Баликас – Балик. Третата хипотеза е, че идва от думата „балчук“ („блато“), понеже дъното на пристанището по онова време е било тинесто. На 21 септ. 1940 г. Балчик е първият освободен град в Южна Добруджа, анексирана от Румъния през 1913 г. Градът е

сред Стоте национални туристически обекта. Забележителности в Балчик са архитектурно–парковият комплекс „Балчишки дворец“, изграден в периода 1924–34 като лятна резиденция на румънската кралица Мария Единбургска и създадената през 1955 г. Ботаническа градина с площ от 194 дка.

10. БАЧО КИРО

(7 юли 1835, с. Бяла Черква, Велико Търново – 28 май 1876, Велико Търново)

Киро Петров Занев (Бачо Киро) е учител, книжовник и революционер. Учи в килийното училище в родното място и в Батовския манастир. Остава рано сирак и продължава да се самообразова. 14-годишен става учител в с. Коевци и 27 години учителства в търновските села. Вероятно заради това е и прозвището му Бачо. Пламенен радетел за новобългарско светско училище, активен читалищен деец, инициатор за създаването на читалището в родното си място, което днес носи неговото име. Пише и издава стихотворения, пътеписи и др., сътрудник на в. „Македония“. В началото на 60-те години Бачо Киро се завръща в родното си село. От този момент животът му изцяло е посветен на просвещението на българите и на политическото им освобождение, за което е преследван от гръцкия владика и затварян два пъти. Основател и председател на революционния комитет в Бяла черква, един от главните организатори на Априлското въстание в Търновски революционен окръг. При обявяването на въстанието се присъединява с дружина от 101 въстаници към четата на Поп Харитон и става подвойвода. Участва в деветдневни ожесточени боеве на обградената от турски войски чета в Дряновския манастир. След разбиването на четата и опожаряването на манастира се измъква и стига до Бяла Черква, но е предаден от местните чорбаджии. Осъден на смърт и обесен в Търново.

11. БЕЛИЦА

1.Белица е град в Югозападна България, в полите на Рила, административен център на община Белица, област Благоевград.

2.Името Белица носи и старопланинска река, десен приток на Янтра.

12. БЕСАРАБИЯ

Историческа област в Югоизточна Европа, между р. Днестър, р. Прут и долното течение на Дунав, днес в Молдова и Украйна. През античността е населена със скити и гети. През 106 г., след победата на император Траян над даките, е включена в римската провинция Дакия. При царете Иван Асен II и Тодор Светослав е в пределите на българската държава. През 1367 влиза в княжество Молдова. От 1503 е под османска власт, а през 1560 там се установява ногайската татарска орда. По силата на Букурещкия мирен договор от 1812 е присъединена към Русия, после отново преминава към Молдова и пак към Русия. Днес Кишинев е столица на Молдова. Първите преселници на българи в Бесарабия са след Руско–турската война 1768–74, а един от инициаторите за това заселване е ген.-фелдмаршал Пьотр А. Румянцев–Задунайски. От 1803 започва масово преселение на българи в Бесарабия, над 400 хил. души. Създадени са българска колония, основани са градовете Болград и Комрат и над 60 села. Българите откриват училища, най-известна е Болградската гимназия „Св. св. Кирил и Методий“. От бесарабските българи произхождат видни учени, общественици и политици – Димитър Греков, Иван Колев, Александър Малинов, Олимпи Панов, Александър Теодоров–Балан и др.

13. БОГДАН ВОЙВОДА

(около 1765/1770, Копривщица – 1809, неизв.)

Легендарен хайдушки войвода. Действа с дружина в Средна гора и Тракия, в землището на Копривщица и е закрилник на населението срещу турските и башибозушки разбойнически набези. Загива в сражение с

кърджалиите. Възпят в много средногорските песни и народни предания. През годините на робството Средна гора е сърцевината на освободителното движение в България. Неслучайно и първенецът ѝ връх Богдан (1604 м.), е кръстен на легендарния хайдутин Богдан войвода.

14. БОЖУР

Полско и градинско цвете с кичести (червени) цветове. Името божур произлиза от китайски и означава „най-красивият“. В Китай божурът е символ на богатството, вероятно заради често срещания червен цвят, който заедно с цветето е традиционен символ на тази страна. Там наричат божура „императорско цвете“, защото владетелите украсявали градините си с него. Божурът е билка, която прочиства организма от токсини и повишава имунитета. Според българското народно поверие, божурът помага за отхвърляне на отрицателната енергия и на магиите.

15. БОЙКА ВОЙВОДА

Бойка войвода е легендарна хайдутка. Сведенията за нея черпим от епическата поема „Бойка войвода“ на Петко Р. Славейков, където се възпява свободолюбието на младата българка, предпочела да я застигне смърт пред участта да остане робиня. Пенчо Славейков, по сведения, дадени от баща му, твърди, че "сюжетът на „Бойка войвода“ е взет от легендарните разкази за някаква си жена–войвода, върлувала из Търновско, в началото на 19-то столетие". Посочените подробности дават предположение, че в образа на Бойка войвода се крие юнакинята Рада Барачкина, която се е подвизавала в последната четвъртина на XVIII и в началото на XIX в. За нея Славейков, по предание от близки лица, е записал следните сведения, обнародвани в книгката му "Примери исторически" (Цариград, 1868): „Рада била от с. Чолакова махала, което се намира на един час разстояние от Търново към югозапад, там, дето Дреновската река се влива в Янтра. Това село било заселено някога от селяни на близкото, сега запустяло, с. Качица, което се намирало четвърт час по-нагоре. Рада

била едничка дъщеря на жена–вдовица с малко имотец, която била известна с прозвището Барачката. Още от малка тя проявявала голяма смелост и самопожертвователност – спасила дете и възрастна баба. За тази юначна и добросърдечна мома искали да се оженят много момци не само от нейното село, но и от другите околни села. В нея се влюбил и синът на богат и влиятелен ага от с. Качица, който със заплашвания отстранил другите и настоявал Рада да се потурчи и омъжи за него. За да се отърве от безчестие и поробване, тя решила да потърси помощ от Вълчан войвода – легендарен народен закрилник. Чрез верни хора на войводата тя се срещнала с него и му разказала за неволята си. Вълчан войвода се трогнал от споделеното, още повече, че и неговата любима също била отвлечена и потурчена. Рада влязла в юнашката дружина на Вълчан войвода, а когато той бил хванат и убит от леденишкия спахия Ахладоглу, заела местото му и водила дружината, като защитавала околното население от злосторници, дори до времето, когато Исмаил Трестиниклията заел и умирал Търновско в началото на XIX в.” Именно тази мома била праобразът на Бойка войвода. На името ѝ са кръстени местността „Бойкиният припек” в Камчийската планина и пещерата „Бойкина дупка” в Ловешко.

16. БОЯДЖИ ЯНИ

(ок. 1825, с. Върбица, Шуменско – ок. 1890, Силистра)

Иван Иванов (Бояджи Яни) е виден възрожденски деятел. Бяга от родното си село заради сбиване с турче и отива в Пловдив, където леля му дава гръцкото име Яни. След едногодишен престой се отправя към Силистра, която е под руско управление през 1931 г. и става чирак в бояджииската работилница на арменец Минасян. Замогва се и става търговец на едро – притежава голям склад за бакалски и манифактурни стоки, парна мелница, гемии за доставяне на стоките. Уважаван от силистренци, избран многократно за касиер на българската община и за член на околийския меджлис (съвет). Депутат във II Велико народно събрание в Свищов 1881. Дарявал за всички културни начинания в града. При освобождението на Силистра на 10 февр. 1878, в неговата къща е настанен ген.

Андрианов. Днес паметната плоча, увековечаваща събитието, е поставена на къщата на Арабаджян, на ул. „Омуртаг“ 1, понеже къщата на Бояджи Яни е съборена. През 1879 в къщата на Бояджи Яни е отседнал и първият български княз Александър Батенберг. Бояджи Яни е погребан в черковния двор в Силистра. През 1941 неговите кости и тези на други възрожденци са преместени в общ гроб без надпис, в началото на централната алея на старите гробища.

17. БРАТЯ МИЛАДИНОВИ

Братя Миладинови – Димитър и Константин, са възрожденски просветители, книжовници, борци за национална независимост. Двамата братя събират български народни песни и други фолклорни творби, които публикуват през 1861 в сборника „Български народни песни“ от 542 страници. Той съдържа 665 песни, множество български пословици, гатанки, вярвания, игри, лични имена и др.

ДИМИТЪР ХРИСТОВ МИЛАДИНОВ (1810, Струга, днес Северна Македония – 11/23 ян. 1862, Цариград) учи в гръцкото училище в Охрид и в гимназията в Янина. Учител в Охрид, Струга, Кукуш, Битоля, Прилеп и др. Развива широка дейност срещу гръцката асимилаторска политика и се бори за самостоятелна българска църква и признаване на българската националност. Превежда избрани места от Евангелието и Апостола на български, учи свещениците да четат и пишат. Преследван от гръцките духовници. Арестуван от турските власти на 16 февр. 1861, умира в Цариградския затвор, вероятно от тиф. Има и съмнения, че заедно с брат си е отровен от фанариотите.

КОНСТАНТИН ХРИСТОВ МИЛАДИНОВ (1830, Струга, днес Северна Македония – 7/19 ян. 1862, Цариград) получава начално образование в Охрид, учи в гимназията в Янина, завършва гръцка филология в Атинския университет. През 1857–60 е студент в Историко–филологическия факултет на Московския университет. Там поддържа творческа връзка с Любен Каравелов, Райко Жинзифов и др. С тях основава през 1859 книжовното дружество „Братски труд“, публикува

стихотворения. Разбрал за арестуването на брат си заминава за Цариград, където е арестуван и умира четири дни преди него. Има съмнения, че заедно с брат си е отровен от фанариотите.

18. БРЕЗА

Бреза е названието на род дървета, разпространени във всички по-високи планини в България, по скалисти места, сечища, предимно в иглолистни гори. Бялата бреза е листопадно растение с много лечебни свойства.

19. БРЪШЛЯН

Бръшлян е род от 15 вида вечнозелени и увивни растения от семейство бръшлянови, разпространени в Европа, Азия и Африка. В България се среща в диво състояние само обикновения бръшлян с триделни, тъмно зелени, дебели, кожести листа. Бръшлянът е силно сенкоустойчив.

20. БУЗЛУДЖА

Връх Хаджи Димитър е исторически скалист връх в Шипченско–Тревненския дял на Централна Стара планина, висок 1441 м. Старото му име е Бузлуджа (до 29 юни 1942 г.), с което име е популярен и до днес. На този връх през 1868 г. се сражава четата на Хаджи Димитър, а през 1891 г. се провежда Бузлуджанският конгрес – учредителен конгрес на Българската социалдемократическа партия.

21. ВАСИЛ АПРИЛОВ

(21 юли 1789, Габрово – 2 окт. 1847, Галац, Румъния)

Васил Евстатиев Априлов е изтъкнат стопански и просветен деец, дарител, възрожденски писател, един от най-образованите българи през първата половина на XIX в. След смъртта на баща си 11-годишният Васил Априлов заминава в Москва с по-големия си брат и учи там. След това завършва немска гимназия в Брашов, учи медицина във Виена. Премества се в Одеса и през 1811

и в съдружие с брат си, открива фабрика за спиртни напитки, а през 1821 фабрика за рафиниране на захар и голям магазин за хранителни стоки. По това време Априлов подпомага гръцкото освободително движение. През 1828 се оттегля от търговията и се отдава на научни занимания. Решителен поврат във възгледите му предизвиква прочетената през 1831 книга на Юрий Венелин „Древните и сегашните българи“. Под нейно влияние Априлов загърбва елинизма и се посвещава на просветното и културно издигане на българския народ. През 1835 г. с помощта на Николай Ст. Палаузов, братя Константин и Димитър Мустакови, митрополит Иларион Търновски и др., открива в родния си град първото взаимно училище, изцяло с преподаване на български език – днес Априловска гимназия. Обръща специално внимание на българския литературен език и правопис и смята, че в основата му трябва да е говоримата народна реч – източното българско наречие. С писма Априлов издирва в България свои сътрудници и ги насърчава в събирането на старини и на народни песни. Дейността му създава условия за борба за църковна независимост. През 1847 Априлов посещава Габрово. На връщане за Одеса умира в Галац, от мъчилата го години туберкулоза. Завещава на габровската община значителна сума, с която да се построи нова сграда за основаното по негов почин училище. Първоначално е погребан в Галац, а през 1897 останките му са пренесени и погребани в двора на Априловската гимназия, която носи името му от 1889 г. През 1935 там е издигнат негов паметник.

22. ВАСИЛ ЛЕВСКИ

(6/18 юли 1837, Карлово – 6/18 февр. 1873, София)

Васил Иванов Кунчев (Васил Левски, Дякона) е теоретик и революционер, стратег и организатор на българското националноосвободително движение през 60-те и 70-те години на XIX в. Известен е и като Апостола на свободата, заради организирането и разработването на революционна мрежа за освобождаване на България от османско владичество. Пътува по страната и създава частни революционни комитети, които да подготвят обща

революция. Неговата мечта е чиста и свята република, в която всички да имат равни права, независимо от своята народност и вероизповедание. Учи в килийното и във взаимното училище в Карлово. След смъртта на баща си, от 1852 е послушник при вуйчо си архимандрит Василий, таксидиот на Хилендарския манастир. През 1855 се преместват в Стара Загора, където Левски завършва класното училище и пее в църковния хор. По настояване на вуйчо си прекъсва обучението в класното училище и изкарва едногодишен курс за подготовка на свещеници в Пловдивското класно епархийско училище. От това време са неговите записки „В[ъ]ведение на обличителното богословие“, които днес са най-ранният запазен ръкопис от Левски. През 1858 се завръща в Карлово с вуйчо си, който му поставя условие да се покалугери, за да бъде изпратен в Русия да се учи. На 7 дек. 1858 приема монашество и е ръкоположен за монах с името Игнатий в Сопотския манастир „Св. Спас“. През 1859 пловдивският митрополит Паисий го ръкополага за йеродякон в Карлово. Служи в църквата и при вуйчо си до края на 1861, когато взема решение да се посвети на революционната борба. През март 1862 дякон Игнатий захвърля расото и се включва в Първата българска легия на Георги Раковски в Белград, където получава прозвището Левски. След разпускането на легията се завръща в Карлово, където е арестуван за три месеца и освободен със застъпничеството на Найден Геров. Учител в с. Войнягово (1864–66) и в добруджанското с. Еникьой, Тулчанско. През 1867 Левски заминава за Влашко и по препоръка на Раковски става знаменосец в четата на Панайот Хитов, с която преминава Дунав в края на апр. 1867 край Тутракан и се отправя към Стара планина. Там води битки с турски потери, а после преминава в Сърбия. Включва се във формирането на Втората българска легия (1867–68) и след разтурянето ѝ, през април 1868 отново преминава в Румъния. След героичната гибел на четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа през 1868, Левски стига до извода, че народът не е подготвен за въстание, че трябва да се създаде вътрешна революционна сила. С подкрепата на Димитър Ценович и организацията на „младите“ предприема първата си обиколка в България (11 дек. 1868 –

24 февр. 1869). При втората обиколка (1 май – 26 авг. 1869) Левски създава първите революционни комитети в Ловеч, Плевен, Карлово, Калофер, Пловдив, Пазарджик и др. През есента на 1869, в Букурещ Любен Каравелов и групата на „младите”, с участието на Васил Левски създават БРЦК (Български революционен централен комитет). В Румъния Левски не среща достатъчно подкрепа на своите идеи и затова предприема самостоятелно своята трета обиколка из Българско от края на май 1870 и в продължение на година и половина създава ВРО (Вътрешна революционна организация) от комитети в стотици селища на страната. За ръководен център определя Ловешкия комитет, наречен още Привременно правителство в България. От 29 апр. до 4 май 1872 в Букурещ е свикано първото Общо събрание на БРЦК и Левски е определен за „Главен апостол на цяла България, Тракия и Македония”. Апостолът се завръща в България и предприема реорганизация на ВРО – създава окръжни центрове, тайна поща, тайна полиция и строга революционна дисциплина. Димитър Общи обаче проявява своеволие и на 22 септ. 1872 извършва обир на турската поща при Арабаконак. Участниците в обира са арестувани и съдени. Правят се разкрития и е нанесен удар на тайната организация. В резултат на тези разкрития Левски получава от Каравелов нареждане за незабавно въстание, но е убеден, че моментът не е подходящ и тръгва за Букурещ, за да съгласува действията си с БРЦК. На път за Румъния минава през Ловеч, за да прибере комитетския архив. Ношува в ханчето на Христо Цонев Латинеца в с. Къкрина, Ловешко, където на 27 дек. 1872 е заловен от турската полиция. На 4 ян.1873 е откаран в София и изправен пред специален Извънреден съд. Разпитван от 5 до 10 януари, поема цялата отговорност върху себе си и запазва революционната организация от по-нататъшен разгром. Апостолът е обесен в покрайнините на София на 6/18 февр. 1873 г. В съвременна България личността на Васил Левски се възприема като най-ярката и най-святата личност сред българските революционери. Има над 150 паметника на Апостола в България и в чужбина. Функционират три музея, посветени на него: „Васил Левски“ (Ловеч), Къкринско ханче и Национален музей „Васил Левски“ (Карлово). Организирана е музейна сбирка в килията, в

която често е отсядал в Троянския манастир. Във Великотърновския исторически музей се пазят вещи, принадлежали на Левски и печат на БРЦК. Името му носят Националната спортна академия и Националният стадион в София, Националният военен университет във Велико Търново, връх Левски в Стара планина и връх Левски на остров Ливингстън.

23. ВЕЖЕН

Вежен е най-високият (2198 м.) връх в Златишко–Тетевенската планина. Намира се в Тетевенския Балкан. Представлява обширно заравнено плато. По основното му било се движи границата на резервата Царичина. В района на Вежен се намира единственият по-голям горски масив на бяла мура.

24. ВЕЛЕС

1. Велес е град в централната част на Северна Македония, разположен на р. Вардар. Днешното име получава през VII в. с пристигането на славяните на Балканите, от славянската дума „в лес“, което означава „в гора“ (поради гъстите гори, които го заобикалят). По време на османското робство преобладаващото население в града е българско. Съгласно Санстефанския мирен договор (1878) влиза в новоосвободена България, но по Берлинския договор остава с Македония под османско робство. Освободен през 1912, но по Букурещкия мирен договор от 1913 с част от Македония е включен в Сърбия. По време на българското управление във Вардарска Македония в годините на Втората световна война, е управляван от български кметове. От 1946 до 1996 г. градът носи името Титов Велес в чест на комунистическия диктатор Йосип Броз Тито.

2. Велес (Волос) е славянски бог, син на свещената небесна крава Земун. Според легендата, тя е създадена от млякото, което е създал нашия галактичен млечен път. Род, богът на създателя на света, е създал Земун в началото на времето и той е отговорен за всички божества. Велес е пътеводител на всяка пътека и чака най-добрият късмет за

всеки пътник. Владее подземния свят, където душите на мъртвите намират пътя си, и е отговорен за грижата за добитъка, като символ на богатството. Покровител на художниците и поетите, известен като бог на магията. Името му се свързва със смъртта, като най-вероятната етимология на името на бога е свързана с това тъжно явление.

25. ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Велико Търново е областен град в Северна България, разположен по поречието на р. Янтра. Историята на Велико Търново датира още от XIII в. пр.н.е. Градът е столица на Втората българска държава (1185-1353) и на Княжество България в периода 1878–79 г. През Средновековието носи името Търновград, като постепенно става известен с наименованието Търново. На 27 юли 1965 г. пред него е добавено „Велико“ в чест на многовековната слава на града. Градът е освободен от руските войски на 7 юли 1877 г. В Търново е проведено Учредителното събрание (10 февр. 1879 – 16 апр. 1879) – първото Народно събрание на България, което изработва и първата българска конституция.

26. ВИТ

Вит (в античността наричана от траките Артаня, а от римляните Утис) е река в Северна България, област Ловеч, десен приток на Дунав. Дължината ѝ е 152, 6 км. Името на реката е производно на глагола „вия, извивам, увивам“, какъвто е ходът на речното корито на повечето реки.

27. ВИТОША

Витоша (антично име Скомброс – от гръцки „острота“) е планина в западна България. Плиний Стари нарича планината Скопиус (от гръцки “скопиос” – кула, наблюдателница), заради наличието на много наблюдателни кули в планината. С името Витоша (от тракийски “двувърха, двуделна“) планината е известна от Средновековието. Витоша се намира между Стара планина

и Рило–Родопския масив, и е част от Средногорието. Тя е единствената куполообразна планина в България. На територията ѝ се намира Природен парк Витоша, най-старият на Балканския полуостров.

28. ВИХЪР

Бърз и мощен вятър, буря. В българския фолклор думата означава силен поривист вятър, от който се образуват вихрушки.

29. ВОЛНАТА

В края на XVIII и началото на XIX в. силистренската крепост е била обект на кърджалийски нападения и на войната между Русия и Турция. След превземането на крепостта от руските войски през 1828 г., българи от Влашко и Бесарабия се настаняват в опразнените от турците къщи. Броят им бил толкова голям, че станало нужда да се построят къщи извън крепостта Силистра. По заповед на командващия руските войски, полето в източната част на града – в местността „Ливадата”, било размерено и на него били построени около 300 къщи. Това място гражданите нарекли "Волната" (строена по воля, волна, свободна). Тя се управлявала самостоятелно от свои първенци–старейшини. За кмет избрали заселилия се в Силистра кап. Георги Мамарчев, допринесъл за нейното освобождаване. С малки изключения населението на "Волната" е било само българско. Първоначално построили малка черква. Към 1845 там било отворено българско народно училище с даскал Тодор – руски възпитаник от с.Тескенджи. Когато руските войски се оттеглили на 30 авг. 1836, много българи се изселили и на тяхно място дошли нови български заселници. В началото на Кримската война през 1854, когато започва руската обсада на града, по стратегически съображения турците евакуирали жителите на „Волната” и кварталът бил опожарен. Голяма част от българите се заселили в града, а друга — в близките села.

30. ВЪЧА

Въча е западнородопска река, десен приток на Марица, с дължина 112 км. Името ѝ произлиза от българския глагол „влача“, като се обеззвучава звука "л" и се получава формата Влъча – Въча.

31. ГЕНЕРАЛ А(Н)ДРИАНОВ

(1830 – 16 апр. 1904, Старо село, Витебска губерния,
Русия)

Иван Алексеевич Андрианов е руски военачалник, генерал от кавалерията. Произхожда от казашкия дворянски род Андрианови и е син на гвардейски ген. Иван Алексеевич. Обучава се в Първи кадетски корпус, който завършва през 1848 със званието подпоручик в лейбгвардейската Донска батарея. През 1849 участва във войната срещу Унгария, а след завръщането си постъпва в Императорската военна академия. Завършва през 1854 с чин капитан и е командирован в Генералния щаб. Назначен за дивизионен интендант на Десета пехотна дивизия, Андриянов се присъединява към севастополския гарнизон с нея и участва в отбраната на Севастопол по време на Кримската война, както и в битките при Инкертман на Черна река. През 1861 се пенсионира с чин полковник. През 1877, по време на Руско–турската война, се връща на служба като ген.-майор и получава под свое командване първо Втора бригада от 1-ва донска казашка дивизия, а след това и цялата 3-та донска казашка дивизия, с която става част от Долнодунавския отряд на ген.-лейтенант А. Е. Цимерман и участва в боевете за Меджидие, Чабан–Куюсу, Каракилис, Орман и Хаджиоглу Пазарджик. По време на войната ген.-майор Андрианов се отличава със своята тактика при завземането на крепостта Силистра и с въвеждането на гражданско управление в нея.

На 19 ян. 1878 в Одрин е сключено примирието между Русия и Турция във водената от тях десета поред война. Съгласно текста на примирието, Османската империя трябва да предаде на руснаците четири крепости, между които и Силистра. Ген. Цимерман сформира

специален отряд за завземането на Силистра под общото командване на ген. Андрианов. На 3 февр. се срещат руски и турски офицери, които уговарят условията по предаването на крепостта в срок от седем дни. Турците възразяват, че няма да могат да си приберат цялата военна техника за такова кратко време. Руснаците са категорични, че това, което не може да бъде изнесено от крепостта, ще остане в полза на новото управление. Изтеглянето започва на 7 февр. 1878 в 8 часа сутринта и завършва на 10 февр. Първите колони излизат през Тутраканската порта. Начело на турската войска върви военна музика, която свири процалния марш “Кал селяметлен” (“Останете си със здраве”). След кавалерията тръгва пехотата и флотът, който е придружаван от руски офицери, защото има минни заграждения. Пред Варош капия засвирват военни тръби и започва церемонията по предаването на крепостта. Турските караули заемат за почест и мястото им е заменено с донски казаци. Знамената с полумесеца са смъкнати и се развяват руските флагове. Черковните камбани ехтят безспирно до края на деня. Празнично облечени мъже и жени са по улиците. В 20 ч. ген. Андрианов приема гражданската власт в конака. Даскал Димитър Енчев го приветства от името на събраните български първенци, с които той се ръкува. След два дена и ген. Цимерман е посрещнат от силистренци с хляб и сол.

След края на войната Донската дивизия е разформирована, а ген. Андрианов е записан като член на Донската армия. През 1880 е командирован в Главното управление на казашките войски. През 1883 Андрианов е назначен за началник на 1-ва Донска казашка дивизия, дислоцирана във Варшавския военен окръг и я командва десет години. Получил в службата чин ген.-лейтенант, през 1893 се пенсионира с повишение в генерал от кавалерията. Умира в своето имение. – **Вж и № 45**

32. ГЕНЕРАЛ ГУРКО

(16/28 юли 1828, Могильовска губерния, Русия – 15/28 ян. 1901, с. Сахарово, Тверска област, Русия)

Граф Йосиф Владимирович Ромейко–Гурко е руски военен и държавен деец. Завършва Пажеския корпус през

1846, служи в Гвардейския хусарски полк. По време на Руско-турската война 1877–78 командва предния отряд, в който влиза и българското опълчение. Преминава Хаинбоазкия проход, смятан от турците за непобедим и освобождава Стара Загора. През 1877 командва кавалерията на Западния отряд. Като командир на отряд гвардейски войски разбива турските сили при Горни Дъбник и Телиш, и така подпомага окончателната обсада на Плевен. Ръководи настъплението към Етрополе и Орхане, и подготовката за преминаване на Стара планина. В края на 1877 с отряд от над 70 хил. души преминава Арабаконашкия проход. Войските, командвани от ген. Гурко освобождават София на 23 дек. 1877/4 ян. 1878, без бой завземат Одрин. След войната е ген.-губернатор на Варшава, член на Държавния съвет на Русия, ген.-фелдмаршал.

33. ГЕНЕРАЛ ЗАИМОВ **(8 дек. 1888, Кюстендил – 1 юни 1942, София)**

Владимир Стоянов Заимов е военен деец, ген.-подполковник (посмъртно), герой на СССР (посмъртно). Син на Стоян Заимов – участник в националноосвободителното движение, апостол на Априлското въстание, 1876. През 1907 завършва Военното училище в София. Участва в Балканските войни и в Първата световна война. От 1927 активно съдейства за модернизиране на българската артилерия. През 1934 възглавява антимонархическото крило на Военния съюз. До 1935 е командир на Четвърта пехотна преславска дивизия, през 1935 е инспектор от артилерията. Уволнен от армията със звание ген.-майор и съден за противодържавна дейност, освободен поради липса на доказателства. В навечерието на Втората световна война изпълнява разузнавателни поръчения на съветската армия в Централна и Югоизточна Европа. Арестуван на 23 март 1942, осъден на смърт от военен съд като агент на съветското разузнаване, разстрелян на Гарнизонното стрелбище в София.

34. ГЕНЕРАЛ КОЛЕВ

(15 септ.1863, с. Бановка, Бесарабия, Украйна – 29 юли 1917, Виена, Австрия)

Ген. Иван Колев Стоянов е военен деец, ген.-лейтенант, изтъкнат кавалерийски командир. Участва като доброволец в Сръбско–българската война 1885. През 1887 завършва Военното училище в София, а през 1894 Военната академия в Торино, Италия. През Първата балканска война (1912–13) е началник–щаб на Трета армия, през Втората балканска война (1913), на Пета армия. По време на Първата световна война (1914–18) е инспектор на конницата и командир на Конната дивизия (1916), която участва в настъплението на Трета армия на Добруджанския фронт. Наричат го „бащата на българската конница” – той я модернизира и въвежда към нея спомагателни пехотни, колоезачни и картечни части. Легендарен е случаят, в който той, с още седем кавалеристи, успява да плени румънски взвод от 40 войника. На 3 септ. 1916 г. 1-ва конна дивизия, под командването на ген.-майор Иван Колев, разгромява със сабите си румънска бригада от 19-та пехотна дивизия в паметен бой между Карапелит и Кочмар. След страшния удар на бойното поле остават посечени над 600 румънци, а над хиляда войници са взети в плен. Поражението е толкова голямо, че още същата вечер румънците изоставят Добрич. На 4 септ. към дивизията се насочва цяла руска кавалерийска дивизия, превъзхождаща двукратно българската. Макар и русофил, ген. Колев се сражава непоколебимо срещу руснаците. Емблематични са думите му: „Кавалеристи, Бог ми е свидетел, че съм признателен на Русия заедо ни освободи. Но какво търсят сега казаците в нашата Добруджа? Ще ги бием и прогоним както всеки враг, който пречи за обединението на България!” На 5 септ. конната дивизия поема рискован рейд на север и в поредица от схватки отблъсква руски разузнавателни конни разезди, заемайки стратегическото шосе Добрич – Силистра. На 7 септ. 1916 г., третият решителен ден от боевете на Добричката епопея, ген. Колев отново демонстрира тактически усет. Оставяйки слаби заслони срещу руската кавалерия и без да изчака заповед от командващия армията, генералът насочва дивизия към

Добрич. След изненадващ флангови маньовър на конницата в десния фланг на противника при с. Чамурлий (днес Смолница) е постигнат обрат в хода на сражението. Неприятелските войски се оттеглят в паническо бягство, а сръбско–хърватската доброволческа дивизия напълно губи боеспособността си. Победите при Карапелит–Кочмар и при Добрич са от оперативно–стратегическо значение, като оказват и огромно психологическо въздействие на войските от двете страни на фронта. След като е разбит и при Тутракан, противникът започва да се оттегля по целия фронт в Добруджа. Създават се условия частите на Трета армия да влязат без бой в Силистра на 9 септ. По-късно, по време на едномесечните сражения на Кубадинската укрепена линия, конната дивизия воюва на десния фланг на армията и взема участие в ожесточените боеве срещу струпаните огромни войски, като запущва очертаващ се пробив. На 18 окт. конницата първа преодолява Кубадинската позиция. На 23 окт. при с. Кара Мурад (северно от Кюстенджа) 1-ва конна дивизия обкръжава и пленява 265-та Оренбургска дружина, заедно с командира ѝ и бойното знаме. През втората половина на 1916 конната дивизия е спешена пред Мачинската позиция. След преодоляване на телени заграждения и атаки на нож, на 3 ян. е овладян град Мачин, а на 5 ян. е превзета Тулча, с което завършва бойният път на дивизията в Добруджа. След това до лятото на 1918 тя охранява дунавското крайбрежие на Северна Добруджа и част морския бряг. За четири месеца 1-ва конна дивизия изминава към хиляда километра, помитайки всичко по пътя си. Кавалеристите дават само 189 убити и 965 ранени. Заслугата е преди всичко на ген. Иван Колев. През това време той понася стоически всички лишения наред със своите бойци и не слиза от арабския си кон. За времето на 30-годишната си служба е ползвал едва половин година отпуск. Всичко това се отразява на здравето му. На 10 май 1917 г. генерал Колев е назначен за командващ Трета армия в Добруджа, но още в края на месеца е принуден да напусне фронта и заминава на лечение във Виена. На 28 юли е произведен в чин генерал–лейтенант „За особени заслуги през войната в Добруджа” и е награден с орден „За храброст”. Оцелял сред куршуми и снаряди, той умира на следващия ден в санаториума във

Виена. Тленните му останки са пренесени и погребани с военни почести в София. През 2016 в Добрич е открит негов паметник.

35. ГЕНЕРАЛ ПОПОВ **(5/17 ноем. 1887, Пловдив – 10 окт. 1953, София)**

Георги Николов Попов е български офицер (ген. от артилерията), ген.-губернатор на Южна Добруджа в периода 11 септ. 1940 – 11 авг. 1941 и командир на Трета армия през Втората световна война (1941–45). Известен е като „Генералът на Добруджа“. През 1900 г. е кадет във Военната гимназия в София, а през 1903–07 учи във Военното училище, като е произведен в чин подпоручик и назначен за командир на батарея във Второ отделение към 7-ми артилерийски полк. През 1910 постъпва като поручик в Николаевската генералщабна академия в Санкт-Петербург, Русия. След избухването на Балканската война (1912–13) се завръща в България и отново постъпва на служба, участва в боя при Кочани и е произведен в чин капитан. След края на войната отново заминава в Русия, в Одеса. През 1914 се връща в България и е назначен в българската армия, взима участие в боевете при Страцин, Куманово и Скопие. През 1916 става кавалер на военния орден „За храброст“ IV ст. и за пръв път получава чуждестранен орден – германския орден „Железен кръст“ II ст.. През 1918 е произведен в чин майор. Поради отличното владеене на френски език е включен и в комисията по примирието (29 септ. 1918), като част от антуража на ген. Луков. На 27 ноем. 1919 е подписан Ньойският договор, който освен териториални промени и репарации, включва и определени военни клаузи. С цел осигуряване на изпълнението на изискванията по договора е създадена т. нар. Военноконтролна комисия, в която майор Георги Попов е един от българските представители. В периода 1918–21 е назначен в Щаба на армията. През 1928 е произведен в чин полковник и работи като преподавател във Военната академия. От 1931 е началник на 6-ти пограничен сектор с щаб във Варна, а през 1933 е назначен за командир на 8-ми пехотен полк. През 1935 е произведен в чин ген.-майор, а през 1938 в чин ген.-лейтенант.

Включен е в състава на българската делегация, която на 7 авг. 1940 участва в преговорите с Румъния за сключването на Крайовския договор. На 7 септ. 1940 се подписва договора и на 11 септ. Георги Попов е назначен за ген.-губернатор (управител) на Южна Добруджа. Организира състава на войсковите части, които заемат тази територия от 21 септ. до 1 окт. 1940, а след това и настаняването, оземляването и реинтегрирането на близо 68 хил. българи, завърнали се от Северна Добруджа и от други райони на румънската държава. На 6 авг. 1941 е произведен в най-високия чин от българската армия – генерал от артилерията. Той отново се проявява като патриот, честен воин и принципен гражданин, като открито изразява несъгласие с договора за присъединяване на Царство България към Оста Рим–Берлин–Токио и подава оставка. През септ.–окт. 1944 ген. о. з. Попов е включен в състава на делегацията, която заминава в Москва за съгласуване на примирието между СССР, САЩ и Великобритания с Царство България. Доблестният воин единствен има смелостта да възрази на съветския външен министър Вячеслав Молотов, когато същият отправя остри думи срещу окупираната и грабена от болшевишката армия българска държава. „Нямате право да съдите България, господин Молотов, отвърща храбрият генерал. Ако под договора Молотов–Рибентроп не стоеше Вашият подпис, може би изобщо нямаше да има Втора световна война!” В периода 1944–46 е представител на българското правителство при Съюзническата контролна комисия. Въпреки антихитлеристката позиция, заявена още през 1941 г., комунистическата власт не спестява на ген. Попов затвора и изселването. Оставен без медицински грижи, тормозен и преследван като „фашист”, героят от три войни (Балканските и Първата световна) умира на 10 окт. 1953. През 2016 в София е поставена паметна плоча на ген. Попов.

36. ГЕНЕРАЛ СКОБЕЛЕВ

(17/29 септ. 1843, Санкт Петербург, Русия – 25 юни/7 юли 1882, Москва, Русия)

Михаил Дмитриевич Скобелев е руски военачалник, генерал от пехотата. Завършва Академията на Генералния щаб в Санкт Петербург през 1868. По време на Руско-турската война командва Сборната кавказка казашка дивизия. През юли 1877, начело с дивизията изиграва решаваща роля при втората атака в боевете за Плевен, а през август – за овладяването на Ловеч. При третата атака на Плевен отрядът му пробива турската отбрана. Като командир на 16-та пехотна дивизия участва в блокадата на Плевен и в зимното преминаване на Стара планина; дивизията води решителни битки при Шипка–Шейново. Военните му умения създават войнишката поговорка „Където е Скобелев, там е победата“. През февр.1878 войските му влизат в Сан Стефано. След войната е назначен за командир на 4-ти армейски корпус дислоциран в Минск и е такъв до смъртта си. Командир на Сборен отряд в Ахалтекинската експедиция. Завоюва голяма част от днешен Туркменистан. Повишен е във военно звание генерал от пехотата от 14 ян. 1881. През 1882 в Париж Скобелев излиза в защита на балканските народи от агресивната политика на Германия и Австро–Унгария, което предизвиква дипломатически усложнения и император Александър III го отзовава. На път към Санкт Петербург Скобелев умира от инфаркт в Москва. В Плевен се намира „Скобелев парк–музей“ на мястото, където генералът води героични сражения по време на третата атака от боевете за Плевен през 1877 г.

37. ГЕНЕРАЛ СТОЛЕТОВ

(1/13 ноем. 1834, гр. Владимир, Русия – 27 юни/10 юли 1912, Царское село, Русия)

Николай Григориевич Столетов е руски военен деец, генерал от пехотата. Завършва Физико–математическия факултет на Московския университет и Академията на Генералния щаб в Санкт Петербург. Получава образователна и научна степен „кандидат на

математическите науки”. Участник в Кримската война (1853–56) и в Кавказката война. През Руско–турската война (1877–78) е командир на Българското опълчение, което е в състава на Предния отряд с командир ген.–лейтенант Йосиф Гурко. Участва в боевете при Стара Загора. Лично командва защитата на Шипка през авг. 1877. Заменен е на шипченската позиция от ген.–лейтенант Фьодор Радецки. През юли–авг. 1877 ръководи отбраната на Стара Загора и Шипка. Оглавява авангарда на колоната на ген. Михаил Скобелев при преминаването на Стара планина и участва в сраженията при с. Шейново през дек. 1877. Награден е с орден „Св. Георги“ IV ст., орден „Св. Владимир“ I ст. и орден „Света Ана“ I ст. След завръщането си в Русия командва дивизия и корпус. Член на Държавния съвет на Русия. Почетен гражданин на Габрово. На негово име е наречен връх Столетов в Стара планина.

38. ГЕНЕРАЛ ТОШЕВ

(18 дек. 1859, Стара Загора – 27 ноем. 1924, Пловдив)

Стефан Тошев Тошев е български офицер, генерал от пехотата, герой от Първата световна война. Завършва класното училище в Габрово през 1876. Доброволец в Българското опълчение, преводач в Осма дружина заради доброто владее на руски език. След Освобождението Стефан Тошев се записва като юнкер във Военното училище в Пловдив. През 1879 постъпва на служба като прапорщик ротен командир в Ескизагорска № 6 пеша дружина от Източнорумелийската милиция, която е разпределена като гарнизон в родната му Стара Загора, после служи в Хасковска №10 пеша дружина. От 1880 е на служба във войските на Княжество България. През 1881 е зачислен в свитата на Н. В. княз Александър I Батенберг, служи в Севлиевска № 14 пеша дружина. През 1883 е поручик, от 1884 е командир на рота в 7-ма пехотна планинска дружина в Лом, а през 1885 е произведен в чин капитан и командва дружина в 3-ти пехотен бдински полк. През Сръбско–българската война през 1885 е командир на 2-ра дружина от 3-ти пехотен Бдински полк и участва в боевете при Сливница. За действията му по време на сраженията е награден с орден „За храброст“ IV ст. През

Балканската война (1912–13) с дивизията, която командва, участва в настъпателните операции на Тракийския военен театър. Участва в Лозенградската и Чаталджанската операция. През 1913 е повишен в звание ген.–лейтенант. През Междусъюзническата война е командир на Пета българска армия, която действа в участъка Султантепе, Крива паланка и Китка. През Първата световна война (1915–18) Стефан Тошев е командир на Трета българска армия, която през 1916 води успешни боеве на Добруджанския фронт срещу руско–румънски войски. За връх в бойната му кариера се смята битката за Тутракан. При подготовката за атаката на тази изключително здрава румънска крепост, ген. Тошев влиза в остър конфликт с командващия съюзническите войски на Дунавския фронт и Добруджа германски фелдмаршал Август фон Макензен, който има свой план за атаката на Тутракан. В крайна сметка е приет плана на българския генерал. На 5 и 6 септ. 1916 след устремната атака на Трета армия под командването на ген. Стефан Тошев, Тутраканската крепост е превзета, а бранещите я 40 хил. румънски войници и 450 офицери са пленени. След конфликт с Макензен подава оставка и е назначен е за ген.–губернатор на Македонската област. През 1917 г. е произведен в чин генерал от пехотата, най-високото звание в Българската армия. През 1918 му е поверено командването на Четвърта българска армия, а след края на войната през 1919 преминава в запаса. Генералът умира внезапно на 26 окт. 1924 в Пловдив, където е поканен да изнесе патриотична беседа. Тленните му останки са пренесени в София. Траурната процесия до Централните софийски гробища е предвождана от Цар Борис III.

39. ГЕНО ЧОЛАКОВ **(21 септ. 1834, Русе – 1 окт. 1904, Силистра)**

Гено Атанасов Чолаков е кмет на Силистра в периода окт. 1879 – окт. 1884. Според Силистренски алманах за 1899 е вторият кмет на Силистра след Т. Радиев. Пак там пише, че след кметуването на Д. Кънчев (1881–83) е бил кмет отново. Завършва първоначалното си образование в Русе. От 1847 е в Силистра при вуйчо си

Ради Теодоров – "първ търговец в Силистра" и се залавя с търговия. Връща се в Русе, завършва местното трикласно училище и отново идва в Силистра, където открива свой манифактурен магазин. Посвещава се на борбата за културния и просветния напредък на града. Отваря първата книжарница в Силистра. Спомоществовател на 18 книги, получавани от читалището в града в периода 1851–75. Пише дописки до в. "Цариград". Дарител за основаването на българска църква и училище в Силистра. Виден водач на българите в града против фанариотското подтисничество и срещу гръцкия митрополит Дионисий, заради което е изпратен на заточение в Цариград. Освободен е след година, със застъпничеството на видни българи от Цариград и Русе. Избиран многократно за училищен и църковен настоятел, включен в Привременния и Постоянния казалийски съвет. Поддържа връзки с Георги Сава Раковски, Васил Левски, Стефан Караджа, Хаджи Димитър и др. Застава начело на борбите на силистренци за национално освобождение. Оглавява представителството в града на Агентството за пренасяне на комитетска кореспонденция, създадена от Раковски. Превежда Левски от Силистра до с. Ветрен и през Дунав до Румъния. В навечерието на Априлското въстание подготвя бунт на българските младежи в града. Заради това отново е заточен от турските власти в началото на 1877 в Мала Азия. Освободен е след Освобождението на България от османско робство. В Силистра е назначен за председател на окръжния съд. Депутат в Учредителното събрание 1879 г., приело Търновската конституция. Избиран два мандата за кмет и един мандат за зам.-кмет на община Силистра. По негово предложение денят на освобождението на Силистра от османско робство, 10 февруари, е обявен за празник на града. По негов почин, през 1881 в Силистра се основава дружество на Българския червен кръст. През 1887 Гено Чолаков участва в съзаклятието на силистренските офицери– русофили против Стамболов и е осъден на година затвор. В последните си години живее в голяма нищета, заедно с шестте си деца. Отправя просба към Народното събрание да му бъде увеличена пенсията, но тя остава без отклик. Умира през 1904 в Силистра. Погребан е в двора на църквата. През 1940, по нареждане на

Доростоло–Червенския митрополит костите на погребаните светски лица в черковния двор са пренесени и погребани в общ гроб в старото гробище, покрит с черна мраморна плоча, без имена. През 1969 е издигнат негов бюст–памятник в Дунавската градина.

40. ГЕО МИЛЕВ

(15 ян. 1895, Раднево – след 15 май 1925, София)

Георги Милев Касабов (Гео Милев) е поет и публицист, преводач. Следва романска филология в софийския университет и в Лайпциг. Участва в Първата световна война, където е ранен и загубва едното си око, претърпява няколко операции в Берлин. Там сътрудничи на експресионистичното сп. „Аукцион”. След завръщането си издава сп. „Везни” (1919–22) – орган на български символизъм и експресионизъм. Превежда художествена литература от старогръцки, руски, френски, немски, английски. Съставя няколко поетически антологии. След потушаването на Септемврийските бунтове през 1923 пише изобличителна статия срещу терора на Александър Цанков. Издава сп. „Пламък”, но заради поемата му „Септември”, която разкрива трагедията на погрома, списанието е забранено, а Гео Милев е осъден на година затвор. Арестуван и задържан от полицията, изчезва безследно. Тленните му останки са разпознати по изкуственото му око в общ гроб в Илиенци, София. Баща е на поетесата Леда Милева.

41. ГЕОРГИ БЕНКОВСКИ

(21 септ. 1843, Копривщица – 12/24 май 1876)

Георги Бенковски (с истинско име Гаврил Груев Хлътев) е деец на националноосвободителното движение, един от организаторите и ръководителите на Априлското въстание през 1876. След ранната смърт на баща си напуска местното училище и става чирак. През 1866 вече е влиятелен абаджия, търгува в Мала Азия, пътува в различни райони на Османската империя. Бенковски се сближава с дейците на българското национално–освободително движение и през 70-те години, в Букурещ,

става пламенен привърженик на революционните идеи. През 1875 е включен в групата на Стоян Заимов, натоварена от Българския революционен комитет да подпали Цариград и да привлече вниманието на Великите сили към Българския въпрос. В Цариград получава паспорт на името на поляка Антон Бенковски и остава в историята с тази фамилия. Акцията и опитът за въстание не успяват и Бенковски се връща в Румъния. Там Гюргевският революционен комитет го определя за апостол на Четвърти (Пловдивски, Панагюрски) революционен окръг, заедно с Панайот Волов. В началото на 1876 двамата се прехвърлят в България и започват организационна дейност. Бенковски е един от ръководителите на събранието в Оборище. Възглавява комисията за изработване на план за хода на въстанието с указания за тактиката. На 20 апр. 1876, след получаването на „Кървавото писмо“ на Тодор Каблешков, провъзгласява въстанието в Панагюрище. Организира конен отряд, т.нар. Хвърковата чета на Бенковски, с която води сражения с османските войски. След разгрома на въстаниците при Панагюрище се оттегля с малка чета в Стара планина. Предаден и убит от турците из засада при преминаване на р. Костина в Тетевенския Балкан. Подвигът му е възпят в „Епопея на забравените“ от Иван Вазов. Родният дом на Бенковски в град Копривщица е превърнат в музей и пази уникална реликва – личната пушка на Бенковски.

42. ГЕОРГИ САВА РАКОВСКИ (14 апр. 1821, Котел – 9 окт. 1867, Букурещ, Румъния)

Георги Сава Раковски (истинско име Съби Стойков Попович) е идеолог, стратег и организатор на националноосвободителното движение, публицист, писател, историограф и етнограф. Родственик на Стефан Богориди, племенник на Георги Мамарчев. Учи в Карлово при Райно Попович и в Патриаршеската школа в Куручешме, Цариград, където е известен под името Сава Стефанидис. От началото на 40-те години на XIX в. Раковски участва над три десетилетия в борбата за църковна и политическа свобода на българите. През 1841 се свързва с тайното Македонско дружество и приема името

Сава Македон. Установява се в Браила, открива частно училище и от любов и уважение към вуйчо си Георги Мамарчев приема името Георги Македон. Осъден на смърт като един от ръководителите на Браилския бунт (1842). Със съдействието на гръцки дейци е освободен и изпратен във Франция. След 1847 е в Цариград и участва в борбите за независима Българска църква. По време на Кримската война, през 1853 изгражда в България комитети на революционната организация „Тайно общество” с над 3 хил. българи, организирани в отряди и готови за действие. Преследван от Високата порта емигрира от 1855 до края на живота си. През 1856 е в Нови Сад – Австрия (днес Сърбия). Там издава в. „Българска дневница”, обнародва „Предвестник горскаго пътника” и довършва поемата „Горски пътник”. Изгонен от Австрия по настояване на Високата порта, през 1858 заминава в Одеса, където съставя „План за освобождението на България”. През 1860 е в Белград, издава в. „Дунавски лебед” – първият печатен орган на българското революционно движение. През 1861–62 организира Първата българска легия, а през 1862 учредява Привременно българско началство в Белград. От края на 1863 се установява в Букурещ и през 1866 създава Върховно българско тайно общество. През 1867 създава „Привременен закон за народните горски чети”, съставя „Закон за българското народно въстание, по който ще се управлява българската народна войска”. До края на живота си, макар и тежко болен от туберкулоза, Раковски работи за осъществяване на революционните си планове. Книжовното му дело също е свързано с революционната му дейност и формирането на националното съзнание. Умира в Букурещ. През 1885 костите му са пренесени в България и се съхраняват в катедралната църква „Св. Неделя” в София. През 1942 са пренесени в Котел, а от 1981 се съхраняват в Музея на котленските възрожденци.

43. ГРАНИЧНА

Разделителна линия (улица) между териториите на България и Румъния в рамките на гр. Силистра, близо до

държавната граница. Настоящата сухоземна граница с Румъния е определена от Крайовския договор (1940).

44. ГРАФ ИГНАТИЕВ

(17/29 ян. 1832, Санкт Петербург, Русия – 20 юни/3 юли 1908, Круподеринци, Руска империя)

Николай Павлович Игнатиев е руски офицер, генерал от пехотата, държавник и дипломат, почетен чуждестранен член на Българското книжовно дружество. Завършва с отличие Пажеския корпус и постъпва в Лейбгвардейския хусарски полк (1849). Завършва със сребърен медал Николаевската военна академия на Генералния щаб на Руската армия (1851). Като дипломат участва в Парижката мирна конференция (1856), има важна роля в провеждането на руската политика в Азия и на Балканите при управлението на император Александър II. Защишава необходимостта от активна намеса на Русия в Източния въпрос. През 1864–67 е назначен за извънреден посланик на Русия в Цариград. Тук негова основна задача става „разпадането на османската империя и замяната ѝ с християнски, за предпочитане славянски народности“, както и привличането на тези народи под руско влияние. Инициатор за свикването на Цариградската конференция (1876–77), на която се приема изработеният от него проект за автономия на България. Участва в Руско–турската война (1877–78). В руската преса е наричан „русият княз на българите“, заради подкрепата му за създаването на Българската патриаршия и позицията му в острия българо–гръцки спор по този повод. Граф Николай Игнатиев е инициатор на сключването на несъгласувания с руското външно министерство Санстефански предварителен мирен договор между Русия и Османската империя (19 февр./3 март 1878), който е бил неизпълним, предвид сключеното още през 1876 секретно Райхщадско споразумение между Русия и Австро–Унгария. Това лишава Игнатиев от възможността да стане първият български княз. Член на Държавния съвет, министър на външните работи на Русия.

45. ДЕСЕТИ ФЕВРУАРИ

На 10 февр. 1878 (стар стил) Силистра е освободена от османско робство. В ранната сутрин на 10/22 февр.1878, комендантът на силистренската крепост, придружен от двама парламентьори, с коне потегля за с. Алмалий, където са били лагерът на руските полкове и главната квартира на руското командване. След час комендантът на силистренската крепост, който е и командир на гарнизона, се връща в Силистра с парламентьорите и договореното оттегляне на турските войски. Турските войски се нареждат в строй и чакат заповед за потегляне. Настъпват решителни минути. Християнското население се покачило по стените на крепостта от държавната болница до Дунавската порта, а турското население – от болницата до Чаир махале. След дадения сигнал започва предаването на крепостта от турците на русите. Първо турската флота, която била на зимовка в "Лома", излиза на открития Дунав и по течението потегля за Десния Дунав. Пехотата, кавалерията и артилерията напускат Силистра през Западната порта, през шосето за Шумен, покрай Калипетрово, начело с музиката си, която свири прощален военен марш. Победоносните руски войски приближават силистренската крепост, но са все още отвън, като заемат разстоянието от Цариградската врата до Дунавската врата. Руските войски под звуците на своята военна музика навлизат в Силистра. Освободителите са посрещнати тържествено от населението – с хляб и сол и нарочно организирано площадно тържество – всички плачели от незапомнено вълнение и споделяли радостта си от дълго чаканата пет века свобода. Ето какво се казва в официалния рапорт на командира на силистренския отряд руски войски ген.-майор Андрианов, адресиран до командира на 14-ти армейски корпус ген.-адютант Цимерман: "Имам щастието да ви доложа Ваше Превъзходителство, че крепостта Силистра покорно падна в краката на Негово Императорско Величество днес, 10 февр. 1878 г. Два батальона от каширския полк и 17-и конен казашки полк влязоха в крепостта в 8 часа вечерта. Утре ще дойдат и останалите части и ще бъде отслужен благодарствен молебен. След влизането ни в града аз незабавно се отправих към конака, където бяха събрани

всички представители на града. Днес отплува по Дунав и турският флот от Силистра под командването на Ферик паша. Тъй като маларията и тук действа пагубно, считам за целесъобразно в града да бъдат оставени само частите, необходими за караулна служба, а останалите да бъдат настанени в близките села, за което ви изпращам подробна дислокация.” След изтеглянето на османската войска, челната руска колона влиза в града и се спира пред къщата на Бояджи Яни, където командирът им отсяда на квартира. През 1968 г. в района, близо до мястото на къщата, която е съборена, е поставена паметна плоча за събитието, на която пише: „На 10. II. 1878 година на това място бяха посрещнати братските руски войски при Освобождението на Силистра”. – **Вж и № 31**

46. ДЕТЕЛИНА

Детелината е род растения от сем. Бобови. Тя е ливадна трева с тройни листа и струпани на главичка цветове. На около 5 хил. трилистни детелини се пада по една четирилистна детелина. Според поверие, четирилистната детелина осигурява на притежателя си неограничен късмет. Има и петлистни детелини.

47. ДИМИТЪР ЕНЧЕВ

**(21 дек. 1841, с. Енина, Старозагорско – 29 апр. 1882,
Силистра)**

Димитър Поптенов (някъде Поптонеv) Енчев е първият кмет след Освобождението на Силистра. Завършва Цариградския лицей. Учи една година във Висшето военномедицинско училище в Цариград, заедно със своя брат близък Иван Енчев (по-късно първият лекар в Силистра), но прекъсва обучението си. През 1859–60 г. учи в Одеската семинария, а после се прехвърля в Киевската гимназия. През 1866 г. завършва Историко–филологическия факултет на Киевския университет. Работи като главен учител в Габровското класно училище (1866–69), след това преподава в Русе, Търново и Силистра (1874–77). В Силистра идва по препоръка на Васил Друмев, заедно с жена си Антонина Мамарчева (от рода на кап.

Георги Мамарчев) и на 10 юли 1874 започва работа като главен учител в мъжкото класно училище, където пръв въвежда изучаването на химия. Въвежда правилник за вътрешния ред в училище, който забранява телесните наказания. Сътрудничи на в. „Турция“, „Македония“, „Время“, „Право“, „Летоструй“, на сп. „Ръководител на основното учение“ и „Ден“. Превежда учебници от руски език. По време на Руско–турската война е разузнавач на руската армия. След Освобождението е назначен за първи кмет на Силистра (март 1878 – 21 апр. 1879). Народен представител в Учредителното събрание, I ВНС и I ОНС. През 1880 г. е назначен за окръжен управител на Силистра. В периода 1880–82 е училищен инспектор.

48. ДОБРИ ВОЙНИКОВ **(10 ноем. 1833, Шумен – 27 март 1878, Търново)**

Добри Попов Войников е писател, учен, общественик, журналист, музикален и театрален деец, основоположник на българския театър, първият български режисьор. Един от учредителите и спомогателите на Българското книжовно дружество през 1869. Учи в Шумен при Сава Филаретов, Иван Богоров и Сава Доброплодни. Завършва Френския колеж в Цариград. Учител в Шумен, Браила и Гюргево. Съставя и издава учебници. Пръв въвежда учебния процес в музиката и декламацията. Основоположник на училищния театър и оркестър. Поставя основите на съвременен национален български театър. Написва много театрални исторически пиеси („Райна княгиня“, „Възпяването на Крума Страшний“) и комедии („Криворазбраната цивилизация“, „По неволя доктор“), които съставляват главния репертоар на българския възрожденски театър. През 1874 се завръща от Гюргево, Румъния в Шумен и приема руско поданство. По време на Руско–турската война 1877–78 е управител на сиропиталище в Търново, където умира от тиф.

49. ДОБРИЧ

Областен град в Североизточна България. Сегашният град възниква през XVI в. като Хаджиоглу

Пазарджик – според легендата по името на неговия основател, турския пътуващ търговец Хаджьоолу, а според писмени източници – на огузки род със същото име. На 19 февр. 1882 г., по настояване на своите граждани, той получава сегашното си име – от българския владетел Добротица, който през XIV в. управлява Добруджанското деспотство. От 25 окт. 1949 Добрич е преименуван на Толбухин – на името на съветския маршал Фьодор Толбухин, командващ Трети украински фронт, който окупира България през 1944 г. От 19 септ. 1990, с президентски указ, е възстановено старото име на града – Добрич.

50. ДОБРОТИЦА (неизв. – 1385)

Болярин, деспот на Добруджанското княжество (1360–85), потомък на династията Тертеревци. Установява резиденцията си в Калиакра. Създава флот, който води 25-годишна война срещу генуезците в Черно море. През 1376 крепостите Дръстър, Емона и Козяк са присъединени към Търновското царство. Откъсва земите си от Търновската патриаршия и ги подчинява на Цариградската патриаршия. Неговото име носи областта Добруджа (на старобългарски език – Дòбротица).

51. ДОБРУДЖА

Историко–географска област в североизточната част на Балканския полуостров. Най-старите обитатели са тракийските племена гети, теридзи и др. От 46 г. пр.н.е. е римска провинция под името Малка Скития. От 395 г. е в пределите на Византия, а от края на VII в. – в българската държава. През XIV в. боляринът Балик създава Добруджанското княжество, чийто деспот през 1360–85 е Добротица – на негово име земите му са наречени Добруджа. Около 1385 г. Добруджа е завладяна от османските турци и влиза в Дунавския вилает. Освободена през руско–турската война (1877–78). Съгласно Берлинския договор (1878), Северна Добруджа е дадена на Румъния, а Южна Добруджа – на България. След Втората балканска

война (1913) цяла Добруджа е дадена на Румъния. По Крайовската спогодба (1940) Южна Добруджа е върната на България.

52. ДОКТОР АНАСТАС ЯНКОВ **(19 окт. 1906, Етрополе – 24 септ. 1968, Силистра)**

Д-р Атанас Данаилов Янков е лекар–хирург. Произхожда от семейство на учители от Охридска Македония, които са се преселили в София след създаването на Княжество България. Завършва реална Втора мъжка гимназия в София през 1924 г. и със стипендия заминава за Белгия да учи инженерство. След фалита на спонсорите му се връща в България и през 1931 завършва Медицинския факултет на Софийския институт. Работи в София и Варна като лекар. През 1941 е назначен за завеждащ Хирургично отделение в Градска болница – Силистра. През 1942–43 д-р Янков е мобилизиран като фронтови хирург в Сърбия и Македония. След 1944 г. работи непрекъснато в Градска–околийска, по-късно Окръжна болница – Силистра, където завежда хирургичното отделение до кончината си.

53. ДОКТОР АНГЕЛ МИЖОРКОВ **(7 авг. 1905, Силистра – 11 окт. 1979, Силистра)**

Д-р Ангел Мижорков е лекар. Учи медицина в гр. Клуш, Румъния и в гр. Модена, Италия. Има две специалности – хирургия и гинекология. Владее перфектно румънски, италиански, френски и говоримо турски езици. Започва работа в Силистренско през 1933. Д-р Мижорков е първият акушер–гинеколог в Силистра, основател на Акушеро–гинекологичното отделение. За пръв път в България въвежда метода за раждане с вакуум–екстрактор, който по-късно се въвежда в цялата страна. Д-р Мижорков прави първото кръвопреливане и завежда първия кръвопреливен кабинет в града, а през 1960 поставя началото на организираното кръводаряване и кръвопреливане в Силистра.

54. ДОКТОР ПЕТЪР ВИЧЕВ
(22 септ. 1884, Айдемир, Силистра – 14 юни 1933,
София)

Петър Вичев Коцев е деец на националноосвободителното движение на българите от Добруджа, журналист, юрист. Завършва право с докторат в Брюксел. През февр. 1914 основава бежанското дружество „Добруджанско братство“ в София. Един от основоположниците на Съюз „Добруджа“ и на Добруджанската революционна организация, член на нейния Централен комитет. Редактор на в. „Добруджанско знаме“, „Свободна Добруджа“. Застрелян в София от политически противник.

55. ДОРОСТОЛ

През V в., след опустошителните набези на сармати, готи, хуни, авари, славяни и прабългари, Дуросторум е разрушен. Византийският император Юстиниан (483–565) възстановява града и го издига като една от най-важните крайдунавски крепости на империята, под новото име Доростол. Крепостните стени били възстановени след нападенията на хуните в 441 и на готите в 474. През 586 градът е превзет от аварите, но скоро Византия си го връща. През 594 византийският стратег Приск превръща Доростол във военна база против славяните. Градът просъществува под това име до превземането си от Аспаруховите българи през 681 г., когато преминава в границите на Първата българска държава. Славяно–българското му име става Дръстър (Дистра, Дристра, Дристрон). Заедно със столиците Плиска и Преслав градът е сред най-значителните градове–крепости.

56. ДОЧО МИХАЙЛОВ
(29 окт. 1895, с. Бабук, Силистренско – 26 авг. 1926, с.
Дживел, днес Никола Козлево, Шуменско)

Дочо Михайлов Драганов е деец на добруджанското революционно националноосвободително движение. Начално образование получава в с. Бабук. След окупацията

на Южна Добруджа от румънската кралска власт отива във Варна, където продължава образованието си. Там попада под влиянието на партията на тесните социалисти. През 1914 г., когато силистренската гимназия е преместена в Свищов, напуска Варна и заминава да учи там. По време на Първата световна война е мобилизиран на фронта. Участва във Войнишкото въстание (1918). Връща се в Добруджа и е учител в с. Нова Попина. След закриването на българските училища се премества в Силистра. През 1919 г. участва в изграждането на местната Румънска социалистическа организация. Същата година емигрира в България – живее в Русе и Варна. Във Варна е привлечен за сътрудник на Добруджанския революционен комитет и му е поставена задача нелегално да внесе в Одеса важни поверителни сведения за съглашенските войски в България. Връща се в България в началото на 1921, после записва медицина в Букурещ. Отново отива във Варна, където с Димитър Дончев–Доктора участват в подготовката и създаването на Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО). Взима дейно участие в Септемврийското въстание (1923), участва в шурма на флотските казарми във Варна, където е ранен. Избран за член на Висшия съвет на съюз „Добруджа“. През 1925 е арестуван и изпратен в Русенския затвор. След една година е освободен и заминава в Дживелския район, където ръководи чета. На 26 авг. 1926 г. край с. Дживел (днес Никола Козлево), четата му е обкръжена от българска фашистка полиция и хора на десницата във ВДРО. В сражението Дочо Михайлов е убит.

57. ДРАВА

Река в Италия, Австрия, Словения, Хърватия и Унгария, десен приток на Дунав. Дълга 709,8 км. В периода 6–19 март 1945 г., в Унгария е проведена т.нар. Дравска операция на Първа българска армия, по време на заключителната фаза на Втората световна война. Успешното провеждане на операцията проваля настъпателните планове на Вермахта и допринася и за бойния престиж на българската армия.

58. ДРАГОМАН

Град в Софийска област, център на община. С името Драгоман селището е споменато през 1576 г. Наречено е на предводител (драгоманин) на жътвари, загинал в местността Провалец. По време на Сръбско–българската война (1885) край града се водят военни действия с участието на българските войски, под командването на Данаил Николаев. На 10 ноем. 1885 те разбиват сръбските войски, което позволява българската конница и отряда на Атанас Бендерев да достигнат до Цариброд (днес Димитровград, Сърбия).

59. ДРЪСТЪР

Дръстър (на старобългарски Дръстръ – „як, силен“) е средновековното име на Силистра. Градът възниква върху основите на древния Дуросторум. През 681 г., когато Аспаруховите българи завземат Доростол и той преминава в границите на Първата българска държава и славяно–българското му име става Дръстър (Дистра, Дристра, Дристрон). През 895 цар Симеон I удържа обсадата на маджарите в добре укрепения град и предприема разгромителния си поход срещу тях. През 927 митрополитът на Дръстър – Дамян, е провъзгласен за първи български патриарх. В града са разкрити останките на патриаршеска и митрополитска базилика с епископска резиденция, построена през втората половина на IX в. и много архитектурни и скулптурни орнаменти в Преславски стил. През 972 г. край крепостта Дръстър е битката между киевския княз Святослав и император Йоан Цимисхи. В резултат на победата на ромеите, източните български земи падат под византийско робство. През 1088 г. цветущият град е превзет от войските на византийския император Алексий Комнин. В разделената на четири области България, административен и културен център на Поддунавие то отново става Дръстър. След успешното въстание на Асеновци през 1185 г. градът става част от пределите на Втората българска държава. В началото на XII в. той е митрополитски център. През 1279 г. Ивайло прави тримесечна обсада в крепостта. В края на XIV в., Дръстър е

в център на самостоятелно феодално княжество, управлявано от деспот Йоан Тертер. Краят на средновековния град е през 1391 г., когато пада под османско робство.

60. ДУНАВ

Дунав (тракийско име Истрос) е втората по дължина река в Европа след Волга. Предполага се, че латинското ѝ име произлиза от местния падеж на праиндоевропейската дума „дану“ („река“). Дунав е единствената голяма река в Европа, която тече в посока от запад на изток и се влива в Черно море. Тя е и реката, която протича през най-много държави в света – десет на брой, сред които е и България.

61. ЕВЛАМПИЯ СТОЕВА

(3 март 1837, Копривщица – 28 февр. 1908, Пловдив)

Евлампия Стоева Векилова (светско име Парашкева) е българска учителка, монахиня. Учи при Найден Геров в Копривщица, после е десет години в Сопотския девически манастир. През 1855 приема монашеския си сан и променя светското си име Парашкева на Евлампия. От 1860 е учителка в Копривщица и Враца. През 1869 българите в Силистра решават да отворят Девическо училище и отправят молба към Христо Г. Данов от Пловдив да им препоръча учителка. Евлампия Стоева пристига в Силистра на 1 окт. 1869 и е учителка до 1872 г. Тя полага началото на светското девическо образование в града. Младата учителка е ходила от къща на къща да агитира родителите да изпращат своите дъщери да се учат. Първоначално се записали 30 ученички, а после броят им се увеличил. Евлампия Стоева е била най-уважаваната и най-известната жена в града. По време на ваканциите Евлампия Стоева отивала при сестра си в Букурещ. Там често се срещала с Любен Каравелов и Васил Левски, с други членове на революционния комитет. Тайно пренасяла от Букурещ за Силистра вестници, списания и писма. След напускането на Силистра отива в Русе, а от 1872 в Копривщица. Подпомага революционното движение, пренася оръжие и писма, свързани с подготовката на

Априлското въстание. Била е довереница на копривщенския революционер Тодор Каблешков. Изработва и извезва знамето на Априлското въстание (1876). След Освобождението (1878) продължава да бъде учителка

62. ЕДЕЛВАЙС

Еделвайс (от немски „едел“ – „благороден“ и „вайс“ – „бял“), известен и като „лъвска лапа“, са род многогодишни тревисти растения от сем. сложноцветни. Изображението на растението е емблема на Българския туристически съюз (БТС). Еделвайсът е защитено растение.

63. ЕЛИН ПЕЛИН

(8 юли 1877, с. Байлово, Софийско – 3 дек. 1949, София)

Димитър Иванов Стоянов (с псевдоним Елин Пелин) е български писател, майстор на късия разказ. Учи в родното си село, след което заминава да учи в София (1890–91, първи гимназиален клас), Златица, Панагюрище и Сливен, самообразова се. Една година е учител в Байлово. През 1896 г. прави опит да влезе в Рисувалното училище, но не е приет и отново се връща в Байлово, където през следващите две години пише първите си сериозни произведения. В младежките си години се увлича повече от поезията. В зрялото си творчество се насочва към разказа и повестта, като продължава да пише детски и хумористични стихотворения. През 1899 г. Елин Пелин се установява в София, където работи в различни издателства. В периода 1903–04 издава сп. „Селска разговорка“, сътрудничи и редактира множество списания и вестници – „Българин“, „Развигор“ и др. С ходатайството на проф. Иван Шишманов започва работа като библиотекар в Университетската библиотека (1903–07). През Първата световна война Елин Пелин е на фронта като военен кореспондент. Заедно с Яворов, става пазител в хранилището на Народната библиотека в София (1910–16), уредник в къщата музей „Иван Вазов“ (1924–44), където работи до пенсионирането си. От 1940 е редовен член на БАН и председател на Съюза на българските писатели.

64. ЖИТАРСКА

1. От житар – търговец на зърнени храни. Житарите са фискални чиновници във Втората българска държава, натоварени със събирането на данъка върху житото – житарство. Терминът се среща в Рилската и Витошката грамота на цар Иван Шишман (1371–93).

2. Житар е и род житен бръмбар от сем. листороги с дължина около 20 мм.

65. ЗАХАРИ СТОЯНОВ

(1850, с. Медвен, Сливенско – 2 септ. 1889, Париж,
Франция)

Захарий Стоянов (рождено име Джендо Стоянов Джедев) е български революционер, политик, журналист и писател. Учи в църковното и класното училище в родното си село. След като не го приемат да учи в светско училище във Варна, заминава за Русе и там чиракува при шивач. Става член на Русенския частен революционен комитет на ВРО (1871–72). По-късно започва работа като чиновник в Баронхиршовата железница на гара Търново–Сеймен (днес Симеоновград). Участва в Старозагорското въстание (1875) и става един от ръководителите на IV Пловдивски революционен окръг по време на Априлското въстание (1876). От началото му участва в Хвърковатата чета на Бенковски. След разгрома на въстанието, заедно с Георги Бенковски, отец Кирил и Стефо Далматинеца прехвърлят Стара планина, но са предадени и попадат на засада в Тетевенския Балкан. Георги Бенковски е убит, а Стефо Далматинеца и отец Кирил, са заловени. Захарий Стоянов успява да избяга. Заловен няколко дена по-късно край с. Терзийското, Троянско. Лежи в осем затвора. Принудително е изпратен в с. Медвен, откъдето бяга в освободения Търново (1877). След Освобождението работи в съда в Търново, за кратко е съдебен следовател в окръжния съд в Русе. При Режима на пълномощията отива в Пловдив, където е служител в Дирекцията на правосъдието на Източна Румелия (1882–85). Там издава книгите „Васил Левски (Дяконът). Черти из живота му“, „Записки по българските въстания. Разказ на очевидци

1870–76“, „Четите в България на Филип Тотя, Хаджи Димитър и Стефан Караджата 1867–68“. Захарий Стоянов е председател на Българския таен централен революционен комитет, който организира Съединението на Източна Румелия с Княжество България (1885). От 1886 г. се установява в София. Включва се активно в дейността на Народнолибералната партия. Захарий Стоянов е народен представител в V ОНС (1887), подпредседател (1887) и председател (1888–89). По случай двегодишнината от встъпването на престола на княз Фердинанд I, Захари Стоянов е удостоен с Княжеския орден „Св. Александър“ I ст. (1889). Умира на 2 септ. 1889 г. в „Хотел дьо Суез“ в Париж, от хранително отравяне.

66. ЗДРАВЕЦ

Здравецът е многогодишно тревисто растение от сем. Здравецови. Той е планинско и градинско растение с широки (и през зимата) зелени ароматни листа. Българското наименование на лечебното растение идва от „здраве“, понеже растението има редица благотворни съставки, които го правят част от народната медицина. Почти няма селски двор без здравец и български празник без китка от няколко листенца, овързани с червен конец.

67. ЗОРНИЦА

Зорница е народното название на планетата Венера. Тя е втората по ред от Слънчевата система и се намира по-близо до Слънцето спрямо Земята. На Земята може да се наблюдава само непосредствено преди изгрев и след залез, тогава тя е най-яркото небесно тяло след Луната и Слънцето. Затова народът ни смята Венера за две звезди – Зорница, Денница (Деница) и Вечерница. В народната традиция Зорница и Вечерница са сестри. Името Зорница е праславянско и е близко до друго нейно име – Зора. Древните гърци и римляните дълго време смятали, че това са две различни планети и затова сутрешната наричали Еосфорос („донасяща зората“), а вечерната – Хесперос („донасяща вечерта“). Питагор пръв доказва, че това е една

и съща планета, която впоследствие носи името Фосфорос (от старогръцки “донасяща светлината”).

68. ИВАН ВАЗОВ

(27 юни/9 юли 1850, Сопот – 22 септ. 1921, София)

Иван Минчов Вазов е изтъкнат народен поет, белетрист, драматург, публицист, културен и обществен деец, почетен член на БАН, почетен доктор на филологическите науки на Софийския университет. Завършва взаимно и класно училище в Сопот. Става учител в Калофер. После учи в пловдивското Епархийско училище. През 1870 е изпратен от баща си да учи търговия в Олтеница, Румъния. Там се сближава с българските революционери емигранти, запознава се с Христо Ботев и започва да публикува просветителски стихотворения в българския периодичен печат. От 1875 е член на сопотския революционен комитет, а след избухването на Априлското въстание емигрира в Букурещ, където издава първата си стихосбирка. По време на Руско–турската война е чиновник в канцеларията на свищовския и русенския губернатор. След Освобождението от османско робство е председател на Окръжния съд в Берковица. През 1880–86 живее в Пловдив и участва в политическия живот на Източна Румелия. Народен представител, председател на научното дружество в Пловдив, главен редактор на сп. „Наука“, основател на сп. „Зора“. След контрапреврата (детронацията на Александър I), като русофил е принуден да емигрира и през 1887 се установява в Одеса. След 1899 живее в София. Участва в културния и политическия живот на страната, министър на народната просвета. Вазов е патриарх на новата българска литература. Твори във всички художествени и публицистични жанрове. Сред най-ярките му произведения са романът „Под игото“, цикълът „Епопея на забравените“, повестите „Немили–недраги“ и др. Носител на „Орден за гражданска чест и заслуги“ (1895), златен медал за наука и изкуство (1896). През 1917 е номиниран от граждански комитет, начело с проф. Иван Шишманов за Нобелова награда за литература. Почетен доктор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Носител на най-високото отличие на Царство

България – орден „Св. равноапостоли Кирил и Методий“ с лента и звезда (1920), който дотогава е присъждан само на членове на династията, висши духовници, военни и политици. Вазов е първото и единствено гражданско лице, носител на ордена. Според статута на ордена, след смъртта на носителя той се връща на държавата. Единственото изключение от това правило е за Вазов – след смъртта му орденът е оставен на наследниците му с правителствено решение. Днес отличието се съхранява в къщата музей „Иван Вазов“ в София. През 1920 става носител на неприсъждано никога повече звание „Народен поет“ с указ на Парламента, подписан от Цар Борис III. Вазов е почетен гражданин на София и почетен член на БАН. Къщи музей на Иван Вазов има родния му дом в Сопот, в къщата в София където е живял и в Берковица. От 1976 г. името на Иван Вазов носи Народният театър в София.

69. ИВАН ВАСИЛЕВ (1859, Тутракан – неизв.)

Опълченец, роден в Тутракан. На 18 години постъпва в българското опълчение като доброволец, изпратен от благотворителното общество в Слатина, Румъния. Сражава се с 4-та рота на 1-ва опълченска дружина. Участва във всички походи и сражения на дружината по време на Руско–турската война. След войната работи като терзия (шивач).

70. ИЗГРЕВ

Времето, по което изгрява Слънцето. В преносен смисъл – поява на нещо хубаво.

71. ИЛИЯ БЛЪСКОВ (9 февр.1839, с. Дълбоки, Старозагорско – 13 авг.1913, Шумен)

Илия Рашков Блъсков е белетрист, преводач и учител. Учи при баща си Рашко Блъсков – просветен деец и журналист, който е бил учител и в с. Калипетрово, Силистренско. Продължава образованието си в Шумен при

Добри Войников, а след завършването си остава там като учител. След Освобождението е назначен като инспектор и преподавател в Учителския институт и в Девическата гимназия. Войников е един от първите белетристи в българската литература. Автор на редица нравоучителни битови разкази и повести като „Изгубена Станка”, „Злочеста Кръстинка” и др. Редактор на сп. „Градинка” (1874–75), „Памятник” (1895–96), „Учителски вестник” (1896). Събира и публикува народни умотворения, превежда творби руски, сръбски и др. езици.

72. ИСКЪР

Река Искър (антично име Ескус) извира от Рила планина и е десен приток на Дунав. Името е с тракийски произход (от „ескурои” – „вода в реката”). Дължината ѝ е 368 км. и е най-дългата, изцяло българска река. Искър е и единствената река, която извира от Рила и не поема към Бяло море или към река Марица. Тя се влива в Дунав, факт, който е странен, защото реката е принудена да преодолее три планински прегради – Средногорската, Старопланинската и Предбалканската.

73. ЙОРДАН ЙОВКОВ

**(9 ноем. 1880, с. Жеравна, Сливенско – 15 окт. 1937,
Пловдив)**

Йордан Стефанов Йовков е български белетрист и драматург, класик на българската литература, майстор на късия разказ. Завършва гимназия в София. Учителят му по литература – поетът Иван Грозев, му предсказва бъдеще на писател. След дипломирането си живее в Добруджа, където се преселва семейството му. Завършва школата за запасни офицери в Княжево (1902–04). Записва се да учи в Юридическия факултет на Софийския университет, но смъртта на баща му осуетява следването му. През 1904 се завръща в Долен извор и е учител в различни добруджански села до 1912, когато е мобилизиран. Участва в Балканските войни (1912–13) и в Първата световна война (1914–18) като офицер и военен кореспондент. След Балканските войни Йовков се установява в София и работи

като редактор на списание „Народна армия“. След като списанието престава да излиза, е назначен за библиотекар и редактор на сп. „Преглед на Министерството на вътрешните работи и народното здраве“ в Отделението за социални грижи и благотворителност. Втората национална катастрофа го заварва в Добрич. След трудни дни, изпълнени с несгоди, и след като Добруджа е върната на Румъния, Йовков минава нелегално границата и се установява във Варна, където е учител до есента на 1920. В същата година е избран за член на Съюза на писателите. През 1920–27 работи в Българската легация в Букурещ, а после, до края на живота си – в Министерството на външните работи. През 1937 г. заминава да се лекува от тежко заболяване в Хисаря, но поради влошаване на състоянието му е закаран и опериран в Пловдив, където умира. Погребан е в София с всенародни почести.

74. КАПИТАН КРЪСТЕВ **(2 апр. 1861, Русе – 19 февр. 1887, Силистра)**

Христо Кръстев Николов е военен деец, капитан, водач на Силистренския бунт през 1887. Завършва Военното училище в София и стрелкова школа в Кронщат, Русия. През 1885 взема участие в Сръбско–българската война в състава на отряда на Атанас Бендерев. От началото на 1887 е командир на Втора дружина от Пети пехотен полк в Силистра. Поддържа връзка с емигриралите в Румъния офицери, организатори на детронацията на Александър I – Радко Димитриев, Петър Груев и Анастас Бендерев. Няколко месеца след абдикацията на княз Александър Батенберг и установяването на Регентството кап. Кръстев е началник на гарнизона в Силистра. Противник на политиката на конфронтация с Русия, в началото на 1887 г. застава начело на местен комитет от офицери, чиновници и общественици, който подготвя въоръжено въстание срещу регентите под ръководството на политически емигранти от Букурещ. Разкрит и отчислен от командването със заповед на военния министър, на 16 февр. Кръстев вдига преждевременно бунта, овладявайки за кратко града. Опитът му да привлече подкрепа от Шуменския гарнизон пропада, а свиканите запасни

войници се обръщат срещу самия него. Убит е при потушаването на бунта.

75. КАПИТАН МАМАРЧЕВ **(ок. 1786, Котел – 16 юли 1846, Самос, Гърция)**

Георги Стойков Мамарчев (Буюкли) е революционер, деец на националноосвободителното движение. Сестра му Руса е майка на Георги Сава Раковски. Учи в килийното училище в Котел, работи във Влашко и Молдова. Участник в Руско–турската война (1806–12) в редовете на Българската земска войска. Постъпва в отрядите на Александър Ипсиланти (ръководител на гръцкото националноосвободително движение) по време на въстанието в Дунавските княжества през 1821. В Руско–турската война (1828–29) е начело на доброволчески отряд и участва в обсадата на Силистра, действа по Дунав и Южна Добруджа. През лятото на 1829 е в Котел и Сливен с цел организиране на въоръжено въстание по времето на присъствието на руските войски в българските земи. Поради несъгласие на руското командване с плановете му, е отведен под конвой в Букурещ. Заселва се със семейството си в Силистра, която по клаузите на Одринския мир (1829) остава под руска власт до 1836 г. Кап. Мамарчев е кмет на Силистра през 1829 до апр. 1835 – до заточението си, като е назначен за комендант на крепостта от руснаците, а жителите на града го избират за свой кмет. Дъщеря му Антонина Мамарчева става съпруга на бъдещия кмет на града Димитър Енчев. С името и пребиваването на кап. Мамарчев в Силистра е свързано застрояването на нов квартал с български заселници, наречен "Волната". По спомени на силистренци, той навсякъде е казвал: "Брате българине, не стой със скръстени ръце, ти трябва всякога да помниш, че най-скъпото нещо – свободата, даром не се дава." През 1834–35 кап. Мамарчев се включва в подготовката на Велчовата завера и е определен за военен ръководител на въстанието. Заловен е в Плаковския манастир, но понеже е руски офицер, не е осъден на смърт. Изпратен е в Цариград и е осъден на заточение – отначало в Коня, Мала Азия и после на остров Самос, където умира.

76. КЕВОРК АРАБАДЖИЯН **(1929, Силистра – 4 юни 1997, Виена)**

Кеворк Артюн Арабаджиян е радиотехник, откривател и дарител. Учи в Румънската гимназия в Силистра и в Румънския колеж в София. През 1958 завършва радиотехника във Висшия машинно–електротехнически институт, София. След това е научен работник в Научноизследователския институт по съобщенията. В 1965 защитава докторска дисертация в Националната политехника в Букурещ. Ръководи отдел „Системи и мрежи за предаване на данни“ в Научноизследователския институт по съобщенията, където става доцент. Участва в стандартизацията на системите и мрежите за предаване на данни в Международната организация за радио и телевизия в Женева, Швейцария. През 1977 се установява със семейството си във Виена. Негова съпруга е детската поетеса Емилия Захариева. По време на Олимпийските игри в Москва през 1980 г., Кеворк Арабаджиян пуска в действие система за предаване на данни и достъп. Патентова 16 разработки и открития, автор е на две технически книги и над 50 научни публикации. Завещава 60 хил. долара на арменската апостолическа църква „Сурп Аствадзадзин“ („Св. Богородица“) в Силистра.

77. КИРИЛ И МЕТОДИЙ

Св. св. Кирил и Методий са братя богослови, родени в Солун, Византийска империя през IX в., които развиват своята мисионерска дейност като проповедници на християнството.

СВ. КОНСТАНТИН–КИРИЛ ФИЛОСОФ (826/827, Солун – 14 февр. 869, Рим) е славянски просветител, създател на славянската азбука, основоположник на славянската и старобългарската литература. Учи в Магнаурската школа в Цариград.

СВ. МЕТОДИЙ (ок. 815, Солун – 6 апр. 885, Велеград, Велика Моравия) е управител на славянската област до Солун, после монах и игумен.

В края на 860 Кирил и Методий са изпратени от византийския император Михаил III с църковна и дипломатическа мисия при хазарите. През 862 г. при императора пристигат пратеници на великоморавския княз Ростислав, който моли да му бъдат изпратени подготвени учители. Императорът определя братята Кирил и Методий за извършване на проповедническата дейност и им нарежда да създадат християнска литература на славянски език за мисията им в Моравия. За тази цел те трябва да създадат славянска азбука и книги. През 862 г. Константин–Кирил Философ създава глаголицата и подпомогнат от Методий и техни ученици, превежда от гръцки на български език „Изборно евангелие“, „Изборен апостол“, „Псалтир“ и др. богослужбни книги. През 863 г. братята отиват във Великоморавското княжество, където работят при силна съпротива на немско–латинското духовенство. В Панония обучават 50 свои ученици. В края на 867 г. отиват в Рим, където папа Адриан II признава официално славянските богослужбни книги, с които може да се извършва църковна служба и ръкополага славяни за свещеници и дякони. За своята работа, която значително повлиява културното развитие на славяните, Кирил и Методий са наречени „славянските апостоли“. На тях се дължи създаването на азбуката глаголица – първата азбука, която първоначално служи за писменост на старобългарски език. Солунските братя, както още са известни братята Кирил и Методий, са канонизирани като светци за превода и популяризирането на Библията на старобългарски език (придобил популарност като староцърковнославянски език) и за разпространяване на християнството сред ранносредновековните славянски народи. Титулувани са като равноапостоли и Славянски апостоли. На 30 дек. 1980 г., с апостолическото послание, папа Йоан Павел II ги обявява за съпокровители на Европа. Православната църква ги почита и като едни от светите Седмочисленици, заедно с техните ученици и последователи – Климент, Наум, Ангеларий, Горазд и Сава. Всяка година на 11/24 май, в България се почита най-светлият празник – на братята Кирил и Методий. От 1963 г. Националната библиотека в София носи имената на светите братя.

78. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ (ок. 840 – 27 юли 916, Охрид, Северна Македония)

Св. Климент Охридски е църковен деец и книжовник. Ученик и съратник на Константин–Кирил Философ и на Методий. Името му се свързва със Златния век на българската култура. От 863 г. придружава Кирил и Методий в Моравия, Панония, Венеция и Рим, където е ръкоположен от папата за свещеник. Заедно с Методий води борба за утвърждаване на славянския език в църковното богослужение. След смъртта му е прогонен от Панония. Заедно с Наум, Сава и Ангеларий идва в България. Княз Борис I ги посреща с почести, осигурява им условия за книжовна дейност През 886 г. князът изпраща Климент като учител в областта Кутмичевица. Там Климент създава Охридската школа. До 893 г. за преводи на свещените книги започва да се използва създадения от него и Наум опростен графичен вариант на глаголицата (с 46 букви за всички звукове), наречена кирилица в чест на Кирил Философ. Климент Охридски обучава над 3 хил. души, урежда училища, църкви и манастири, подготвя учители, духовници и книжовници. Той е основател и на първата болница по българските земи, към манастира „Св. Пантелеймон“ в Охрид. През 893 г., с поемането на властта от Симеон, Климент е ръкоположен за „първ епископ, проповядващ на български език“. Същата година е избран за епископ на Дрембица. Умира в Охрид и е погребан в църквата „Св. Пантелеймон“. Св. Климент Охридски е един от най-значимите автори на старобългарски език – пише жития, похвални слова, църковни химни, превежда църковни текстове. Българската православна църква го отбелязва като светец на 25 ноем., а в деня на неговата смърт – 27 юли, се чества паметта на всичките Св. Седмочисленици: Кирил, Методий, Климент, Наум, Сава, Горазд и Ангеларий. Софийският университет е наречен на негово име при основаването си през 1888 г. Името на св. Климент Охридски носи и българската полярна изследователска база на остров Ливингстън в Антарктика, а в близост до нея е издигнат паметник на кирилицата.

79. КНЯЗ БОРИС I (ок. 828, Плиска – 2 май 907, Велики Преслав)

Борис I Михаил е български хан (от 852, княз 865–89), син на хан Пресиан. Води неуспешни войни срещу Немското кралство, Хърватското княжество и Византия. През 862–63 в съюз с крал Лудвиг Немски воюва срещу Великоморавия и изразява готовност да приеме християнството от Римската църква. Заради това България е нападната през 863 г. от византийската армия, а българските войски са разбити. Борис I е принуден да сключи мир с Византия, като се задължава българите да приемат християнството от Цариградската патриаршия. За кръстник на Борис I е определен византийският император Михаил III. През 865 г. Борис I приема християнството име Михаил, след което започва покръстването на болярството и народа. Българският църковен въпрос е уреден през 870 г. на Вселенския събор в Цариград. През 886 г. Борис I приема Кирило–Методиевите ученици Климент, Наум и Ангеларий в Плиска и ги подпомага в създаването на две средища за подготовка на славянски клир – в Кутмачевица и в Плиска. Изпраща много българи в манастири да се занимават с книжовна дейност. През 889 г. поставя на престола сина си Владимир–Расате и се замонашва, но запазва върховенството на властта си. През 893 г., с помощта на болярството и на сина си, Симеон извършва преврат и обявява за нов княз сина си Симеон I. Свиква Всенароден събор във Велики Преслав и обявява преместването на столицата от Плиска във Велики Преслав. Въвежда славянския език и книжнина в България, замества византийското духовенство с българско. До края на живота си живее в манастир. Скоро след смъртта си е канонизиран за светец от Българската църква. Св. равноапостолен цар Борис–Михаил, покръстител на българския народ, се чества на 2 май.

80. КОКИЧЕ

Кокичето е род, включващ около 20 вида ниски, едноседелни, многогодишни растения, причислени към сем. Кокичеви. Обикновеното кокиче е най-ранното

българско цвете, с бели звънчевидни цветове и е между първите цъфтящи цветя през пролетта. Традиционното му време на цъфтеж е около 2 февр. и заради това първите пролетни цветя са известни още като „камбанки на Сретение Господне” – по християнския празник, честван на тази дата. На същия празник се честват три празнични повода едновременно: представянето на детето Иисус, първото внасяне на Младенеца в йерусалимския храм и пречистването на Дева Мария. Според християнската вяра цветовете на кокичето по онова време са символизирали надеждата и са представяли Иисус като „светлина на света“, а кокичетата имат способността да пречистват дома.

81. КОНСТАНТИН ИРЕЧЕК **(12/24 юли 1854, Виена – 10 ян. 1918, Виена, Австро–** **Унгария)**

Константин Йосиф Иречек е чешки историк и български политик. Той е автор на първия академичен труд по история на България, а през 1881–82 е министър на народното просвещение. През 1872 г. издава своята първа научна работа „Книгопис на новобългарската книжнина. 1806–70“. През 1875 завършва история с докторат в Карловия университет в Прага, където специализира история на славяните. Професор по история в Университета в Прага и във Виена. През 1879–84 живее в България и участва дейно в културния живот. Иречек е главен секретар на Министерството на народното просвещение (1882–84), директор на Българската народна библиотека в София (1884). Има големи заслуги за организиране на учебното дело в България, за създаването на редица културни институти и за опазването на българската старина. Иречек е сред инициаторите за възобновяването на дейността на Българското книжовно дружество (днес БАН) в София, а от 1884 г. е негов редовен член. Извършва няколко обиколки из страната с научна цел. Поставя на научна основа историята на пътищата и селищата в България. Трудовете му по българска история за дълго време са единствените основни и задълбочени изследвания по темата („История на българите”, 1876). През 1883 г. Иречек е награден от княз Александър I с първия златен медал „За наука и изкуство“.

Преди отпътуването си от София получава от него и орден „Св. Александър“, III ст. (1884). През септ. 1884 Константин Иречек се завръща в Прага, където става професор по всеобща история в Карловия университет. От 1893 г. до смъртта си е професор по история на славянските народи във Виенския университет. Вниманието му е насочено главно към историята на славянските народи и основно към историята на българския и сръбския народ. От 1893 г. е съветник на австро–унгарското правителство по въпросите за Балканите. Член на Чешката и на Виенската академия на науките и на Кралското чешко научно дружество. Научното му дело има принос за създаване на цялостен поглед върху историята на балканските народи.

82. КУБАДИН

Кобадин (понякога Кубадин) е село в Румъния, в областта Северна Добруджа. Според местен жител, цитиран от Йордан Йовков, името на селото произлиза от арабските думи „хубд“ („възел“) и „еди“ („седем“), т.е. „възел на седем пътища“. Кубадин наистина е на кръстопът – там се пресичат пътищата Добрич – Меджидия, Добрич – Кюстенджа, Силистра – Кюстенджа и др. По време на Първата световна война през септ.–окт. 1916 г., край него се разиграва голямото Кубадинско сражение между българските войски и румънско–руска армия. С пробива на Кубадинската укрепена позиция румънската войска преминава в общо отстъпление. Скоро след тази победа, в български ръце падат черноморското пристанище Кюстенджа и дунавското Черна вода. Така пътят към освобождение на Северна Добруджа е открит.

83. КУЮМДЖИ ЕНЧО

Куюмджи (златарят) Енчо е силистренец, възрожденец. Бил е член на Българския таен революционен комитет в града. Дарител за училища и за благоустройство на града.

84. КЪЛЪРАШ

Кълъраш е град в югоизточна Румъния, административен център на едноименен окръг. Разположен е край брега на река Дунав, на около 12 км. от границата с България и на около 125 км. от столицата Букурещ. На брега на реката срещу Силистра е изградена румънската част от фериботния комплекс Силистра–Кълъраш.

85. ЛАЛЕ

Лалето е род покритосеменни растения от сем. Кремови и притежава лечебни свойства. То е градинско или диво цвете с едър чашковиден цвят на върха на стъблото. Българското название „лале“ произлиза от персийски и турски, а латинското „тулипа“ – от турската дума „тюрган“. Лалето е национален символ на Нидерландия – най-големият износител на лалета в света.

86. ЛЕБЕД

Лебедите са най-едрият род птици в сем. Патицови, разред Гъскоподобни и тежат между 3 и 15 кг. Те са с едноцветно или двуцветно оперение, най-вече черни и бели. Шията им е дълга и тънка. Не се гмуркат, но плуват много добре. Летят добре, бързо и стремително. Птицата е почитана от дълбока древност. Хората я свързвали със слънцето. Племето етруски ни е оставило една от най-красивите представи за дивното природно творение – слънчева колесница, теглена от лебед. За славяните лебедът е бил единствено достоен да придружава Бога Слънце, затова са намерени такива изображения. Монголците вярвали, че човешкият род води началото си от гордите птици. Заради прекрасният бял цвят на тялото, сибирските народи вярвали, че лебедите се превръщат в сняг през зимата, а напролет се съживяват, раждайки се пак от него. Според индусите, бог Брахма е роден от лебедово яйце. Германските племена приписвали на птиците свръхестествени способности и смятали, че могат да предсказват бъдещето. При много народи битува поверие, в

което убийството на лебед ще донесе смърт на този, който го е направил и на цялото му семейство.

87. ЛИДА

1. Лида е град в Беларус, административен център на Лидски район.

2. В българската народна традиция думата "Лида" се използва за синоним на "разглезена девойка".

88. ЛИЛИЯ

Лилията е високо растение от рода на луковичните с бели цветове и силна приятна миризма, крем, замбак. Водните лилии или водни рози са семейство покритосеменни цъфтящи растения, с цветове над водата.

89. ЛОМ

1. Лом (древно наименование Алмус) е река в Западния Предбалкан и западната част на Дунавската равнина, десен приток на р. Дунав, с дължина 92,5 км.

2. Лом е град в област Монтана, Северозападна България, разположен при устието на река Дунав, където е и река Лом.

90. ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ

(7 ноем. 1834, Копривщица – 21 ян. 1879, Русе)

Любен (Личо) Стойчев Каравелов е български поет, писател, енциклопедист, журналист, етнограф. Той е национален герой, борец за освобождението на България от османска власт. По-голям брат на влиятелния следосвобожденски политик Петко Каравелов (1843–1903). Любен Каравелов пише библиографски трудове, статии по нумизматика, лексикография, българска литература, култура, политическа история и допринася много за развитието на обществената мисъл в България в своето време. Учи в килийно училище в родния си град, в двукласното училище на Найдено Геров, в гръцкото училище и в Епархийското училище в Пловдив. Завършва

Историко–филологическия факултет на Московския университет. През 1861 съставя първия си програмен документ, в който обосновава идеята за освобождение на България чрез революционни средства и съюз с останалите южнославянски народи. През 1867 се установява в Белград и създава Българския революционен комитет с цел подготвяне на чети на сръбска територия, които да се включат в бъдещо българско въстание. Подготвя чета от 600 души (Зайчарска чета), но не успява да я прехвърли в България. През 1868 се установява в Нови Сад, Австро–Унгария. Арестуван в периода 1868–69 и лежи в затвора в Будапеща. След освобождаването си редактира в. „Отечество”, а от 1869 издава своя в. „Свобода”. През 1869 г. създава Българския революционен централен комитет (БРЦК). Според програмата на комитета, врагове на българите са турското правителство и гръцкото духовенство. В нея е защитена идеята за създаването на южнославянска или дунавска федерация на свободни земи от типа на Швейцария. Начело на федерацията трябва да застане избираемо правителство, изпълняващо волята на народа. В основата на идеите на Каравелов революцията е единственият път за освобождението на България. През 1874 г. между Каравелов и Ботев възниква спор относно методите на борбата за освобождение и Каравелов се оттегля от активна политическа дейност. След Освобождението от османско робство се връща в Търново, а последните месеци от живота си прекарва в Русе.

91. ЛЮЛИН

Люлин е планина в Западна България, издигаща се между Софийската и Пернишката котловина и е част от Завалско–Планската планинска редица на Средногорието. Дължината ѝ е 20 км. Намира се на 5 км. от София.

92. ЛЮЛЯК

Люлякът е род храсти от сем. Маслини. Родина на този великолепен храст е слънчева Персия, откъдето преди 400 години търговци го пренесли във Виена, а оттам бързо се е разпространил из цяла Европа. Люлякът е

студоустойчив планински или градински храст с лилави, червени или бели благоуханни гроздовидни съцветия. Като декоративно растение се използва за укрепване на склонове, изложени на ерозия.

93. МАДАРА

Мадара е един от центровете на българската държава през VII–XI в. През Средновековието V–XV в. е издигната Мадарската крепост. Върху терасата на скалния манастир е изградено светилище, а през IX в. е построена трикорабна базилика, около която има некропол от VIII–IX и XIII–XIV в. Скалният манастир е от XII–XIV в. По градеж и устройство дворецът в Мадара е подобен на дворецвите сгради в Плиска. До двореца има светилище. На 2 км. източно от Мадара са изсечени Мадарският конник и първобългарските мадарски надписи. Мадарският конник (705–07) е монументален каменен релеф, изсечен върху отвесна стена с височина 23 м., на северозападния склон на Мадарското плато.

94. МАК

Макът е род едногодишни, двугодишни и многогодишни растения от сем. Макови. Той е тревисто растение с право стебло, покрито с пух и перести листа. Цветчетата са едри, най-често червени, но се срещат също бели, розови или жълти. Според легендата, когато Венера загубила любимият си Адонис, плакала безутешно, проликала реки от сълзи. Където паднали те, там разцъфтявали макове. Затова и до днес венчелистчетата на маковете се отронват лесно, като сълзи. Има поверие, че макът е символ на плодородие. Аленият мак е приет от англичани, канадци и американци като символ на възпоменанието на жертвите от Първата световна война.

95. МАКЕДОНИЯ

Македония (Древна Македония) е историко-географска област и антична държава в централната част на Балканския полуостров. Античното царство е възникнало

през 808 г. пр.н.е. и съществувало до 148 г. пр.н.е. (над 640 години). Областта Македония е разположена на басейните на реките Бистрица, Вардар, Струма, Места, Колудей и отчасти Черни Дрин. Съвременните граници на областта са определени през втората половина на XIX в., понеже през османското владичество и в късното средновековие, такава административна единица не съществува, а името ѝ е забравено. Преди Берлинският конгрес в състава на областта са били включвани части от Шоплука като Радомирско, Дупнишко, Кюстендилско и Врансо – като последният град и областта му през 1878 г. са предадени на Сърбия, въпреки българското му мнозинство. Областта е поделена през XX в. след разпада на Османската империя между: Гърция – Егейска Македония – с 49,7% от територията, разделена в административните области Западна Македония, Централна Македония и Източна Македония и Тракия; Северна Македония – с 37,4%, обхващаща 93,6% от територията на Вардарска Македония; България – Пиринска Македония – с 9,9% (област Благоевград и района около с. Бараково); Сърбия – малка част от Македония – 1,5 % с районите на Прешево и Буяновац на Вардарска Македония; Албания – малка част от Македония – 1,2 % – областите Голо бърдо и Мала Преспа, както и района на запад и юг от Охридското езеро; Косово – малка част от Македония – 0,3 % с района на Качаник на Вардарска Македония.

96. МАЛИНА

Малината е полухрастовидно едногодишно или многогодишно растение от сем. Розоцветни, достигащо на височина най-много до 2 м. Плодът му се нарича със същото име.

97. МАРГАРИТКА

Маргаритката е тревисто растение от сем. Сложноцветни. По периферията на цвета листчетата са червени, розови или най-често бели. Навремето маргаритката била наричана "божа усмивка" или "оченцето на деня". Тя отваря бялата си чашка с изгрева на Слънцето

и я затваря при спускането на нощта. Цветето е любимият гадател на влюбените. Според прастарият език на цветята, въведен от древните гърци, маргаритката означава невинност.

98. МАРИН ДРИНОВ
(20 окт. 1838, Панагюрище – 28 февр. 1906, Харков,
Украйна)

Марин Стоянов Дринов е историк, филолог, общественик и държавник, почетен член на Българското книжовно дружество (днес БАН), един от основателите и пръв негов председател. Основно образование получава в родния си град. Със съдействието на Найден Геров заминава за Русия и завършва Киевската семинария и Историко-филологическия факултет на Московския университет. През 1865–70 работи в библиотеките, архивите и музеите на Прага, Неапол, Венеция и Рим, където събира материали за българската история. Доцент, професор по славянознание в Харковския университет, член на Петербургската академия на науките, Полската академия на науките и изкуствата и Югославската академия на науките и изкуствата. Марин Дринов е един от строителите на България след Освобождението през 1878 г. Помощник-губернатор на София, управляващ отдела за народното просвещение и народните дела, съветник на княз Александър Дондуков-Корсаков, с когото участва в изработването на Търновската конституция. По предложение на Марин Дринов София става столица на Княжество България. Той е и един от основателите на Софийската публична библиотека, днес Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Допринася за въвеждане на тристепенна система на училищата, с безплатно обучение. Дринов е с широки научни интереси в областта на етнографията, езикознанието и литературознанието. Има над сто научни изследвания и поставя основите на българската историческа наука.

99. МАРИНЧЕВА

Стоянка Маринчева (по съпруг Доганова) е родена през 1858 г. в Русе. Получава образование в Киев. Учителка по френски език в Девическото училище в Русе (1870– 74). Председател на женското благотворително дружество „Добродетел”(1893– 99). Освен подкрепата за болни, бедни и самотни хора, дружеството полага грижи и за образованието на девойките от града и околностите. Целите на дружеството са благотворителна, културно– просветна и постигане на пълни политически и граждански права на жените. Създадени са няколко фонда за набиране на средства за професионалното училище, старопиталището, сиропиталището и трапезарията за бедни. През 1895 г. по инициатива на Стоянка Маринчева–Доганова, женското дружество поставя началото на Девическо професионално училище (за кроене и шиене на горни дрехи – дамски и детски), второ подобно в страната. Сестра ѝ Йорданка (Юрданка) Маринчева също учителства в Русе през 1872-73 г. Съпругът на Стоянка – Никола Доганов (първи братовчед с Любен Каравелов) е учител, читалищен деец, кмет на Русе (24 февр.–1 май 1879), временен сътрудник на сп. „Училище” 1872-73.

100. МАРИЦА

Марица (старогръцко Хеброс, др. антични имена Хебрус, Хебър и Евър) е река в Южна България, Гърция и Турция, най-голяма на Балканския полуостров – 537 км. Името ѝ е с римски произход (от „Марис” – "река към морето" Влива се в североизточната част на Бяло море. Тя е и най-дългата река, извираща от територията на България, с най-обширен водосборен басейн и с най-голям речен отток.

101. МЕСТА

Места (антично наименование Нестос) е река в Южна България, течаща между планините Рила, Пирин и Родопите с дължина 273 км. Тя продължава пътя си към Северна Гърция и се влива във водите на Бяло море.

102. МИНЗУХАР

Минзухарът е род многогодишни растения от сем. Перуникови. Той е пролетно или есенно полско цвете с жълти, сини или пъстри чашковидни цветове. От цветовете на шафрановия минзухар се добива шафран (от арабски „асфар“ – „жълт“) – скъпа кулинарна подправка.

103. МИНЧО ЛЪСКОВ (1819, Котел – 26 дек. 1893, Силистра)

Минчо Георгиев Лъсков е възрожденец, радетел за българска църква и българско училище в Силистра. Около 1858 г. котленските абаджии, братята Минчо, Цонко и Върбан Георгиеви идват в Силистра. Прякорът на Минчо бил Лъската и така се образува фамилното им име – Лъскови. И тримата братя били предприемчиви, амбициозни и ученлюбиви. Изявявали се като щедри спомоществователи на възрожденските книги, а Минчо Лъсков започнал да търгува и с книги. Минчо Лъсков, заедно с Атанас Хр. Кьороолу, е първи помощник на главния учител Тодор Пеев в борбата на българската община за повече представители в градската администрация и в организирането на учебното дело в града и околията. Той е член на българската "върховна община", придружава Тодор Пеев в неговите педагогически обиколки по селата, присъства на годишните изпити. Избран за член на меджлиса (турски административен съвет). Един от големите дарители за построяване на черквата в Силистра (дал 20 турски лири) и името му (Минчо Ге) е вписано веднага след Кьороолу на паметната плоча над входа на черквата. Председател на черковното настоятелство. В края на дек. 1870 г. е делегат на добруджанския епархиален събор в Кюстенджа (Констанца), на който се избират двама представители на Доростолската епархия за Цариградския събор за учредяване на Българската екзархия. Минчо Лъсков подписва и подпечатва всички документи на събора. През 1891 г. заедно с Гено Чолаков основават дружество "Български червен кръст" в Силистра. Минчо Лъсков е погребан в черковния двор. През 1927 г.

румънските власти задължават наследниците му да пренесат паметника и костите в старите гробища.

104. МОСКВА

1. Москва е река в Европейска Русия, ляв приток на Ока от басейна на Волга, с дължина 502 км.

2. Град Москва се намира в централната част на Европейска Русия, в Централния федерален окръг, на двата бряга на р. Москва. Тя е столица на Русия и е най-големият град в Европа по площ и население.

105. МЪЧЕНИК ДАСИЙ

Св. мъченик Дасий живял през III в. Той бил войник в римския императорски легион в Дуросторум–Дръстър (Доростол), днес Силистра, по времето на императорите Максимиан Херкулий и Диоклетиан, управлявали съвместно в периода 284–305 г. По това време имало ежегоден езически обичай – празнуване в чест на божеството Кронос – войнишки празник, при който се теглел жребий един от войниците да представлява самото божество в продължение на 30 дни. Облечен в царствено облекло и придружен от множество войници, той се движел из града и можел да задоволява своите низки инстинкти – отвратително сатанински и безнаказано с хората, с които пожелал – те били длъжни да му се подчиняват. След изтичане на 30-те дни същият войник бил принасян в жертва на безименните и скверни идоли – посичан с меч. В далечната 292 г. се случило така, че жребият отредил Дасий да бъде поредният „цар на кроните“. Той обаче бил таен християнин и не искал да отдаде своя живот в жертва на езическо божество. Дасий открито изповядал пред съгражданите си своята вяра в Христос, изобличил ги за тяхното злочестие и заблуждения и обърнал много от тях във вяра в Христа. Поради това, по заповед на императорите Диоклетиан и Максимиан (284–305), той бил обезглавен след жестоки мъчения. Св. Дасий се празнува от Православната и от Римокатолическата църква в деня на смъртта му – 20 ноември. При посещението си в България през 2001 г., папа Йоан Павел II дари на Силистра част от

мощите (дясната раменна кост) на Св. Дасий, положени в мраморна мощехранилница, която е приблизително копие на саркофага от Анкона. Днес те се съхраняват в катедралния митрополитски храм „Св. ап. Петър и Павел“ в Силистра.

106. МЪЧЕНИК ЕМИЛИЯН ДОРОСТОЛСКИ (IV в., Силистра – 18 юли 362, Силистра)

Св. мъченик Емилиян Доростолски е роден в Доростол (днес Силистра) през IV в. и тайно изповядвал Христовата вяра. Император Юлиан Отстъпник (360–63), наречен така заради отстъплението си от християнството и опита да възстанови езическата религия, изпратил в Доростол нов управител, който да изкорени християнството от града. Уплашени от славата му на жесток управник, местните жители скрили, че сред тях има християни и обявили, че всички се кланят на езическите богове. Но ревностният християнин Емилиян открито заявил вярата си. Той бил роб на жесток и фанатичен езичник – грък, който като научил, че Емилиян вярва в Иисус Христос, започнал да го наказва с различни изтезания. Тогава Емилиян отишъл в езически храм и с чук разбил idolите. Разгневените езически жреци го заловили и го предали на съд. Там дошъл и господарят на Емилиян и отново му заповядал веднага да се отрече от Христос, но той отново отказал. Езичникът господар вбесен се нахвърлил срещу Емилиян. Последвали различни изтезания от палачите и накрая хвърлили мъченика върху разпалена клада край р. Дунав. Това се случило на 18 юли 362 г. Останките на светеца били събрани и погребани от християните.

107. НЕЗАБРАВКА

Незабравката е тревисто растение от семейство Граповолистни. На гръцки език името означава „ухото на мишката“ и е буквално описание на формата на малките венчелистчета на цветята. Цветето е прието като символ на масонството (свободното зидарство). Незабравката се свързва и с арменския геноцид, който започва през 1915 г. Обществото на болните от Алцхаймер също използва

растението като символ, за да повиши осведомеността за болестта и в подкрепа на хората, които се грижат за болните.

108. НЕОФИТ РИЛСКИ (1793, Банско – 4 ян. 1881, Рилски манастир)

Неофит Рилски (рождено име Никола Поппетров Бенин) е български монах, учител и книжовник. Получава първите си училищни познания от баща си – свещеник, който е и първият учител в Банско. Отива в Рилския манастир да учи за иконописец. Там става послушник при проигумен Йеротей, а през 1811 г. се покалугерява и приема името Неофит. Изучава черковнославянска граматика в манастира. Учи в гръцките училища в Мелник и Велес, след което става учител и проповедник в Рилската обител. Тук продължава да се самообразова и е смятан за един от най-културните и способни монаси. През 1828 г. е секретар на самоковския митрополит Игнатий. Година след неговото убийство се завръща в Рилския манастир като учител. Напуска манастира през 1833 г., когато сградата е нападната и изгорена от разбойници. Неофит отива в Казанлък, а през 1834 е изпратен от Васил Априлов и Николай Ст. Палаузов в Букурещ, за да се подготви за преподавателска дейност в строящото се Габровско училище и става негов първи учител. Там въвежда взаимоучителния метод и обучава своите възпитаници в светски дух. През 1836 г. създава първия български глобус. През 1837–39 е учител в Копривщица. В този период издава множество учебници и учебни пособия, намерили широко приложение в просветната дейност в страната, после отново се връща в Рилския манастир. През 1846 отива като учител в Стара Загора, но лошите условия в го връщат отново в неговия „дом безмолвия“ в Рила. През 1848 г. е поканен да поеме Катедрата по славянски езици в Богословското училище на о-в Халки. Там прекарва четири години и за нуждите на преподаването съставя славяно–гръцки речник „Христоматия на славянския език“, който се ползва и до днес. През 1852 г. Неофит се завръща отново в Рилския манастир. Въпреки поканата да работи като учител и ректор на проектираната духовна семинария, остава там

до края на живота си. В периода 1860–64 г. поема игуменството на Рилския манастир. Силно отдаден на книжовните си и педагогически занимания, отхвърля по-късно и митрополския сан, който му предлагат. С рационалистическите си възгледи Неофит Рилски поставя на здрава основа училищното обучение – въвежда взаимоучителната метода и нови учебни предмети, отхвърля завинаги схоластиката и догматизма на старата килийна система. През 1882 г. признание за значението на Неофит Рилски в културната история на България дава Константин Иречек, който го определя за „патриарх на българските писатели и педагози“.

109. НИКОЛА Й. ВАПЦАРОВ **(24 ноем./7 дек. 1909, Банско – 23 юли 1942, София)**

Никола Йонков Вапцаров е български поет, антифашист, македонист. Завършва прогимназия в Банско и гимназия в Разлог. През 1926 г. по настояване на баща си кандидатства в Морското машинно училище във Варна, по-късно наречено на негово име. Истинското му желание обаче е да се занимава с литература. През 1932 завършва училището и пътува като стажант–механик на кораб из Средиземно море, обикаля Александрия, Цариград, Хайфа, Кипър. Същата година се връща в родния си край и започва работа като машинен техник във Фабриката за хартия в с. Кочериново. Там влиза в профсъюза, изнася сказки, основава самодеен театър, сам режисира и играе в над 20 постановки по класически автори. През 1936 е уволнен от фабриката като „неблагонадежден“ и се премества в София. Работи за кратко като машинист в мелницата на Бугарчеви, после като огняр в Държавните железници и като машинен техник в Софийския екарисаж. От 1938 г. е член на Македонския литературен кръжок. През 1940 участва в т. нар. Соболева акция, по събиране на подписи за сключване на пакт за взаимопомощ със СССР. Арестуван е в Банско, където е пратен да агитира. Започва съдебен процес и го интернират за три месеца в Годеч. През окт. 1941 Вапцаров е оправдан – съдът признава „Селска хроника“ за стихотворение, а не за позив. В есента на същата година Вапцаров е привлечен за сътрудник на военната комисия

към ЦК на БРП (к) – тежка и рискована нелегална работа. Рано сутринта на 4 март 1942 г. поетът е арестуван. В продължение на четири месеца е разпитван в Дирекцията на полицията заедно с другите задържани и прави самопризнания. По това време майка му търси среща с цар Борис III, праща молба за помилване, но без резултат. На 23 юли 1942 г. съдът прочита присъдата. Никола Вапцаров заедно с петима от задържаните се осъжда за „противодържавни деяния“ на смърт чрез разстрел. Вечерта присъдата е изпълнена. Амнистиран посмъртно след 1944 г. Стихотворенията на Вапцаров са преведени на над 40 езика. Носител е на Почетната световна награда за мир, дадена му посмъртно през 1953 г.

110. ОБОРИЩЕ

Историческа местност в подножието на връх Лисец, Същинска Средна гора. На 14 апр. 1876 тук е открито т. нар. Оборищенско събрание на ръководството (апостолите) и делегатите от IV Панагюрски революционен окръг, което решава да се вдигне Априлското въстание (1876). Има издигнат паметник, увековечаващ събитието.

111. ОГОСТА

Огоста е река в западната част на Дунавската равнина с дължина 141,1 км., десен приток на р. Дунав. Древногръцкото ѝ име било Аугуста (от лат. „божествена“, „царствена“), което на простонароден латински език е звучало като Огоста.

112. ОДЕСА

Одеса е град в Украйна на Черно море, административен и културен център на Одеска област, най-голямото украинско пристанище. Наричат града „перлата на Черно море“. По време на пребиваването си през 1886–89 г. в Одеса, Иван Вазов пише първия български роман „Под игото“, издаден през 1894 г.

113. ОДРИН

Одрин (наричан в исторически контекст Адрианопол, на турски Едирне) е град в турската част на Тракия, близо до границите с България и Гърция. Градът е бил столица на Османската империя от 1369 до 1453 г. В областта около Одрин са се провели над 15 големи битки и обсади от Античността до днес. Българите са побеждавали край Одрин византийците няколкократно. Хан Кардам разбива голяма византийска армия край Одрин. Хан Крум превзема града в 813 г. През септември 914 г. цар Симеон влиза победоносно в Одрин. През 921 г., след обсада, градът отново се предава на Симеон и е включен в границите на България. На 15 авг. 1002 г. цар Самуил отново превзема града и го разграбва. Важна за европейската история е битката при Адрианопол, когато гражданите на Одрин издигат българските знамена над крепостта и на 14 апр. 1205 г. цар Калоян разгромява тежко въоръжената рицарска армия на Латинската империя и пленява императора ѝ Балдуин I. В новата история особено значение има обсадата на Одрин по време на Балканската война (1912–13). Гарата на Одрин Караагач е първият в историята бомбардиран от въздуха обект със стратегическа цел, което е извършено от български самолет на 29 окт. 1912 г. На 13 март 1913 г. крепостта е превзета от българските войски, днес в България датата се чества като Ден на Тракия. В Одрин са живели към 10 хил. българи, а в областта над 40 хил. През 1913 г., когато България губи Междусъюзническата война, голяма част от българите са изселени или убити, после това се случва и след 1920 г. В днешно време в Одрин няма българско население.

114. ОПЪЛЧЕНСКА

Увековечава героите на Опълчението – дружините от български доброволци през Руско–турската война (1877–78) и частите от състава на Българската армия по време на войните 1912–13 (Македоно–одринско опълчение). Българите, участвали в Българското опълчение, след Освобождението на България са наричани опълченци.

115. ОСЪМ

Осъм е река в Северна България, десен приток на Дунав, с дължина 278 км. Тракийското название на река Осъм е било Ноя, по-късно римляните я преименуват на Аесмус, а гърците на Осмос. На славянски, старобългарски и турски се наричала Осма. Името Осъм се е наложило в средата на XIX в.

116. ОТЕЦ ПАИСИЙ

(1722, Банско – 1773, Станимака, днес Асеновград)

Паисий Хилендарски (Отец Паисий) е български народен будител, духовник и светия, автор на „История славянобългарска“. Роден със светско име Пенко или Петър. През 1745 г. се замонашва в Хилендарския манастир, където брат му Лаврентий е игумен и където по-късно Паисий става йеромонах и проигумен. През 1758 пътува до Сремски Карловци като таксидиот (пътуващ монах, който събира помощи и доброволни пожертвувания за манастир). „История славянобългарска“ е завършена през 1762 г. в Зографския манастир, след като Паисий напуска Хилендарския манастир заради раздор с останалите монаси. При обиколките си из българските земи като таксидиот, Паисий носи своя исторически труд, за да бъде преписван и разпространяван сред българите. Предполага се, че е починал през 1773 г. на път за Света гора, в манастир в селището Амбелино (днес „Св. Георги“ – квартал на Асеновград). Св. Паисий Хилендарски се чества от Българската църква на 19 юни.

117. ОХРИД

Охрид е град в югозападната част на Северна Македония, осми по големина в страната, център на Община Охрид. Градът е разположен до водите на Охридското езеро – естествено тектонично езеро, най-дълбокото в Европа и най-старото в света. Поради значението си за нашата културна и духовна история е известен като Българският Йерусалим. През VIII в. Охрид влиза в пределите на България. След приемането на

християнството в България, градът е епископски център. По времето на цар Борис I е част от Охридско–Деволския комитат. През 887 г. Климент Охридски е изпратен като учител в областта Кутмичевица, с главни градове Охрид и Девол и става Охридски епископ. Заедно с Наум Преславски поставят основите на Охридската книжовна школа. Благодарение на тяхната дейност през втората половина на IX в. – Златен век на българската култура (IX–X в.), Охрид се превръща в българска книжовна столица. По времето на цар Самуил Охрид е столица на Българското царство и престолен град на Българската патриаршия (X–XI в.). Според легендата, името на града произлиза от възклицанието „Ох, рид“ на цар Самуил. Крепостта, която е строена по това време, носи и днес неговото име. По време на византийското владичество от 1018 до 1767 г., градът е център на Охридската българска архиепископия. Смята се, че от 1205–07 до 1215 г. Охрид е в границите на българската държава, а през 1215 г. е завладян от епирския деспот Теодор Комнин Дука. След битката при Клокотница през 1230 г., Охрид отново е включен в границите на България. През Първата световна война градът влиза в границите на Българското царство и се управлява от ВМРО. През Втората световна война, през апр. 1941– септ. 1944 г., Охрид е администриран от България и в града са настанени български войски (без да бъде присъединен официално към нейните граници и без България да има суверенитет върху града). През 1980 г. Охрид е включен от ЮНЕСКО към световното културно наследство.

118. ПАРТЕНИЙ ПАВЛОВИЧ

(ок. 1695, Силистра – 29 апр. 1760, Стремски Карловци, Сърбия)

Епископ Партений Павлович (рождено име Петър Павлов) е църковен и политически деец, книжовник и пръв български светски писател. Израснал в културна българска среда и получил първоначалното си образование в родната Силистра. През 1714 г. Петър Павлов напуска града. Учи в Княжеската академия „Св. Сава“ в Букурещ. През 1720 приема монашески сан и се установява на църковна служба в Сремски Карловци. Протосингел на Сръбския патриарх

Арсений IV. През 1751 е ръкоположен за епископ от сръбския архиепископ Павел Ненадович. Като духовно лице пътува често със задачи из Османската и Австрийската империя, Влашко и Молдова. През 1733–35 е три месеца в Рилския манастир. Високообразован, владеел девет езика – български, турски, гръцки, немски, италиански, румънски, руски, сръбски, латински. Още от Силистра и Букурещ е овладял до съвършенство църковнославянския богослужебен език. Превежда богослужебни книги от гръцки на църковнославянски. Автор е на автобиографични приписки и на първата автобиография в южнославянската литература (1757–60). През 1969 г. в Силистра е именувана улица на името на епископ Партений Павлович. На 3 март 1978 на стената на градската поликлиника е поставена паметна плоча в негова чест. През 2010 паметната плоча е предадена на библиотеката и поставена пред входа на централната сграда. Заради големите му литературни заслуги за времето и като пръв светски писател, през 1980 г., с Протокол №16 на ОНС – Силистра, на Окръжна библиотека е дадено името „Партений Павлович”.

119. ПАТРИАРХ ДАМЯН (X в.)

Патриарх Дамян е висш духовник, митрополит на Доростол (Дръстър) (днес Силистра) и Български патриарх (927–71). След смъртта на цар Симеон, при приемника му цар Петър е сключен мир с Византия (927) и българската архиепископия е издигната в ранг на патриаршия. За пръв патриарх е ръкоположен Дамян със седалище Доростол (Дръстър) и по негово време българската църква е почетена за автокефална. Името му е известно от т. нар. Дюканжов списък на българските архиепископи. Предполага се, че патриарх Дамян се оттегля във все още свободната западна част на България и се установява в Средец. Следователно той е последният патриарх на Преславското и първият на Самуиловото царство. Смята се, че намерен преди години гроб в една от базиликите на Силистра е на патриарх Дамян. Днес останките от катедралната църква и Патриаршеския дворец се намират на открито и са със

свободен достъп за посещение, но самият гроб е консервационно затрупан.

120. ПАТРИАРХ ЕВТИМИЙ **(ок. 1325, Търново – ок. 1403, Бачковия манастир)**

Св. Евтимий Търновски е виден български средновековен духовник, книжовник, патриарх на България, последен предстоятел на църквата на Второто българско царство. Учи в търновски манастири и приема монашески чин. Около 1350 г. постъпва в Килифаревския манастир. Теодосий го определя за свой пръв помощник и през 1363 г. двамата заминават заедно за Цариград, където скоро след това Теодосий умира. Св. Евтимий последователно постъпва в манастира „Студион“ и лаврата на Св. Атанасий Атонски на Атон. Византийският император Йоан V Палеолог го изпраща на заточение на остров Лемнос. След освобождаването си се връща в българския Зографски манастир в Атон. През 1371 Евтимий се връща в България и основава манастира „Света Троица“ край Търново. Там поставя основите на Търновската книжовна школа. Поради голямото културно влияние на България върху славяно–православния свят, Евтимиевата реформа се отразява на писмеността в Сърбия, Влахия, Молдова и руските княжества. След смъртта на българския патриарх Йоаникий II (1375), Евтимий е избран за негов наследник. Новоизбраният патриарх е привърженик на исихазма, бори се с ересите и получава известност в целия православен свят. През пролетта на 1393 султан Баязид I подлага Търново на продължителна обсада. Цар Иван Шишман не е в града и патриарх Евтимий ръководи защитата му. Смята се, че градът издържа тримесечна обсада. На 17 юли 1393 турците превземат столицата с щурм. Патриарх Евтимий е помилван и изпратен на заточение в областта Македония (днешна Тракия), вероятно в Бачковския манастир и се предполага, че е починал там. Търновската патриаршия престава да съществува, българската църква губи независимостта си и е подчинена на Константинополската патриаршия. Патриарх Евтимий е канонизиран за светец и паметта му се почита на 20 януари.

121. ПЕЙО К. ЯВОРОВ

(1 ян. /13 ян. 1878, Чирпан – 16/29 окт. 1914, София)

Пейо Крачолов Яворов (псевдоним на Пейо Тотев Крачолов) е поет и драматург, родоначалник на символизма в българската литература. Учи в гимназия в Пловдив и прекъсва образованието си поради липса на средства. През 1893–1900 е пощенски служител в Чирпан, Стара Загора, Сливен, Стралджа и Анхиало (днес Поморие). През 1900–01 е завеждащ 4-ти телеграфо–пощенски клон в София. Участва в освободителните борби в Македония. Включва се във Вътрешната македоно–одринска революционна организация (ВМОРО), сближава се с Гоце Делчев. През 1902 г. заминава с чета в Македония, през 1903 се включва в четата на Гоце Делчев, а по-късно – в четата на Яне Сандански. Същата година се завръща в София. От 1908 е дописен член на Задграничното представителство на ВМОРО. От 1904 е библиотекар, а от 1905 подуправител на Народната библиотека в София. През 1906–07 е командирован в Нанси, Франция, където се запознава с модерната френска поезия. През 1908–09 е артистичен секретар в Народния театър в София. Заедно с Кръстьо Кръстев, Пенчо Славейков и Петко Ю. Тодоров образува литературния кръг „Мисъл“. През 1909 посещава Женева, Виена и Париж. През 1910 г. е командирован в Париж, по това време там умира любимата му Мина Тодорова, сестра на Петко Ю. Тодоров. През септ. 1912, два месеца преди отново да замине с чета за Македония, се венчава за Лора Каравелова – дъщеря на Петко Каравелов. Животът им е изпълнен със сътресения и на 29 ноем. 1913 Лора се самоубива. Яворов прави опит да сложи край на живота си и остава полусляп. Обвинен в убийството на съпругата си, оскърбен и изтерзан от съдебни разследвания, на 29 окт. 1914 той взема голяма доза отрова и се самозастрелва.

122. ПЕЛИКАН

Средноголемите и едри водни птици, разпространени по цялата планета, включват пет представители. Един от тях е Пеликани. Този род се състои от големи водни птици, с дълги клюнове и с широка

разтягаща се торба под долната челюст. Те са и едни от най-едрите летящи птици на Земята. Пеликаните са в списъка на световнозаstraшените от изчезване животни. Къдроглавите пеликани гнездят в резерват „Сребърна“ – биосферен резерват от световното наследство на ЮНЕСКО и национален туристически обект.

123. ПЕТКО КАРАВЕЛОВ

(24 март 1843, Копривщица – 24 ян. 1903, София)

Петко Каравелов е една от най-видните политически фигури в следосвобожденска България. Брат е на големия български писател Любен Каравелов и баща на Лора Каравелова – съпруга на поета Пейо Яворов. Завършва право в Московския университет през 1869 г. и се завръща в България. Назначен за вицегубернатор на Видин през 1878 г., окръжен управител на Търново. Народен представител в Учредителното народно събрание, участва в изготвянето на Търновската конституция. В първите години след Освобождението Петко Каравелов въвежда Закона за народната банка, с който БНБ става държавно кредитно учреждение. Управлението му се свързва и с основаването на Статистическото бюро през 1880 г. и на Върховната сметната палата. Създател на първия официален държавен бюджет и на българския лев. Има изключителен принос за опазването на българските гори и за развитието на железопътния транспорт. Заедно с Марин Дринов и Константин Иречек организира първото следосвобожденско общо събрание на Българското книжовно дружество (днес БАН) през 1881. Петко Каравелов е водач на лявото крило на Либералната партия (1879–83), основател и председател (1896–1903) на Демократическата партия. Четири пъти е министър–председател на България (1880–81, 1884–86, 1886, 1901–02). По време на първия си мандат е свален от княз Батенберг, с което държавният глава поставя началото на Режима на пълномощията. Каравелов заминава за Източна Румелия, където в продължение на две години е кмет на Пловдив. Със завръщането си в Княжеството през 1884 г., оглавява правителството на Либералната партия, което управлява страната по време на Съединението. Като водач

на опозицията се обявява против детронацията на Александър I и управлението на Стефан Стамболов. По време на Русофилския бунт през 1887 г. е арестуван и затворен в Черната джамия в София. През 1891 е обвинен за съучастие в убийството на финансовия министър Христо Белчев и лежи в затвора пет години. След края на Стамболовия режим, през 1894 г. е амнистиран. Погребан в двора на църквата „Св. Седмочисленици“ в София.

124. ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЙКОВ **(17 ноем. 1827, Търново – 1 юли 1895, София)**

Петко Рачов Тодоров (псевдоним Славейков – по фамилията на майка си, Буюклиева, в превод от турски – Славейкова, починала скоро след раждането му) е писател, фолклорист, публицист, просветен деец, журналист, издател и политик. Почетен член на Българското книжовно дружество (1884), днес БАН. Баща му е участник във Велчовата завера (1835). Учи в килийно училище в родния си град. Самообразова се в манастирите около града и решава да стане монах. След като прочита и преписва Паисиевата „История славянобългарска“ се запалва по народното дело. През 1842–43 учи при Емануил Васкидович и Христаки Павлович в Свищов, където пише първото си произведение. При странстванията си записва много народни умотворения и до 1847 г. събира 2263 песни, пословици и поговорки. През 1846–48 е чирак в казанджийския дюкян на баща си. После е учител в Севлиево, Ловеч, Плевен, Враца и Берковица. Учи за малко в Елена, но напуска училището поради липса на средства и се установява като учител в Трявна (1849–52). През 1861 г. е изпратен в Цариград като народен представител по църковния въпрос. След това е учител в Търговище (1862–63), където започва да издава сатиричният в. „Гайда“ (1863–67), в. „Македония“ (1866), първото българско детско сп. „Пчелица“ (1871) и женското сп. „Ружица“. През 1872 г. в. „Македония“ е спрял от властта след негова публикация, а П. Р. Славейков е арестуван. През 1864 г. отново е в Цариград, със задача да преведе и редактира Библията на български език. По време на втория си престой там (1864–74) издава двата вестника и сп. „Читалище“

(1872–73), „Звънчатий Глумчо“ (1873) и „Костурка“ (1874). Завръща се през 1874 г. и продължава обществената си дейност в Стара Загора. По подозрения, че участва във въстанието в града, лежи за кратко в Одринския затвор. След превземането на Стара Загора от руските войски през 1877 г., е назначен за председател на градската управа. При последвалото опожаряване на града загубва ръкописите си и събраните пословици. Сътрудничи на руските войски, превежда през Стара планина отряда на ген. Михаил Скобелев, става свидетел на Шипченската победа и ги придружава до Сан Стефано. След Освобождението П. Р. Славейков се връща в Търново и взема участие в изработването на Търновската конституция и в Учредителното събрание. След това заминава в София и става член и един от водачите на Либералната партия. Продължава да бъде репресиран и гонен от властта заради русофилските си възгледи. Заради това емигрира в Пловдив и преподава в мъжката гимназия. При връщането си в София два пъти е министър в правителствата на Петко Каравелов (1881 и 1884–85) – на народното просвещение и на външните работи. Славейков дава своя принос и за Съединението. В неговото навечерие заминава за Пловдив, а след осъществяването му за кратко е управител на областта. По време на Сръбско–българската война помага на фронта като делегат на Червения кръст. П. Р. Славейков е пионер на българската възрожденска литература и публицистика. Той е първият български детски писател, първият български автор на басни, издава първата българска готварска книга. Във Велико Търново има къща музей на писателя, в София – къща музей на него и сина му – писателят Пенчо Славейков. Запазена е и Славейковата къща в Трявна, която е паметник на културата. През 1998 г. на площад „Славейков“ е поставена скулптура на Петко и Пенчо Славейкови (автор Георги Чапкънов), която е символ на книжния пазар в София.

125. ПЕТЪР БЕРОН

(окт. 1800, Котел – 21 март 1871, Крайова, Румъния)

Петър Хаджиберович Берон е учен енциклопедист, лекар, просветител, реформатор на учебното дело в

България. Учи в килийното училище на Софроний Врачански в Котел и в гръцко училище в Букурещ. Учител в Брашов. Слуша лекции по философия в Хайделберг, завършва медицина в Мюнхен през 1831 и работи като лекар в Крайова. След 1843 живее главно в Париж и се отдава на научни занимания. Владее девет езика и пише на шест от тях. Спонсорира училищата в Котел, Елена, Шумен, Сливен и завещава голяма част от голямото си състояние в полза на българските училища. Съставя първия български учебник „Буквар с различни поучения” (1824), наречен „Рибен буквар”, с който провъзгласява принципите на светското образование. Застъпва се за въвеждането на взаимно обучение, обучение на говорим език, девическо обучение. Има многогранна научна дейност и над 25 научни труда в различни области на знанието. През 1871 Берон посещава за последен път Румъния, за да уреди някои въпроси във връзка с имота си, по който има заведено дело пред румънските съдилища. Намерен е удушен на 21 март 1871 в имението си до Крайова, Румъния. Изпълнител на завещанието му е Евлоги Георгиев. От завещанието на Берон малка част отива за котленската община, а с останалата е построена Българската мъжка гимназия в Одрин.

126. ПЕТЪР БОЯДЖИЕВ **(15 февр. 1883, Силистра – 27 май 1961, София)**

Музикант, педагог, композитор и диригент, внук на възрожденеца Бояджи Яни. Завършва Педагогическото училище в Силистра, консерваториите в Букурещ и Дрезден. Учител в Девическата гимназия в Казанлък и в Силистренското държавно педагогическо училище. Основател на музикално дружество „Седянка” през 1908 г., инициатор за провеждането на Първия събор на хорвете от крайдунавските градове през 1910 г. Участник в Балканската и в Междусъюзническата война. След това е гимназиален учител в държавната мъжка гимназия в Русе и в Българското първоначално училище в Силистра. През 1916–18 е депортиран в Молдова, Румъния. След завръщането си през 1918 е учител в Девическата гимназия в Силистра, а в периода 1919–27 – в Българската мъжка

частна гимназия в града. Възобновява дейността на хор „Седянка”, поставя няколко оперети заедно с театралната група, организира детска певческа група „Детска китка”. Композира марша на „Седянка” с текст на Владимир Тумпаров. През 1927 се установява в София, където работи като учител, главен инспектор по музика в Министерството на народното просвещение, диригент на хор „Родна песен” и на хора при църквата „Света Неделя”, основател и диригент на хора на софийските учителки. Издава учебници, „Малка музикална библиотека” с песни от български и чужди автори и др. Член на Съюза на българските композитори. Награден с орден „Кирил и Методий” I ст.

127. ПЕТЪР МУТАФЧИЕВ

**(4 юли 1883, с. Боженците, Габровско – 2 май 1943,
София)**

Петър Стоянов Мутафчиев е историк, медиевист и византолог, специалист по средновековна история, член на БАН (1937), редовен професор в СУ „Св. Климент Охридски“ (1937). Получава начално образование в Габрово, учи в Плевен и в Русенската гимназия, където завършва класическия ѝ отдел. Пет години работи като учител в плевенските села. През 1910 завършва история и география в Софийския университет. Уредник на Средновековния отдел при Народния археологически музей в София с прекъсвания, заради редовната си военна повинност и трите войни. От 1911 до 1913 отбива военната си служба и участва в Балканската и Междусъюзническата войни. От 1915 до 1918 участва в Първата световна война като запасен офицер, командващ 7-ма рота от 41-ви пехотен полк на 1-ва пехотна софийска дивизия. Специализира византийска история и гръцка палеография в Института по византология и новогръцка палеография към Мюнхенския университет при Аугуст Хайзенберг. През 1923 г. е избран за редовен доцент при Катедрата по история на Източна Европа и Византия при Историко–филологическия факултет на Софийския университет. Декан на Историко–филологическия факултет и професор. През 1942 г. е избран за съпредседател на Комитета за

българо–немско сътрудничество по издаване на османски документи. Умира след кратко, но тежко боледуване.

128. ПИРИН

Пирин е планина в Югозападна България, част от Рило–Родопския планински масив, с дължина 66 км. Най-старото име на планината е Орбелус – „белоснежна“, познато ни от траките, докато славяните са я наричали Перин или Перун. Тя е втората по височина планина в България и седма в Европа. Пирин е много водна планина и дава началото на голям брой реки, които принадлежат към водосборните басейни на р. Струма и р. Места. Най-голямото водно богатство на планината са красивите езера – 176 на брой. Пирин се нарича и най-северният голям връх от главното било на планината Пирин, с надморска височина 2593 м. Национален парк „Пирин“ е включен в Конвенцията за защита на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО.

129. ПЛИСКА

Плиска е столица на Първата българска държава (681– 893), национален историко–археологически резерват, национален туристически обект. Основана от хан Аспарух. След покръстването на българите през 864 г., в Плиска идват учениците на Константин–Кирил Философ и Методий – Климент Охридски, Наум Охридски и Ангеларий, които поставят основите на Плисковско–Преславската книжовна школа. Днес Плиска е град в община Каспичан, област Шумен.

130. ПРЕСЛАВ

Преслав (Велики Преслав) е Втората столица на Първото българско царство. Градът се намира на р. Тича, където по времето на хан Омуртаг били построени дворец и крепост. По време на управлението на цар Симеон I Велики, на Преславският църковно–народен събор (893), градът е провъзгласен за столица на България. Преслав е свързан и с разцвета на средновековната българска култура,

с нейния Златен век. Тук е създадена Преславската книжовна школа, повлияла на цялостното културно развитие на източна Европа.

131. ПРИСТАНИЩНА

От пристанище. Терминът се използва и за улица с такова съоръжение. Пристанището в Силистра е пътническо, с площ 16 320 кв.м., 900 кв.м. паркинг и два понтона за приемане на пътнически кораби. То е разположено на 380-ия километър на река Дунав. Речното пристанище в Силистра е с национално значение.

132. ПРОЛЕТ

Пролет е сезонът след зимния, преди летния. Името му произлиза от старобългарски „пролет“, заменило по-старото „весна“. Означава „време преди лятото“.

133. ПЪРВИ ОКТОМВРИ

Южна Добруджа е отнета от България с Букурещкия мирен договор от 1913 г. и е присъединена към Румъния. По такъв начин в границите на Румъния е прибавена към подарената от Русия със Сан-Стефанския (1878) и потвърдената от Великите сили с Берлинския договор (1878) Северна Добруджа. През Първата световна война (1915–18) цяла Добруджа е освободена и до края на войната остава в рамките на България. Ньойският договор (1919) отново я отнема от България и я предава отново на Румъния. След продължителни дипломатически преговори и с подкрепата на европейските държави, на 7 септ. 1940 е приета Крайовската спогодба, според която възвръщането на Южна Добруджа от Кралство Румъния към Царство България трябва да стане между 21 септ. и 1 окт. Със специално решение на Министерския съвет, в Южна Добруджа се командироваат български административни служители. Така, на 30 септ. в Силистра започва да функционира новата българска административна власт. За кмет е назначен инж. Петър Иванчев. Същият ден, до обяд, румънските военни и административни власти напускат

града. Последният румънски кмет Александър Антофилу и новоназначеният български кмет Петър Иванчев подписват протокола за предаване и приемане на обществените сгради в града. През същия ден се извършва символично предаване на печата и архивата на общината на новоназначения български кмет от Никола Златарев, който ги е пазил през целия период на румънското владичество. На сградите в центъра на града са развети националните знамена, а музикалното дружество „Седянка” организира, пеейки, шествие по централните улици. Пред многохилядното множество от граждани кметът произнася първата си реч. Слово произнася и околийският управител Григор Касабов. На 1 окт., около 15 часа, в Силистра стъпват части на българската войска, предвождани от ген.-лейт. Георги Попов, началник на Трета българска армия (след това той е назначен за ген.-управител на Южна Добруджа). Посрещнати са от хиляди силистренци, начело с кмета Иванчев и общественици. Заедно с българската войска идва и група писатели, между които са Елисавета Багряна и Дора Габе. Из вестник „Мир”: „Към 15 ч. на 1 окт. 1940, българските войски влизат тържествено в Силистра. Първенците на града посрещат войските. Хората, дошли от близки и далечни села, със знамена, с китки и с подаръци, прегръщат войниците, задъхват се от радост и плачат от невиджан досега възторг. Под специално издигнатата и пишно украсена арка в центъра на Силистра, от името на временния граждански комитет, вълнуващо слово прочита учителят Христо Андреев. Присъстващите с особена радост приемат новината, че ген.-управителят на Южна Добруджа Георги Попов е завършил основното си образование в Силистра, където неговият баща е бил офицер. На приветствията на силистренци благодари самият ген. Попов. 40-те хористи на музикалното дружество „Седянка” манифестират пред гражданството и запяват „О, Добруджански край”. Запява и публиката. Група девойки, облечени в добруджански носии, символично разкъсват веригите на робството. Стоотици селяни от близките села Айдемир и Калипетрово също манифестират по улиците на града, в съпровод от кавалджии и гъдулари. По улиците и площадите се вият добруджански хора и ръченици. Силистра за трети път и

завинаги преминава в пределите на майка България.” Тържествата продължават и на 2 окт. С отдаване на военни почести на пристанището е посрещнат Доростоло–Червенският митрополит Михаил от Русе. Заедно с многобройното шествие той се отправя към църквата „Св. св. равноапостоли Петър и Павел”. След повече от две десетилетия във възрожденския храм е отслужена за първи път литургия на български език. На третия ден от тържествата за първи път е отбелязан и Денят на възшествието на цар Борис III на българския престол. Тридневните тържества в чест на освобождението на Силистра от румънско владичество завършват с парад на части от гарнизона на града.

134. РАДЕЦКИ

1. „Радецки“ е бивш австро-унгарски пътнически параход (1851–1914). Параходът е паметен за българската история. На 16-17 май 1876 „Радецки“ плава към Виена и спира на редица румънски пристанища. На палубата му, като обикновени пътници, от няколко пристанища се качват четниците и техният войвода Христо Ботев. Той връчва на капитан Дагоберт Енглендер писмено обръщение – ултиматум, да акостира на българския бряг край Козлодуй. На 17 май 1876 четата слиза близо до Козлодуй, но не среща подкрепа и се насочва към Стара планина, където е разгромена, а Христо Ботев е убит. През същата 1876 г. Иван Вазов посвещава на събитието стихове, превърнали се впоследствие в патриотична песен: „Тих бял Дунав се вълнува,весело шуми, и „Радецки“ гордо плува по златни вълни.” Параходът е използван до 1918 г., а после е бракуван и унищожен. В периода 1964–66 г. в Русенската корабостроителница е построена реплика на парахода, на базата на парния влекач „Пловдив“ – с водни колела, като са ползвани стари чертежи, снимки и спомените на 84-годишния Йозеф Кирали – бояджия на оригиналния параход. В навечерието на 90-годишнината от гибелта на Христо Ботев корабът тържествено акостира на козлодуйски бряг и е обявен за музей на 30 май 1966 г. Корабът-музей, наричан Национален музей-параход „Радецки“, е в списъка на Стоте национални туристически

обекта. Той функционира като музей на революционното движение, а експозицията е разположена в салон 1-ва класа на кораба. От 2010 г. корабът-музей не е плаващ и е закотвен в лимана на пристанището в Козлодуй. – **Вж и № 238**

2. Фьодор Фьодорович Радеcki (28 юли 1820, Казан, Русия – 14 ян. 1890, Одеса, Русия) е руски военен деец, генерал. През 1845 завършва военноинженерно училище, а през 1849 Академията на Генералния щаб в Петербург. През 1861–62 е началник щаб на войските в Тверска област, а от 1863 командва дивизия. По време на Руско–турската война 1877–78 е назначен за командир на Осми армейски корпус в състава на Дунавската руска армия. Участва в десанта за преминаване на р. Дунав при Зимнич – Свищов. Назначен за началник на Южния отряд. Командва тежките отбранителни боеве по време на Шипченските битки на 12 авг. и през септ. 1877 г., и отряда в битката при Шейново. Нанася решително поражение на Централната турска армия на Вейсел паша. На 29 дек. 1878 е повишен във военно звание генерал от пехотата и награден с орден „Св. Георги“ II ст. След войната придобива широка популярност, честван е като национален герой. Почетен член на Николаевската военна академия. Почетен гражданин на градовете Полтава и Санкт Петербург. Член на Държавния съвет на Русия от 1889 г.

135. РАДИ ТОДОРОВ

(неизв., Русе – ок. 1893, Черна вода, Румъния)

Ради (Теодоров) Тодоров е търговец и дарител. Заселва се в Силистра преди Кримската война 1853–56. Отваря магазин за манифактура и се замогва, расте и влиянието му в българската община. Включва се в борбите за закрепване и отделяне на българската община, за създаване на училище и черква на български език. Отдава две десетилетия на родолюбиви възрожденски каузи. Училищен настоятел. Кани за учител в Силистра Райчо Блъсков, който по това време е учител в Калипетрово. Събира подписи против своеволията на митрополит Дионисий и каймаканина хаджи Ибрахим паша. Застъпва се за правото на българите да честват празника Кирил и

Методий. Дарител за построяването на българската църква през 1861 г., името му е вписано на плочата. От 1866 е член на избраната върховна община. Спомоществовател за издаването на български книги, продавал учебници и богослужебни книги в магазина си. Настоятел на сп. „Български книжици“ (1858), в. „България“ (1859), в. „Съветник“ (1863–65), сътрудник на „Цариградски вестник“ (1858). През 70-те години на XIX в. открива магазин за манифактура в Черна гора и става един от видните ръководители на българската община там – построява училище, отваря черква и създава читалище.

136. РАЙНА КНЯГИНЯ

(6/18 ян. 1856, Панагюрище – 29 юли 1917, София)

Райна Попгеоргиева Футекова–Дипчева (Райна Княгиня) е участничка в националноосвободителното движение, учителка и акушерка. Завършва девическото училище в Стара Загора. През 1874 г. става учителка в Панагюрище. По препоръка на местния революционен комитет изработва знамето на панагюрските въстаници. При обявяването на Априлското въстание през 1876 носи въстаническо знаме и го развява редом с Бенковски. Арестувана след потушаването на въстанието и измъчвана в турски затвори. Освободена след застъпничеството на международна анкетна комисия. През авг.1876 заминава за Русия и учи акушерство и се връща в България в края на 1879 г. Директорка на девическия пансион в Търново. През 1882 г. е назначена за акушерка в Панагюрище, а после в София.

137. РАЛИЦА

1. Ралица е едногодишно тревисто растение от сем. Лютикови, силно токсично, но и лечебно. Дребно лятно цвете със заострени като шип лилаво–сини цветчета, което расте из ниви и стърнища.

2. Съзвездието Орион на български език се нарича Ралица или Рало. Появил се на небето, Орион вещае започване на оранта на земята, „време за рало”. Традиционната българска представа за съзвездието Рало е,

че то се състои от осем звезди, в които се виждат орач, остен, а понякога и вълци.

138. РИЛА

Рила е най-високата планина в България и на Балканския полуостров, с дължина ок. 83 км. (от запад на изток). Тя се намира в Южна България, част е от Рило–Родопския масив и заема неговия северозападен край. Най-старото тракийско име на планината е Доункас. Роула е друго име на планината, дадено от траките, което по-късно е било видоизменено от славяните на Рила („водна планина“). Най-високият връх на планината – Мусала, със своите 2925,2 м. е и най-високият на Балканския полуостров и цяла Източна Европа. От планината извираат реките Искър, Марица и Места. Рила е сред Стоте национални туристически обекта на България. На нейна територия се намира и националният парк Рила, Рилският манастир, Седемте рилски езера и др.

139. РОДОПИ

Родопи е планина в Южна България и Северна Гърция, част от Рило–Родопския масив. Дължината ѝ е ок. 240 км. Името на планината Родопи е с тракийски произход („ръждива, червеникава вода“). Родопите са най-старият и обширен планински масив в България, заемат около една седма от територията на страната. Според легенда, в Родопите е роден митичният певец Орфей, който омайвал с вълшебната си музика хора и животни. Тук се е намирал и храмът на тракийския бог Дионис (Дионисий) – повелител на забавата, танците и виното.

140. РОСИЦА

1. Росица е река в средната част на Северна България, най-голям ляв приток на Янтра, с дължина 164 км.

2. Росица е многогодишно тревисто растение от сем. Чашкодрянови. Всяко стъбло носи само едно цветче, с големина 15-20 мм. и пет бели венчелистчета.

141. РЯХОВО

При Ряхово е проведена историческа битка. Десантът при Ряхово (в западни и румънски източници – офанзива Фламънда), е безуспешен опит на румънски войски да установят предмостие на българския бряг на Дунав между Русе и Тутракан, предприет в началото на октомври 1916 г., по време на Първата световна война. Ликвидирането на десанта пресича руско–румънската контраофанзива в Добруджа и способства за победата на Централните сили при Кубадин. В памет на загиналите български герои в центъра на Ряхово е издигнат паметник. Днес Ряхово е село в Русенска област, община Сливо поле.

142. САВА ОГНЯНОВ

(26 апр. 1876, Кюстенджа, Румъния – 22 март 1933,
София)

Сава Петров Огнянов е драматичен актьор, режисьор и педагог. Свързват майката на Сава Огнянов отпреди женитбата ѝ с баща му, с Христо Ботев. Смята се, че легендарните Ботеви творби "До моето първо либе", "Пристанала" и "На прощаване" са посветени на майката на Сава Огнянов Мария (Мина) Горанова. Семейството на Сава Огнянов живее в Кюстенджа до Освобождението. След това се заселва в Силистра, а по-късно в Русе. Там Сава Огнянов завършва гимназия. Следва архитектура в Мюнхен, прехвърля се в драматичната школа на Ото Кьоних. Завършва театралната школа на Емануел Райхер в Берлин и играе в работническия театър там. През 1904–33 е в състава на Народния театър в София. Майстор на рецитаторското изкуство. Един от най-добрите изпълнители на Шекспирови роли. Играе на театралните сцени в Париж и Виена, има главна роля в италианския филм „Отец Савелий“. За цялата си кариера пресъздава 115 роли, от които близо 40 са главни – на Хамлет, Цезар, Борис Годунов, Филип Втори, Клавдий, Наполеон, Петручио, Макбет и др. Занимава се и с преподавателска дейност и създава т. нар. Огняновски школи, в които обучава младите актьори по техника на говора,

рецитаторско и актьорско майсторство. От 1953 г. драматичният театър в Русе носи неговото име.

143. САН СТЕФАНО

Сан Стефано (Йешилкьой) е малък град на Мраморно море в Югоизточна Тракия, днес предградие на Истанбул. През Руско–турската война (1877–78), по заповед на ген. Тотлебен селището е превзето от руски отряд като противомярка срещу навлизането на английския флот в Мраморно море. В края на войната руското командване се премества в Сан Стефано. Установена е демаркационна линия между руската и османската армия. На 19 февр. (3 март нов стил) 1878 г., в Сан Стефано е подписан прелиминарният (предварителен) Санстефански мирен договор, с който се слага край на Руско–турската война и се уреждат границите и статута на България като автономно васално княжество с народно християнско правителство. По-късно договорът е ревизиран и заменен с Берлинския договор от 1878 г.

144. САУЛ АВЕРБУХ

(7 юни 1913, Добрич – 25 ян. 1944, Силистра)

Саул Михел Авербух е юрист. Завършва средно образование в Добрич, където се присъединява към добруджанското революционно движение. Следва право в Букурещкия университет. След 1940 започва работа като адвокат в Силистра. През 1942 г., във връзка с прилагането на расисткия закон против евреите, е принуден да изостави работата си като юрист. През 1943 г. е интерниран в трудовия лагер за евреи край с. Чепино, Велинградско. В началото на 1944 г. е върнат в Силистра и е жестоко инквизиран. Разстрелян на 25 ян. 1944 г. в местността „Върбичките“ край Силистра. Негови кости са положени в паметника на Добруджанските революционери, издигнат през 1958 г. в центъра на Силистра.

145. СВЕТЛИНА

Светлината е електромагнитно излъчване с дължина на вълната във видимия за човешкото око диапазон на електромагнитния спектър, приблизително от 400 до 750 nm.

В преносен смисъл: 1. За изражение на лице, очи и др. — одухотвореност, излъчване, радост, надежда; 2. Просвета, книжнина.

146. СВОБОДА

Свобода (на лат. „либертас“) е способността на съзнанието да мисли и действа в съответствие с волята на самия човек, но във връзка с по-висши закони и порядък. Това е способността човек да действа безпрепятствено и без ограничения, според своите желания. Във философията — възможност отделният субект (личност) да проявява собствената си воля.

147. СЕДМИ СЕПТЕМВРИ

На 7 септ. 1940 е подписана Крайовската спогодба, съгласно която Кралство Румъния връща Южна Добруджа на Царство България и така фактически е възстановена границата, определена от Берлинския договор (1878). Условието на спогодбата налага на Кралство Румъния да върне на Царство България територията на Южна Добруджа с размер 7 565 кв.км. и около 320 хил. души население, отнети по Букурещкия договор от 1913 г. Историците определят този акт като връх на българската дипломация и на политическите усилия на цар Борис III. За добруджанци 7 септ. 1940 г. е Съединението на Добруджа.

148. СЕДЯНКА

Светският хор в Силистра е първата музикална институция в града, основана през 1894 г. от Карел Махан – чешки музикален педагог и учител в Педагогическото училище. През 1908 г. хорът получава името „Музикално дружество "Седянка", по името на популярна хорова песен,

създадена от Карел Махан. В историята на хор „Седянка” е записано и организирането на Първия събор на хоровете от крайдунавските градове в Силистра на 23 май 1910, за който има поставен паметен знак в Дунавския парк. Днес смесен хор „Седянка” развива дейността си като част от Народно читалище „Доростол–1870” – Силистра.

149. СЕРЕС

Сяр (изписване до 1945 г. Сяр; на гръцки Серес; на турски Серез) е град в североизточната част на Егейска Македония, Гърция. Славянско племе от българската група смоляни се заселва в Сярската област и го нарича с днешното му име. Сяр се присъединява към границите на България при хан Пресиян (836-52). С приемане на християнството градът се присъединява към Византия. След възстановяване на Българската държава цар Асен I разгромява армията на Византия в известната Битка при Сяр (1195) и пленява нейния командващ севастократор Исаак. В 1205 г. Калоян, след победата при Одрин, нанася тук още едно тежко поражение на Латинската империя, завладява града и отново го включва в българската държавна територия. Градът е превзет от войските на Стефан Душан през 1345 г. След неговата смърт, в периода 1355–71 Сяр става център на т.нар. Сярско княжество под върховната власт на царица Елена Българска. Според Берлинския договор (1878) Сяр остава в пределите на Турция, а населението подема борба за освобождение. По време на Балканската война, през 1912 Сяр е освободен от четата на Георги Занков – от авангарда на Родопския отряд. В града е съставен смесен българо–гръцки общински съвет. През юни 1913 г., по време на Междусъюзническата война, Сяр е окупиран от гръцката армия и след Букурещкия договор е включен в рамките на Гърция. Многобройно българско население се изселва в България, друга част е изселена принудително след Първата световна война (1914–18). През авг. 1916 Втора българска армия в настъплението си към Солун прогонва гръцките войски и българското управление в Сяр е възстановено. След Ньойския договор градът е включен в територията на Гърция. По време на Втората световна война (1941–44) градът пак е в границите

на Царство България и е един от важните центрове на Беломорската област. След края на Втората световна война Сяр отново попада в Гърция.

150. СИМЕОН ВЕЛИКИ **(ок. 864 – 27 май 927)**

Симеон I Велики е български княз от 893 и цар от 913 г. Трети син на княз Борис I. Получава блестящо образование в Цариград, учи в Магнаурската школа. Около 886 г. се връща в България и става монах. През 893 г., след свалянето на брат му княз Владимир-Расате от престола, съборът във Велики Преслав избира Симеон за княз. Политиката му е подчинена на завземането на Цариград и на стремежа му да стане византийски император. Води успешни войни с Византия, Сърбия и унгарските племена. През 904 г. с договор урежда териториалното разширение на България в Южна Македония и Южна Албания. През 913 г. стига до Цариград и го обсажда. Принудено да преговаря, византийското регентство го коронясва за „цар на българите“. След нарушаване на договора през 914 г., българските войски превземат Адрианопол (днес Одрин). През 917 г. Симеон нанася тежко поражение на византийците в Битката при Ахелой. През 918 г. прониква дълбоко в Елада, през 921 и 924 г. отново нанася поражение на византийците при Цариград, през 922 г. превзема Адрианопол. Подчинява Сърбия и през 924 г. я включва в пределите на Българското царство. След дипломатически преговори през 926 г., папа Йоан X изпраща в България двама пратеници да коронясат Симеон и да въздигнат в патриаршески сан българския църковен глава. През 927 г. българската войска претърпява поражение в избухналата Българо-хърватска война, а цар Симеон I получава сърдечна криза и умира. При царуването на Симеон I българската държава достига най-голямата си политическа мощ и най-голямото си териториално разширение през Ранното Средновековие – достига до Черно, Бяло и Адриатическо море. Развитието на архитектурата и изкуството са в разцвет – построени са множество крепости, църкви и манастири. Българската книжнина бележи своя Златен век. Заради високата му елинска

образованост, съвременниците наричат Симеон I емиаргос (полугрък) и го сравняват с библейския цар Давид.

151. СИНЧЕЦ

Синчецът е род от около 50–80 луковични многогодишни тревисти растения от сем. Кокичеви. Синчецът е красиво и нежно растение със сини венчелистчета, цъфти през пролетта.

152. СЛАВЯНСКА

От славяни – огромна етническа общност от народи, които говорят славянски езици. Общността се формира към края на II в. пр.н.е. в Централна Европа, в Южна Белорусия и междуречието на Днепър и Буг. По време на Великото преселение на народите (IV–VII в.) част от славяните започнали да напускат своите първоначални територии. Оформили се три големи групи – западни, наречена „венеди”, източни – „анти” и южни – „славини”. През V в. южните славяни се заселили в земите северно от река Дунав (приблизително днешна Унгария, Румъния и част от Украйна). В края на VI и началото на VII в. славяните заселили следните територии на Балканския полуостров: в Западна Мизия (между Дунав и Стара планина) – седем славянски племена, източно от тях – севери, в Средна и Южна Македония – сагудати, берзити, драгувити, ринхини, в Западни Родопи – смоляни, в Пелопонес – езерцини и милингити, в Тесалия – велегизити, в Епир – ваюнити. В началото на VII в. южните славяни се преселват на Балканския полуостров и заедно с прабългарите създават българската държава. Днес общата численост на славяните е към 300 млн. души. Те се делят на източни (руси, украинци, беларуси), южни (българи, сърби, черогорци, хървати, словенци, босненци) и западни (поляци, чехи, словаци, лужичани).

153. СЛИВНИЦА

Сливница е село в Благоевградска област, община Кресна, в източните склонове на Малешевската планина.

На 5–7 ноем. 1885 г. там се води Битката при Сливница – най-голямото сражение по време на Сръбско–българска война и преломна битка във войната. След поражението сърбите започват да отстъпват към границата, а българите навлизат в Сърбия. Българската победа е неочаквана и високо оценена в европейския печат. След нея Великите сили развиват усилена дипломатическа дейност за прекратяване на конфликта.

154. СОЛУН

Солун (Тесалоники) е град в Гърция, край устието на р. Вардар, в Солунския залив на Егейско море. В миналото Солун е втори по големина град във Византия. През 904 г. цар Симеон I прави неуспешен опит да го присъедини към България – границата с Византия минава на около 20 км. северно от града. Цар Калоян прави два неуспешни опита да го превземе през 1205 и 1207 г. През 1224 г. Солун е превзет от Теодор Комнин и става столица на Епирското деспотство. След Битката при Клокотница през 1230 г. Солунското деспотство е васално на Цар Иван Асен II. През 1430 г. градът е превзет от османските турци. В Солун живеят много българи, които през XIX в. създават свои еснафи, откриват българско килийно училище, основават българска печатница. През 1869 г. е учредена българска община, построена е църквата „Св. св. Кирил и Методий“, основано е читалище „Светлина“. По-късно училищата прерастват в гимназии, откриват се книжарници, излизат български вестници. Солун става средище на българското образователно дело в Османската империя. В Солун е учредена Вътрешната македоно–одринска революционна организация (23 окт./4 ноем. 1893) и са проведени два конгреса през 1896 и 1903 г. В периода 23–30 апр. 1903 г. там са извършени т. нар. Солунски атентати от групата на „гемиджиите“, с цел да се привлече вниманието на европейската общественост към поробеното българско население в Македония и Одринско. По време на Първата балканска война градът е обсаден от български и гръцки войскове части. По силата на Букурещкия мирен договор от 1913 г., Солун е даден на Гърция.

155. СОФИЯ

Град София е столица на България, главен политически, икономически, научен, културен и транспортен център. Селището е основано от племето серди, а през I в. е превзето от римляните и наречено Сердика. През 809 г. градът е превзет от хан Крум, включен е в Българското ханство и получава името Средец. В гръцкоезични източници след втората половина на X в., за града се използва и името Триадица. Името София е регистрирано за пръв път в приписката към Средечкото евангелие от 1329 г., но като наименование на църквата „Св. София“, наречена „Средечка митрополия“. Градът е наречен за пръв път „София“ във Витошката грамота (1385). През следващите години името се утвърждава като официално име на града, но като синоними продължават да се използват също „Средец“ и новопоявилата се форма „Сардакия“. След 1878 г., с решение на градската управа, градът възстановява българското си име Средец, но малко след това, по настояване на Временното руско управление, е върнато името София. София е обявена за столица на България на 3 апр. 1879 г. от Учредителното народно събрание по предложение на проф. Марин Дринов, като стар български град, отдалечен от турската граница и средишно разположен в българското етническо землище. Девизът на столицата е „Расте, но не старѣе“. Той е изписан през 1911 г. на герба на София, създаден през 1900 г., а през 1928 г. е украсен с лаврови клонки от двете страни. На герба са изобразени символите на столицата – Улпия Сердика (римската императрица Юлия Домна), планината Витоша, църквата „Св. София“ и златен балдахин с Аполон лечителя; сред тях в центъра има лъв, а отгоре – крепостна стена с три кули.

156. СОФРОНИЙ ВРАЧАНСКИ (11 март 1739, Котел – 23 септ. 1813, Букурещ)

Софроний Врачански (Стойко Владиславов) е църковен деец, възрожденски писател, общественик, просветител, родоначалник на новобългарския книжовен език. Получава гръцко килийно образование в Котел. През

1762 г. е ръкоположен за свещеник. Над 30 години е духовник, учител и книжовник в родния си Котел, преписва и подвързва ръкописи с църковнорелигиозно съдържание. Прави първия препис на Паисиевата история през 1765 г. Около 1775 г. посещава Света гора. В периода 1792–94 е енорийски свещеник в Карнобат и околните села, и учител в с. Карабунар (днес гр. Средец). Замонашва се и за кратко е игумен на Къпиновския манастир. През 1794 е ръкоположен за Врачански епископ под името Софроний. С проповедите си на български език буди националното самосъзнание. През 1800–03 е насилствено задържан във Видин и напуска поста си. Оттегля се в Румъния, където е приет радушно. Участва във формирането на българската политическа емиграция и в създаването на Българска земска войска през Руско–турската война (1806–12). В Букурещ Софроний Врачански написва най-значителните си трудове, сред които е сборникът с проповеди и поучения „Кирикодромион, сиреч „Неделник” (1806) – първата новобългарска печатна книга. През 1805 г. написва „Житие и страдание грешного Софрония”, с която поставя началото на новобългарската художествена проза.

157. СРЕДНА ГОРА

Средна гора е средновисока планина в централната част на България, успоредно на Старопланинската верига. Дължината ѝ от запад на изток е 285 км.

158. СТАРА ПЛАНИНА

Стара планина се простира по цялата дължина на България и разделя страната на Северна и Южна България. Нарича се още Балкан, откъдето произлиза и името на Балканския полуостров. Тракийското име на Стара планина е Хемус („било”, „водораздел”, „граница”). Дължината ѝ е 530 км., а най-високият ѝ връх е Ботев (2375,9 м.). Стара планина е свързана с много значими исторически събития. Хан Крум напада византийската войска на 26 юли 811 г. при Върбишкия проход в Източна Стара планина. Императорът е пленен и посечен в краката на кана, а от черепа му той заповядва да направят окована със сребро

чаша, от която пие наздравица за победата. По този начин, според прабългарските вярвания, той си присвоява орендата (силата) на убития враг. Тази изключителна победа осигурява на България надмощие над Югоизточна Европа за много векове напред. В Балкана се състоят и други велики сражения – битките при връх Шипка за освобождение на България от османско робство (авг. и септ. 1877). Стара планина е част от Стоте национални туристически обекта.

159. СТАРО СЕЛО

Старо село (до 1942 г. Стар Смил) е село в Силистренска област, Община Тутракан, разположено в Дунавската равнина, на 8 км. югозападно от Тутракан. Местността „Кулвала“ е известна с жестокото убийство на 26 староселци от румънските окупационни власти на 6 юли 1926 г. В землището на селото се намира част от защитената местност „Калимок–Бръшлен“ с рядко срещани птици и животни, много от които са записани в Червената книга на България.

160. СТЕФАН КАРАДЖА

**(11 май 1840, с. Ичме, днес Стефан Караджово,
Ямболско – 31 юли 1868, Русе)**

Стефан Тодоров Димов (Стефан Караджа) е революционер, войвода. Семейството му се установява в Тулча, където Стефан учи известно време, но напуска поради липса на средства и учи общуарство. По-късно забягва в Румъния. През 1862 г. постъпва в Първата българска легия в Белград. През 1864 г. води малка дружина в Бабадагско и Тулчанско. През 1865 отваря гостилница в Гюргево, където приютява български революционери емигранти. Сприятелява се с Хаджи Димитър, Никола Странджата и др. През 1866 г. с чета обикаля Стара планина. През 1867 участва в организирането на чети в Румъния и България и в създаването на Втората българска легия (1867–68) в Белград. Заедно с Хаджи Димитър организира чета. На 5 срещу 6 юли 1868 г. преминава с нея Дунав при с. Вардим,

Великотърновско и се отправя към Стара планина. Четата води тежки боеве с потеря и редовна турска войска. Тежко ранен в боя в местността Канлъдере, край с. Вишовград, Стефан Караджа е пленен и откаран в Търново, а след това в Русе. Полумъртъв, с много инфектирани рани, е изправен пред извънреден турски съд и осъден на смърт чрез обесване. Умира от раните си в затвора. Погребан е от Баба Тонка Обретенова.

161. СТОЯН ЗАИМОВ

**(12 авг. 1853, с. Рупките, Чирпанско – 9 септ. 1932,
Плевен)**

Стоян Стоянов Заимов е български националреволюционер, просветен и читалищен деец, общественик и писател. Първоначално учи в с. Рупките, Старозагорско, а след това в Чирпан. През 1867 г. продължава образованието си в класното училище в Стара Загора, където се включва и в революционната борба и изпълнява куриерска служба. През 1870 г. отива в Пловдив и завършва едногодишен педагогически курс. Година по-късно е учител в Хасково и участва в организирането на местния революционен комитет. През 1871 г. заедно с А. Узунов, П. Берковски и други революционни дейци, взема участие в покушението на местния чорбаджия и предател хаджи Ставри Примо, станало известно като Хасковското съзаклатие. Заловен е и осъден на „вечно заточение“ в Диарбекир. През следващата година успява да избяга и се прехвърля в Румъния, където попада в средата на българската революционна емиграция. Установява контакти с Любен Каравелов, Христо Ботев и други видни български революционери. По време на подготовката на Старозагорското въстание (1875), Стоян Заимов е определен за ръководител на групата, която трябва да подпали Цариград. След неуспеха на въстанието е един от дейците, които изиграват най-голяма роля за създаването на Гюргевския революционен комитет. Определен е за апостол на III Врачански революционен окръг и в началото на 1876 г. се прехвърля на българския бряг, откъдето се отправя за определения му район. Поради присъствието на многобройни османски войски и съпротивата на местните

чорбаджии, Стоян Заимов е възпрепятстван да вдигне въстание във Врачанския край. По същите причини не успява да окаже помощ и на четата на Христо Ботев. След разгрома на Априлското въстание Заимов е заловен и е осъден на смърт, впоследствие смъртната му присъда е заменена с доживотен затвор. Изпратен е на заточение в крепостта Акя (Сен Жан д'Акър) в Мала Азия. Амнистиран е след края на Руско–турската освободителна война (1877–78). През 1880–82 следва в Педагогическия институт в Москва, след което няколко години е учител в Шумен, Варна и Кюстендил. Заема и административни длъжности – директор на Софийската библиотека (днес Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“), член е на Учебния съвет при Министерството на народното просвещение, окръжен управител в Стара Загора и др. Заимов има голяма заслуга за създаването на поборнико–опълченските дружества в България и в изграждане паметниците на признателност. На 15 авг. 1908 г. е назначен за пръв директор на Управлението на Военно–историческите къщи музеи и паметници, със седалище Плевен, която длъжност заема до края на живота си. Баща е на ген.–полк. Владимир Заимов. В „Скобелевия парк“ в Плевен се намира къщата музей „Стоян и Владимир Заимови“ и паметникът гробница на Стоян и Владимир Заимови.

162. СТРАНДЖА

Странджа е планина на територията на югоизточна България и северната част на европейска Турция, с дължина ок. 125 км. Името на планината е от старобългарски „странъц“ („острани“, „затворена земя“). На територията на планината се намира Природен парк „Странджа“ (обявен за парк през 1995 г.), който е най-голямата защитена територия в България. Древният езически обичай – нестинарство е запазен в автентичния си вид в с. Българи (единственото в Странджа със статут на фолклорен резерват) и с. Кости. В Странджа са запазени много културни паметници от епохата на древните траки. В най-високата ѝ точка – местността Каменска бърчина, се намира тракийско скално светилище, посветено на бога на Слънцето – Хелиос, датиращо от 1000–1500 г. пр.н.е.

163. СТРАЦИН

Страцин е село в източната част на Северна Македония, община Кратово. То се намира близо до Крива Паланка по пътя за Куманово. През XIX в. Страцин е от големите български села в Кратовска кааза на Османската империя. По време на българското управление във Вардарска Македония в годините на Втората световна война, там управляват три български кмета. Край Страцин са се състояли две големи победни битки на българите.

ПЪРВА СВЕТОВНА ВОЙНА, 1915 Г.

Масивът Страцин прегражда пътя от Крива паланка за Куманово и се издига над реките Ранковци и Крива. Пред него се изправят частите на Трета Балканска дивизия на ген. Никола Рибаров, започнали на 1 окт. 1915 своето устремно настъпление на кумановско – скопско направление в Македония. "Желязната" Балканска дивизия е ударният юмрук на Втора Българска армия, настъпваща в Македония за освобождение на поробените от сърбите местни българи. Сръбската страцинска позиция е атакувана от 1-ва бригада на Трета Балканска дивизия на полк. Алекси Попов и е превзета на 5–6 окт. 1915 г., овладяна след класически български "атаки на нож". Дадени са и много жертви. Победата при Страцин води до пълно разстройство на сръбския Кривоалански отряд. Всички редовни и запасни войници от Македония, мобилизирани насила в него, се разбягват и минават на българска страна.

ВТОРА СВЕТОВНА ВОЙНА, 1944 Г.

Страцинско–Кумановската операция (8 окт.–14 ноем. 1944) е настъпателна операция на българската армия по време на участието на България във Втората световна война. В атаката срещу укрепления от немската армия район, загиват над хиляда български военни. С особен героизъм се отличава Парашутната дружина, която щурмува и завладява Страцинската позиция по пътя към Скопие.

164. СТРУМА

Струма (антично име Стримон, на старобългарски Струмна – "стръмна река", "стръмен поток") е река в Югозападна България и Северна Гърция, област Централна Македония. Тя е с дължина 415,2 км., извира от Витоша и се влива в Орфанския залив на Бяло море.

165. ТАНЮ ВОЙВОДА

(5 апр. 1846, Сливен – 27 май 1876, с. Араплар, днес с. Априлово, област Търговище)

Таньо (Атанас, Стоян, Таню) Стоянов Куртев, известен като Таньо (Таню) войвода, е български националреволюционер. Учи в родния си град, а след това става джелепин (търговец на добитък). Привлечен към революционното движение от Васил Левски. Един от основателите на Сливенския частен революционен комитет на Вътрешната революционна организация (1871). През 1872 г. Васил Левски го определя за Апостол в Ескиджумайско, Османпазарско, Котленско и Хаджиоглупазарджишко. Заема се с дейността си, но скоро е заловен от османските власти. Откаран е в Цариград и през септ. същата година е осъден на доживотно заточение в Диарбекир, Кюрдистан. През февр. 1875 г., заедно със зетя си – комитата Георги Гиндев от Сливен, бяга от Диарбекир. Успява да стигне до Румъния, като се установява в Браила. През авг. 1875 г. е извикан в Букурещ и е определен за апостол в Сливенско. Преминава в Османската империя и във Варна получава инструкции от дошлия от Цариград Иваница Данчев, среща се в Аккадънлар с поп Харитон и Стоил войвода. През Тутраканско се прехвърлят в Олтеница, където се среща с Панайот Хитов. След като Гюргевският революционен комитет взима решение за въстание, организира чета от 28 души. Задачата на четата е да акостира едновременно с бунтовниците на Ботев (параходът „Радецки“, Козлодуй), а оттам, разделени на два фронта, двете чети да навлязат във вътрешността на страната и да увлекат във въстанието местното население. По съвет на Христо Ботев и Никола Обретенов, Таньо войвода се насочва към Олтеница, за да

може едната емигрантска чета да подпомогне въстанието в Източна, а другата – в Западна България. На 16 срещу 17 май 1876 г. четата тръгва от Олтеница, минава Дунава, слиза при с. Косуй Българ (днес Пожарево), Тутраканско. Бунтовниците целуват българския бряг и се отправят през Лудогорието към вътрешността на страната в посока днешен Иперих, с цел да се подпомогне въстанието във Втори сливенски революционен окръг. Четата на Христо Ботев минава Дунава същия ден при Козлодуй. Пътят на четата на Таньо войвода минава през Делиормана покрай преобладаващо турски села и скоро е открита. След нея тръгват потери. Води три последователни сражения – при с. Спахлар (днес Ломци), на хълма „Припека“ при с. Аязлар (днес Светлен) и последното на 27 май 1876 на „Керчан баир“ при с. Араплар (днес с. Априлово), в което четата е разбита. Четниците се разбягват, а Таньо войвода започва ръкопашен бой с турците, за да могат другарите му да се оттеглят в Балкана. След като убива шестима турци с ятагана си, войводата пада убит. Главата му е отрязана и разнасяна из околните села по пазарите им за сплашване на местното българско население. От 1985 г. всяка година в периода 30 май – 2 юни КПД ”Родно Лудогорие” организира четиридневен поход „По стъпките на четата на Таньо войвода“.

166. ТЕМЕНУГА

Теменуга (теменужка) е пролетно цвете с малки морави цветчета с или без миризма. Тя е известна още с имената виола, виолетка, кокорче и др. Древните гърци са смятали “любиката” (теменугата) за символ на плодородието и любовта и са я използвали в любовни отвари. Теменугата символизира срамежливостта и верността.

167. ТИМОК

Тимок е река в Сърбия, с дължина 202 км., която в долното си течение в протежение на 15,5 км. е гранична с България (Видинска област, община Брегово). Устието на реката се явява най-северната точка на България. Тимок се

влива отдясно в р. Дунав. От тракийски ез. Тимок означава „река с тъмни води“.

168. ТИНТЯВА

Тинтява (тентява) е род двуседелни тревисти растения. Тя е високопланинска билка със звънчевидни, сини, лилави или жълти цветове, със силно горчив вкус и има широка употреба в народната медицина.

169. ТИЧА

1. Тича е старото име на река Камчия – река в Североизточна България, област Варна, вливаща се в Черно море.

2. „Тича“ (старо име „Виница“) е язовир на река Голяма Камчия в Североизточна България.

170. ТОДОР КАБЛЕШКОВ

(1/13 ян. 1851, Копривщица – ок. 3/15 юни 1876,
Габрово)

Тодор Лулчов Каблешков е виден български революционер, участник в Априлското въстание. Родовото име Каблешкови произхожда от „каблица“ – голямо дървено ведро за мляко, използвано от родопските овчари. Първоначално учи в родната Копривщица. През 1864 г. записва престижното главно епархийско училище в Пловдив, където му преподава Йоаким Груев. През 1868 г. учи във френския султански лицей Галатасарай в Цариград. Там се сблъсква с познатия му от Пловдив гърцизъм и след бой с гърци, се отказва от името си Тодор (което е с гръцки произход) и настоява да се обръщат към него с българското Богдан. През 1871 г. Тодор се завръща в родната Копривщица и оттогава са първите му революционни прояви. Свързва се с членовете на революционния комитет и се среща с Васил Левски. През 1873 г. постъпва на работа в Барон–Хиршовата железница в Одрин, Пловдив и Белово, където развива революционна дейност. От 1876 г. е председател на революционния комитет в Копривщица и помощник–апостол в IV Пловдивски революционен окръг.

Под негово ръководство на 20 апр.1876 местният комитет обявява въстанието в Копривщица и дава сигнал за началото на Априлското въстание. Каблешков написва „Кървавото писмо”, с което уведомява апостолите в Панагюрище за въстанието. Оглавява Военния съвет в Копривщица и заедно с Панайот Волов ръководи чета. След разгрома на въстанието се оттегля с малка група в Стара планина. Заловен край Троян и жестоко изтезаван в затворите в Троян, Ловеч и Търново. На път за Пловдив, в конака в Габрово успява да открадне револвер и се прострелва в главата.

171. ТОДОР ПЕЕВ **(февр. 1842, Етрополе – 26 юли 1904, София)**

Тодор Пеев (Пейов) Стоянов е учител, журналист, драматург и дипломат, деец на националноосвободителното движение, член на Българското книжовно дружество (днес БАН). Учи в Ловеч и в София – при Сава Филаретов. Ученик във Френския колеж в Цариград. Главен учител в Силистра (1864–67), Кюстендил и Етрополе. В края на 1864 г. е назначен за главен учител в Силистра и е в града до 1867 г. Обогаत्या обучението с нови предмети и обръща особено внимание на девическото образование. Отваря училища и в селата, съставя им програми, обучава по-будни местни младежи за учители. Въвежда изучаването на чужди езици, физика и химия. Силистренци си спомнят надписите, окачени по стените на училището: “Ако си любоучен, ще си учен”, “Всяко нещо на мястото си”, “На учението корените са горчиви, но плодовете са сладки” и др. След това Тодор Пеев е учител в Кюстендил и Етрополе. От 1870 г. е председател на революционния комитет в Етрополе. Участва в общото събрание на БРЦК в Букурещ (1872). След Арабаконашкия обир е разкрит като участник в революционната организация и емигрира в Браила, където става учител и директор на българското училище. През 1874 г. е избран за член на Българския революционен комитет, работи с Христо Ботев, Любен Каравелов, Стефан Стамболов и др., участва в подготовката на Старозагорското и Априлското въстание. Пеев е

деловодител на Българското книжовно дружество и редактира неговия печатен орган „Периодическо списание на Българското книжовно дружество“. С цел повдигане на българския дух, заедно с Иван Драсов издава в. „Юнак. Лист за българските интереси“ и в. „Възраждане“ (1876). След Освобождението през 1878 г. заема редица административни длъжности. Окръжен началник на Златишко, Кюстендилско, Варненско, Плевенско и Свищовско, окръжен управител във Варна (1899), търговски агент в Скопие (1899–1901). Разочарован от живота в следосвобожденска България, се самоубива в София.

172. ТОЛСТОЙ

(28 авг./9 септ. 1828, Ясна Поляна, Русия – 7/20 ноем. 1910, Астапово, Русия)

Лев Николаевич Толстой е руски писател, литератор, публицист, мислител и просветител, един от класиците на руската литература, определян като най-великият романист в световната история. Той принадлежи към един от най-древните аристократични родове в Русия. Получава домашно образование, след което учи две години във Философския факултет на Казанския университет. През 1852 г. в сп. "Современник" е публикувана първата му творба – повестта "Детство". След започването на Кримската война (1853) Толстой е прехвърлен на Балканския полуостров, където участва в битката при Олтеница и в неуспешната обсада на Силистра през юни 1854 г. като ординарец на ген. Сержпутовски, командващ артилерията. През 1855 г. Толстой се премества в Санкт Петербург и влиза в кръга на сътрудниците на списание "Современник" (Н. А. Некрасов, Тургенев, Островски, Гончаров и др.), където е посрещнат като "голямата надежда на руската литература". През 1857 г. заминава в чужбина, а през есента същата година се връща обратно в Москва, а по-късно в имението си. Разочарован от литературната общност, светския живот и неудовлетворен от творческите си постижения, Толстой се отказва от литературата и се отдава на просветителска дейност. През 1859 г. в Ясна Поляна открива училище за селските деца,

помага да се отворят над 20 училища в околните села. Пътува в чужбина, за да изучи иновациите в образователните системи, издава педагогическото сп. "Ясна Поляна". Член-кореспондент на "Императорската Академия на науките" (1873) и основоположник на религиозно-нравственото течение, известно като толстоизъм. Романите му "Война и мир", "Ана Каренина" и "Възкресение" са смятани за едни от най-значимите творби в историята и за връх на реалистичната литература. Умира от тежко и дълго заболяване. Погребан в имението си в Ясна поляна. През 1964 г. в Дунавския парк на Силистра е открит негов бюст-памятник.

173. ТРЕПЕТЛИКА

Трепетлика, осика, е вид топола, листопадно дърво със силно разклонена широка корона, високо до 25–30 м. Името „трепетлика“ произлиза от факта, че листните ѝ дръжки са странично сплеснати и действат като крило, при което и при най-малък полъх на вятъра листата се завъртат странично по оста на дръжката, а после се връщат отново в първоначалното си състояние, после пак се завъртат от вятъра и така от тези възвратни движения листата трептят.

174. ТРИДЕСЕТ И ПЪРВИ ПОЛК

31-ви пехотен полк е формиран през 1900 г. във Варна под името 7-ми пехотен резервен полк, в състав четири пехотни и една погранична рота. На 29 дек. 1903 с указ №84 на княз Фердинанд I се развърща от една в две дружини и се преименува на 31-ви пехотен варненски полк. Установява се на гарнизон в Добрич и е част от състава на 2-ра бригада на 4-та пехотна преславска дивизия. Бойното му кръщение е по време на Балканската война (1912–13), по време на която е командван от полк. Марко Марков. Името на полка се свързва с боевете при Селиолу, Караагач, Тарфа, Лозенград, Гечкинли, Петра и Чатаалджа. Полкът участва в Първата световна война (1915–18) в състава на 1-ва бригада от 4-та пехотна преславска дивизия, с командир полк. Динолов. Полкът тръгва в поход и през септ. 1915 г. е в Теке махле, където е до месец май, а след това заминава

за с. Кара Арнаут. През август полкът преминава през Юниз абдал, с. Завет, Караагач. През октомври се водят сражения при Дандар и Тутраканските позиции, настъпва източно от с. Абдулар и Кокарджа. През май 1918 г. полкът е в Крушовица. На 12 септ. 1918 е демобилизиран в Силистра. През есента на 1919 г., когато Силистра е предадена на Румъния, полкът, който до тогава носи името Варненски, е разформиран. През 1940 г. полкът е формиран отново под името Силистренски и се установява на постоянен гарнизон в града. През 1941 и 1944 е на Прикриващия фронт в района на Александрово, Зорница, Маломирово, Голям Дервент и Лалково. Участва в двете фази на заключителния етап на Втората световна война в състава на 12-та пехотна дивизия от Първа българска армия. Полкът си спечелва името „Железният“ по време на боевете при Драва, Мур и с. Ястребци. Участва в боевете при Липовица, Горно Кърино, Прищина и Чекел. Краят на войната заварва 31-ви Силистренски полк в Австрия. На 9 септ. 1944 г. полкът е дислоциран в град Елхово, охраняващ турската граница.

На 9 май 1985 г., на кръстовището на бул. "Македония" и ул. "Добрич" е издигнат Паметник на 31-ви пехотен Силистренски полк (Железния) по проект на з. х. Георги Чапкънов – Чапа и скулптор Емил Попов и арх. Здравко Русев. През март 2004 г. там е поставена паметна плоча „100 години 31-ви пехотен полк /Железен/ от признателните силистренци.“ На 9 май 2018 г. е издигната Мемориална стена на славата на 31-ви Силистренски пехотен полк и на бойци от област Силистра, от други военни части, загинали във Втората световна война (1941–45).

175. ТУЛЧА

Тулча е град в Източна Румъния, административен център на окръг Тулча, Северна Добруджа. Тулча се смята за вратата на делтата и я наричат „столица на Дунавската делта“. Районът е фактическото родно място на Българската държава южно от Дунав и неин първи център. Тук е локализиран Онгълът на хан Аспарух. През цялото време на съществуването на средновековните български държави

той е интегрална част от тях. Тогава тук като аванпост на Малък Преслав е изградена крепостта Тулица, дала името на сегашния град. През 1807 г. българите в Тулча отварят първата частна болница на Балканите. В българското училище в града са били учители Неда, бабата на генерал Пеев и по късно Сава Доброплодни. През 1861 г. е сформиран Тулчанският революционен комитет, който изпраща следващата година бойци в Първата българска легия, сред които Стефан Караджа, Иван Кършовски, Панчо Досев. През 1866 г. за известно време в града пребивава Васил Левски, за да се срещне със Стефан Караджа. През 1874 г. в Тулча е изпратен Васил Друмев под името Климент Браницки, като епископ, за да поеме управлението на добруджанската част от Доростоло-червенската епархия. Тук той е наместник на русенския митрополит. До 1878 г. Тулча е седалище на епископ на Българската екзархия. След освобождението на града от османска власт, вицегубернатор на Тулча и областта е Тодор Икономов, а след него, от 6 дек. 1878 г., е Никола Г. Даскалов. На 4 ноем. 1878 г., когато румънските войски окупираат Добруджа, градът е обявен за областен център в кралството. Заедно със Северна Добруджа, Тулча става част от Румъния по силата на Берлинския договор (1878). Тулча е освободена от българските войски на 22 дек. 1916 г. След победата на 3 ян. при Мачин, до 5 ян. 1917 г. командваната от ген. Колев 1-ва конна дивизия, в състава на Трета българска армия, прогонва остатъците от руски и румънски части северно от Дунав, като е установено българско управление с което приключва и освобождаването на цяла Северна Добруджа от румънска власт. Съгласно Берлинския протокол Тулча заедно с цяла Добруджа става част от територията на Царство България. С Ньойския договор от 27 ноем. 1919 г. Антантата отново предава града и областта под румънската власт.

176. ТУНДЖА

Тунджа (на древнотракийски „тонзус“ – „река“, „вода“) е река в България и Турция, ляв и най-голям приток на р. Марица. Тунджа извира от централната част на Стара планина, дълга е 390 км. и е третата по дължина в България.

177. ТУТРАКАН

Тутракан е град в Силистренска област, административен център на община, разположен край р. Дунав. В началото на римското владичество тук е била построена крепост, наречена Трансмариска. Името означава „селище отвъд блатата“, като вероятно се има предвид разливът на Дунав западно от днешния град. През римската епоха тук квартирува част от XI Клавдиев легион. Градът е част от старобългарските крепости от времето на Първото българско царство. В края на X в. тук се заселили южноруски колонисти, които нарекли града Тмутаракан (от „таркан“ – военачалник на гранично подразделение). Средновековни арабски географи отбелязват града с имената Рекран, Закатра, Тракан, Тарака. Други го споменават като Туквант, Торкан, Дуракам, Дирака, Диркана, Таткракам. През XV–XVI в. в града е имало много водни (на р. Дунав) и вятърни (по хълмовете на брега) мелници, които са просъществували до по-късно, като последната водна мелница (шифмюле) е съществувала до 1942 г. В историята на Тутракан са вписани много славни събития. На 10 май 1773 г. ген. Александър Суворов превзема града. След оттеглянето на руските войски турците разширяват и укрепват крепостта, но ген. Михаил Кутузов го завладява на 11 окт. 1810 г. През 1867 г. при Тутракан, през Дунав преминават четниците на Панайот Хитов със знаменосец Васил Левски. През 1876 г. тук минава и четата на войводата Таньо Стоянов, за да се включи в Априлското въстание. От 1913 г. градът е в пределите на Румъния под името Туртукай. През 1916 г. български войски, предвождани от ген. Пантелей Киселов, възвръщат града в българските предели след историческа битка, продължила 33 часа. С нея започва освобождението на Южна Добруджа и разгрома на Румъния. На 21 септ. 1940 г., по Крайовската спогодба, Тутракан е първият освободен град от Южна Добруджа. Днес градът е сред Стоте национални туристически обекта. Там се намират Военното гробище, Музеят на Дунавския риболов и лодкостроене, Етнографският музей "Дунавски риболов и лодкостроене" – единствен на Балканския полуостров, експозиция "Тутраканска епопея", Мемориалният комплекс

"Военна гробница" и др. Градът е най-големият дунавски риболовен център у нас. Защитената местност "Калимок - Бръшлен" е разположена западно от Тутракан. Поради живописното си разположение по хълмовете край Дунав, Тутракан е известен като "Дунавското Търново". – **Вж и № 271**

178. ФИЛИП ТОТЮ

(10 апр. 1830, с. Вонеща вода, Великотърновско – 23 март 1907, Две могили, Русенско)

Тодор Тодоров Станчев (Филип Тотю, Филип Тотю, Хвърковатия, Неуловимия) е деец на националноосвободителното движение, войвода. На турските власти е известен като Тотю Топалский и под това име е бил издирван през хайдушките и революционните му години. Попада в търновския и сливенския затвор, откъдето успява да избяга през 1863 г. Установява се в Румъния, с тескере на име Ради – първоначално в Зимнич, а по-късно в Александрия. След 1850 е хайдутин в четите на Бойчо войвода, Жельо войвода и др., след това води самостоятелна дружина в Стара планина. През 1864 г. преминава във Влашко. Приема четническата тактика на Георги С. Раковски и в съответствие с плана му, на 15 май 1867 преминава Дунава при Свищов, начело на чета от около 400 души. След разбиването ѝ, заедно с още четирима четници стига до Стара планина, присъединява се към четата на Панайот Хитов и с нея се оттегля в Сърбия. Установява се в Одеса, получава пенсия от руското правителство. През 1875 г. е определен от Българския революционен комитет да премине с чета в България, което не се осъществява. Предвожда доброволческа чета в Сръбско-българската война (1876), участва в Руско-турската война (1877–78). Попада в затвора и е освободен шест години след Освобождението – на 6 юни 1884 г. Установява се в Острица, Беленско. Никола Живков и Коста Паница го включват в Българо-македонския комитет, но Филип Тотю се забърква в афери, свързани с набиране на пари и оръжие. През юни 1887 г. е арестуван и след като го пускат се преселва в гр. Две могили, Русенско. Филип Тотю умира там на 22 март 1907 и е погребан в

черковния двор. На погребението му неговият съратник Панайот Хитов казва: „Тук почива страшилището на Турската империя“. Днес родната къща на Тотю в с. Вонеща вода, както и последният му дом в гр. Две могили, са превърнати в музеи.

179. ХАДЖИ ДИМИТЪР
(10 май 1840, Сливен – 18 юли 1868, връх Бузлуджа,
Стара планина)

Димитър Николов Асенов (Хаджи Димитър) е войвода, участник в националноосвободителното движение. Учи в училището в Сливен. Участва в борбата за независима българска църква. От 1860 е хайдутин в четата на Георги Трънкин и Панайот Хитов, избран е за байрактар. През 1863 г. с четата си преминава в Сърбия, а през 1864 г. от Белград заминава за Букурещ във връзка с подготовката на въстанически акции. Там се среща с Георги С. Раковски и възприема четническата тактика за въоръжена борба. В края на 1867 г. влиза като войвода в Тайния централен български комитет. Заедно със Стефан Караджа, през юли 1868 г. застават начело на най-добре подготвената българска четническа акция. Четата е сформирана от българската емиграция в Румъния и се състои от около 127 души, като основното ядро са участници във Втората българска легия. На 6 и 7 юли преминават Дунав със салове и слизат на българския бряг, близо до с. Вардим, Великотърновско. Четата прекъсва телеграфната връзка между Свищов и Русе, но е открита от османските власти и от 7 до 9 юли се сражава с над четирихилядна редовна турска войска. На 10 юли Стефан Караджа е тежко ранен и заловен. През следващите дни четниците стигат до билото на Стара планина. На 18 юли сутринта, на връх Бузлуджа, са оградени от редовна турска войска и башибозук. Четниците водят последен бой, в който всички загиват, заедно с войводата си Хаджи Димитър. – **Вж и № 160**

180. ХАН АСПАРУХ (ок. 644 – ок. 700, Днепър, Киев)

Хан Аспарух (Исперих, Испор, Аспархрук, Есперих) е основател и пръв владетел на Българското ханство на Долни Дунав, т. нар. Дунавска България (681–700). Трети син на хан Кубрат от династията Дуло. Преди 665 г. Аспарух управлява част от Старата голяма България, а след нейното разпадане повежда българските племена уногондури на запад, достига р. Дунав и ги поселва в земите между р. Днепър и делтата на Дунав, в областта Онгъл. Оттам няколко години напада византийските владетели в Добруджа. През 680 г. побеждава армията на император Константин IV, преминава Дунава и завладява земите на юг от Стара планина и на запад до пролома Железни врата. Възлага на славянското племе севери да пази старопланинските проходи от византийско нападение и премества седемте славянски племена да отбраняват границата с Аварския ханганат. През 681 г. сключва мирен договор с Византия, която се задължава да му изплаща ежегоден данък. Установява столицата си в Плиска. През 688 г. води война с византийците в Тракия. През 700 г. с войската си отбива нападенията по р. Днепър и загива във войната.

181. ХАН КРУМ (неизв., Панония, Древен Рим – 13 апр. 814, Плиска)

Хан Крум произхожда от панонските българи, които след разпадането на Велика България се установяват в земите на днешна Унгария. Идва на власт след смъртта на хан Кардам (777–803) и поставя началото на нова династия в Българското ханство, управлявала до края на X в. Още през 805 г. хан Крум завладява източната част на Аварския хаганат и разширява своята власт над славяните и аварите по Средния Дунав, става съсед на Франкската империя на Карл Велики (768–814) и фактор в политическия живот на Европа. През 808 г. хан Крум разбива византийците в Битката за Сяр, а през 809 г. превзема Сердика (днес София) – ключова позиция за настъпление към Македония. През май 811 г. Никифор I Геник предприема втори поход

срещу България. Крум два пъти му предлага мир и след отказа разгромява византийската армия в Битката във Върбишкия проход. На 26 юли 811 хан Крум спечелва най-голямата победа над византийска армия, като обезглавява самия император. От черепа на Никифор, превърнат в ритуална чаша, ханът пие наздравица в чест на победата. През 812 г. Крум започва настъпление в Тракия. Превзема крепостите Девелт и Месемврия, стига до долината на Струма. На 22 юни 812 г. при Версиникия до Адрианопол (Одрин) българите постигат нова решителна победа, продължават настъплението към Константинопол и достигат до вратите му. Новият император Лъв V Арменец моли за преговори, като замисля убийството на хана при уговорената среща. Крум разкрива заговора, след което подлага на разорение областите от Константинопол до Странджа. Одрин е превзет, а част от жителите му изселени в България, отвъд Дунава. Хан Крум започва мащабна подготовка за превземане на Константинопол. В навечерието на похода, на 13 апр. 814 г. хан Крум внезапно умира. Хан Крум е първият български владетел, който предприема опит за завладяването на византийската столица. Издадените от него закони са първото писмено законодателство в българската държава, отбелязано в енциклопедията "Свидас" от X в. Те предвиждат сурови наказания срещу кражбата, просията и разбойничеството. Реформите на хана и неговите строги закони засилват централизираното управление и приобщаването на славянските племена към ханската власт. Като велик държавник Хан Крум постига териториално обединение и международен авторитет за България.

182. ХАН КУБРАТ **(ок. 605 – ок. 665)**

Хан Кубрат (или Курт) е владетел от рода Дуло, вожд на племето уногондури, основател на Първото българско ханство. Баща на Баян, Котраг и Аспарух. През 632 г. създава могъщ племенен съюз, наречен Стара Велика България, известна също като Оногурия. Около 635 г. сключва договор с византийския император Ираклий, покръстен е и получава сан „патриций“. Като върховен хан

Кубрат поставя своите синове да управляват подвластните племена в държавата. Малко преди смъртта си влиза във война с хазарите. След смъртта му управлението на държавата наследява най-големият му син – Баян, наричан още Батбаян или Безмер.

183. ХАН ОМУРТАГ (неизв. – 831)

Омуртаг е български владетел, син на хан Крум. Управлява България в периода 814–31. Продължава войната с Византия (814–16). Сключва 30-годишен мирен договор с византийския император Лъв V и затвърдява териториалните разширения на България в Тракия. Около 820 г. воюва с Хазарския хаганат. Води победоносна война с Франкската империя, след което сключва мирен договор. Разгръща огромна строителна дейност. Възстановява столицата Плиска. Построява „преславен дом на Дунава“ (ханска и царска резиденция и отбранителна крепост срещу маджарите) в Дръстър (днес Силистра). Налага централизирано управление в Българското ханство – страната е разделена на административни области, управлявани от комити. Продължава политиката на баща си – преследва християнството и проповедниците му. Към титлата си добавя „канас ювиги“ („от Бога владетел“).

184. ХАРАЛАМПИ ДЖАМДЖИЕВ (13 юни 1875, Търново – 13 март 1961, София)

Харалампи Петров Джамджиев е първият български изобретател – авиоконструктор. През 1893 г. постъпва във Военното училище в София. През 1894 г. създава първия си опитен аеродинамичен модел във Варна, а през 1895 проектира орнитоптер – летателен апарат с механично задвижвани крила. През 1900–02 г. строи орнитоптери в Русе и в Силистра. През 1903 създава проект за моноплан, а след 1910 разработва самолетни конструкции в Париж и Прага. През 1920 г. проектира моторни лодки с въздушен винт, осъществени във Варна. Регистрира изобретения в областта на строителните материали и отоплителната

техника. Автор на първата българска разработка в областта на приложната аеродинамика.

185. ХРИСТО БОТЕВ

(25 дек. 1847/6 ян. 1848, Калофер – 20 май/1 юни 1876)

Христо Ботев Петков е поет, публицист, журналист, идеолог и ръководител на националноосвободителното движение. Началното си образование завършва в трикласното училище в Калофер. През 1863 г., със съдействието на Найдено Геров, е приет като стипендиант във Втората одеска гимназия. Изключен е през 1865 г. и постъпва като свободен слушател в Историко-филологическия факултет в Одеса. Прекъсва поради липса на средства и става учител в бесарабското българско с. Задунаевка, а след това в Калофер. Развива обществена дейност, пропагандира идеите за свобода и радикално устройство на обществото. От края на 1867 г. е в Браила, Румъния, където се включва дейно в българската революционна общност. Сдружава се със Стефан Караджа и Хаджи Димитър, чийто подвиг възхвалява по-късно в балада. През 1868 г. се готви да премине в България с четата на Жельо Чернев и на това събитие, което се осуетява, е посветена поемата му „На прощаване“. Същата година се записва в Медицинското училище в Букурещ, но скоро го напуска. Запознава се с Васил Левски, с когото живее известно време в запустяла мелница край Букурещ. Учител в Александрия, Измаил и Галац. Възторжено приветства Парижката комуна и пише „Символ–верую на българската комуна“. В Браила издава „Дума на българските емигранти“. От 1872 г. се установява в Букурещ, където издава в. „Будилник“ и сътрудничи на в. „Свобода“ на Любен Каравелов. След обесването на Васил Левски Ботев застава начело на революционното демократично течение. От 1874 г. е член на Временния ЦК на ВРО, издава в. „Знаме“. Поради идейни и тактически причини се създава разрив между Ботев, който е застъпник на революционните действия и Каравелов, който е умерен либерал. През 1875 г. Ботев е избран за член на Българския революционен комитет. След провала на Старозагорското въстание напуска комитета. Включва се в подготовката на

Априлското въстание и с избухването му организира чета, която завзема австрийския параход „Радецки”. На 17 май 1876 г. слиза близо до Козлодуй, но четата не среща подкрепа и се насочва към Стара планина. На 18–19 май води тежки боеве с редовна турска войска, черкези и башибозуци при Милин камък и Веслец. На 20 май достига Врачанската планина и заема позиции южно от връх Вола. След тежко сражение Ботев е прострелян смъртоносно от вражески куршум на връх Камарата. – **Вж и № 134 и № 238**

186. ХРИСТО СМИРНЕНСКИ **(17 септ. 1898, Кукуш, Гърция – 18 юни 1923, София)**

Христо Смирненски (псевдоним на Христо Димитров Измирлиев) е поет и революционер. Завършва начално образование в родния си град през 1908. През септ. същата година е изпратен в София при дядо си по майчина линия – свещеника Анастас Кръстев, и вуйчо си – поета хуморист Владимир Попанастасов (Пепо). До 1910 г. Смирненски учи в там, след което се връща в родния си град и завършва Кукушката прогимназия (1911). По време на Междусъюзническата война (1913) градът е опожарен и семейството му се преселва в София. Учи пет години в Строителния отдел на Техническото училище. По време на Владайското войнишко въстание (септ. 1918) Смирненски е сред юнкерите, изпратени срещу въстаналите войници. Потресен от кървавото потушаване на бунта, той напуска предсрочно Военното училище и се записва студент в Юридическия факултет на Софийския университет (1918). Тежкото материално положение го принуждава да работи непрестанно като писар, ревизор, репортер, измервач и контрольор, касиер, надничар. Изострената му социална чувствителност и обществените сътресения, на които става свидетел, го насочват към левите идеи. Все по-дейно се ангажира в работническите борби. Смирненски е един от основателите и редакторите на сп. „Смях и сълзи” и сп. „Маскарад”. Сътрудник на много литературни и хумористични вестници. Създава голямо по обем поетическо творчество. През пролетта на 1923 г. Смирненски заболява от туберкулоза и на 18 юни умира.

187. ЦАНКО ЦЕРКОВСКИ

(16/28 окт. 1869, Бяла черква, Великотърновско – 2 май 1926, София)

Цанко Церковски (псевдоним на Цанко Генев Бакалов) е български поет, белетрист, общественик и държавник. Учи в Бяла черква, Търново, Пловдив, Казанлък и Силистра. По време на следването си в Педагогическото училище в Силистра написва и издава първата си стихосбирка „Няколко Цанкови стихотворения из печалните му часове“ (1892). След това е учител в с. Бей Бунар (днес с. Средище, Силистренско), Полски Тръмбеш. с. Мусина, Великотърновско и Батак. След 1897 Цанко Церковски живее в Бяла черква и се занимава със земеделие, журналистическа дейност и с пропагандиране на социализма. През 1898 г. става член на Българската работническа социалдемократическа партия и сътрудничи на нейното списание „Ново време“. На 20 септ. 1899 обнародва в „Селски вестник“ „Въззвание към българските земеделци“, става един от инициаторите за създаването на БЗНС и един от неговите първи водачи. Издава сп. „Селска пробуда“ (1903–05), редактира в. „Земеделско знаме“ (от 1902) и сп. „Земеделска мисъл“. Народен представител в XI (1901) и XIV (1908–11) Обикновено Народно събрание (ОНС), V Велико народно събрание (1911), XV (1911–13), XVII (1914–19), XVIII (1919–20), XIX (1920–23) и XX (1923) ОНС. През 1918 Цанко Церковски се включва като представител на БЗНС в коалиционното правителство на Александър Малинов, което си поставя за цел да изведе България от Първата световна война. Участва и в правителствата на Теодор Теодоров (1918–19) и Александър Стамболийски (1919–23). След Девотоюнския преврат през 1923 г. е арестуван и изпратен в затвора. Освободен е през 1925 г. и се включва в ръководството на БЗНС, но малко по-късно е отстранен от по-умерените кръгове в съюза. В деня на атентата в църквата „Св. Неделя“ на 16 апр. 1925 г. отново е арестуван и освободен на 21 март 1926 г. след оправдателна присъда. Цанко Церковски излиза от затвора с разбито здраве и полусляп и умира на 2 май същата година.

188. ЦАР АСЕН **(неизв., Мизия – 1196, Търново)**

Цар Йоан Асен I, известен още с прозвището Белгун (от кумански „мъдър“, „знаещ“), е владетел, управлявал България в периода 1187–96 г., един от основателите на Втората българска държава. Властва заедно с брат си Теодор–Петър, който продължава да царува една година след смъртта на Йоан Асен I. Той е един от тримата братя от династията Асеневци, под чието водачество България се освобождава от византийско господство. Със своя по-голям брат Петър II организира през 1185 г. в Търново въстание против византийските поробители (Въстание на Петър и Асен). След обявяването му, Асен I ръководи военните действия за изтласкване на византийските войски зад Стара планина. През 1186 г. освобождава Мизия и предприема настъпателни действия в Тракия. След сключването на мира с Византия през 1187 г. в Ловеч, Асен I е провъзгласен за български цар. През 1190 г. византийският император Исак II Ангел предприема поход срещу България и влиза в столицата ѝ. Чрез военна хитрост цар Асен I успява да накара императора да изтегли войските си от Търново, а след това ги разбива в Тревненския проход. През 1191–94 отбива успешно всички атаки на византийските войски, а през 1195 г. отстранява надвисналата опасност и от северозапад, като разбива унгарците. В резултат на тази победа присъединява към българската държава Видинската, Браничевската и Белградската област. Успява да укрепи царската власт и да парира опитите на местните боляри за отцепване. Това предизвиква недоволството на част от болярската класа, която, подтиквана от византийската дипломация, организира заговор против него. Асен I е убит от братовчед си Иванко, който прави и опит да узурпира българския престол, но не получава обещаната от Византия подкрепа.

189. ЦАР КАЛОЯН **(ок. 1168 – авг. 1207)**

Цар Калоян (Йоаница) е държавник, дипломат и пълководец, най-малкият от тримата братя Асеневци.

Участва във въстанието на братята си Петър и Асен (1185–87), довело до отхвърляне на византийското иго. През 1187 г., след сключването на мир с Византия, е отведен в Константинопол за заложник, откъдето по-късно бяга. След убийството на цар Петър II поема управлението на Втората българска държава (1197–1207). Създава антивизантийска коалиция с Иванко, управителят на Пловдивска област и Добромир Хриз – самостоятелен владетел в Македония, по-късно към тях се присъединяват протостратор Мануил Камица и родопският владетел Йоан Спиридонаки. През 1201 г. Калоян превзема крепостта Констанция и освобождава голяма част от Тракия и Родопската област. На 24 март 1201 отвоюва Варна, като първо предлага на византийския гарнизон да се предаде без бой, но след отказа му подлага на смърт ромеите, спечелвайки си прозвището ”ромеоубиец”. През 1202 г. подписва мирен договор с император Алексий III, който признава освободените територии, но не и царска титла на българския владетел. На следващата година цар Калоян нанася тежко поражение на унгарците и присъединява отнетите българските земи. На 8 ноем.1204 г. в тържествена церемония кардинал Лъв (пратеник на папа Иннокентий III) коронясва Калоян за крал (рекс) и му връчва скиптр и знаме. Сключена е църковна уния. Калоян признава върховенството на Рим, а папата признава всички земи на Калоян и владетелската титла като наследство от дедите му Симеон, Петър и Самуил. През 1204 г. кръстоносците превземат Цариград и създават Латинската империя. Жителите на Одрин въстават срещу латинците и българският цар ги подкрепя. На 14 апр. 1205 г. край Одрин се разгаря най-голямата битка с латинците, в която те претърпяват катастрофално поражение. Император Балдуин е пленен и откаран в Търново, където умира по-късно. Победата при Одрин издига международния авторитет на цар Калоян и бележи политическия възход на България. През 1205 г. цар Калоян предприема военна офанзива в Тракия, Македония и Родопската област. През юни превзема Пловдив с помощта на местните българи. През 1206 г. войната с латинците е подновена, Калоян обсажда Одрин и превзема Димотика и няколко крепости в Източна Тракия. В 1207 г. сключва договор с никейския

император Теодор Ласкарис за общо настъпление срещу кръстоносците. През есента на 1207 г. българските войски отново обсаждат Одрин, но идва неочакваната вест за смъртта на крал Бонифаций Монфератски – господарят на Солунското кралство. На 4 септ. българска стрела погубва прославения рицар, а главата му е изпратена на Калоян. В началото на окт. 1207 г. българската войска с подрепата на кумански отряди предприема голяма обсада на Солун. В нощта преди щурма цар Калоян е убит от куманския воевода Манастър – участник в поредния болярски заговор. Тялото на царя е пренесено в Търново. Гробът му бе открит през 1972 г. при разкопки в църквата ”Св. Четиридесет мъченици”.

190. ЦАР САМУИЛ (958, София – 6 окт. 1014, Преспа)

Самуил е български цар в периода 997–1014. Той е най-малкият брат от т.нар. комитопули Давид, Мойсей, Арон и Самуил – синове на комит Никола. След падането на Източна България под византийска власт през 970 г., комитопулите стават фактически управители на България. През 973–76 братята започват военни действия срещу Византия, но още в началото Давид е убит от власи, а Мойсей загива при обсадата на Сяр. След смъртта на византийския император Йоан Цимисхи през 976 г., от Константинопол избягват пленените Петрови синове Борис II и Роман. На границата Борис II е убит погрешка, а Роман е приет от Самуил и е обявен за български цар. Цар Роман (977–91) се отдава на църковни дела, а фактически България е управлявана от Самуил като главен пълководец в борбата с Византия. През 977 г. Самуил предприема поход в Тракия, Тесалея и Пелопонес и освобождава българските земи. От Лариса пренася мощите на Св. Ахил в специално построена църква на остров ”Св. Ахил” в Преспанското езеро и превръща Преспа в своя главна резиденция. Така за едно десетилетие Самуил успява да утвърди българската власт в западните части на Балканския полуостров. През 986 г. император Василий II предприема поход срещу България. Той достига Средец и го обсажда в продължение на 20 дни. Като не успява да превземе града,

императорът се връща обратно през Ихтиманския проход. Войските на Самуил му устройват засада в местността Траянови врата. На 17 авг. 986 българите нанасят съкрушително поражение на византийците, унищожават голяма част от пехотата и цялата конница, а императорът се спасява с бягство. През 989–91 Самуил освобождава Североизточна България, отвъддунавски територии и част от Тракия. Императорът превзема Скопие през 991 г., пленява цар Роман и го отвежда в Цариград. Така след 991 Самуил става самовластен господар на България. Той предприема походи на юг и югозапад. През 996 г. Самуил навлиза дълбоко в Гърция и достига до Пелопонес, като приобщава местните славянски племена. На връщане при р. Сперхей се среща с войската на Никифор Уран. Византийците успяват да изненадат българския лагер и спечелват победа, а Самуил е ранен. През 997 плененият цар Роман умира в Цариград. Тогава Самуил приема короната като законен български владетел. През 997–98 цар Самуил предприема голям поход по Адриатическото крайбрежие и покорява сръбските княжества. Той успява да установи българската власт до Адриатическото крайбрежие и Карпатите и да получи международно признание. Недоволен от разширението и засилването на България, Василий II започва от 1001 г. поредица походи, решен окончателно да ликвидира българската държава. През 1014 г. българският владетел събира голяма войска, за да даде решително сражение на императора. Решителната битка става на 29 юли 1014 при с. Ключ, в подножието на планината Беласица. Войските на Самуил са притиснати от две страни. Ромеите успяват да пробият преградите да разгромят защитниците на прохода. Една част от войниците е избита, повечето попадат в плен. Цар Самуил е ранен, но с помощта на своя син Гаврил Радомир се качва на коня си и достига до крепостта Прилеп. Престолонаследникът проявява мъжество и отблъсква един от елитните отряди на ромеите, като убива пълководеца Теофилакт, любимец на Василий II. Тогава императорът извършва нечувана жестокост – нарежда да бъдат ослепи 15 хил. пленници, като на всеки сто души оставя по един с едно здраво око – да ги води. За това злодеяние Василий II получава прозвището ”Българоубиец”. Осакатената българска войска

пристига при своя цар. При ужасния вид на своите войни Самуил получава сърдечен удар и след два дни умира – на 6 окт. 1014. Властта над българското царство е поета от сина му Гаврил Радомир (1014–15). Цар Самуил успява в продължение на повече от три десетилетия да запази и утвърди българската власт в западните части на Балканския полуостров и да ги присъедини към Тракия, Мизия и Отвъддунавска България.

191. ЦАР ШИШМАН **(ок. 1350, Търново – 3 юни 1395, Никопол)**

Цар Иван Шишман е цар на България в периода 1371–95 г. Син е на цар Иван Александър, който в началото на управлението си обявява за съуправител и наследник първородния си син Михаил Асен, но гибелта му в битка с турците определя Иван Шишман за престолонаследник. Цар Иван Шишман управлява Търновското царство, което обхваща Северна България от Силистра и Провадия до Оряхово и Враца, Софийска област и част от Северна Тракия. Във Видин владетел е брат му Иван Срацимир, а в Добруджа – деспот Добротица. На 26 септ. 1371 се провежда битката при Черномен, в която обединените християнски сили на феодалите Вълкашин и Углеша претърпяват разгром от османските турци. Веднага след това султан Мурад I насочва ордите си към България и цар Иван Шишман е принуден да отстъпи зад Стара планина в Северна България. Султан Мурад I превзема цяла Западна Тракия, Костенец, Самоков и Ихтиман. За да задържи настъплението на завоевателя, Иван Шишман е принуден да води преговори за мир и да се признае за васал. В края на 70-те години на XIV в. многочислени османски войски, предвождани от Лала Шахин, се насочват към София. Героичното участие на цар Иван Шишман в битките в Софийското поле е възпято в народните песни. Градът е превзет през 1385 г. През 1386 цар Иван Шишман води война и срещу влашкия владетел Дан I (1384–86), когото побеждава и убива. Султан Мурад насочва своите удари срещу България, недоволен, че цар Иван Шишман е нарушил васалитета. През 1388 г. 30-хилядна турска войска под командата на Али паша преминава Източна

Стара планина и превзема Овеч, Шумен, Мадара и Тутракан. Завоевателят обсажда и най-силната крепост Никопол, отбранявана от самия цар Иван Шишман. След продължителна обсада царят иска мир. Турците му предлагат да предаде Силистра, но той отказва. Следват нови атаки на османците, ръководени от самия султан Мурад и Иван Шишман е принуден да отстъпи Силистра, за да запази Никопол. Походът на Али паша в Североизточна България стеснява силно териториите на Иван Шишман. Добруджанското деспотство запазва своята столица Калиакра и Варна, а видинският цар Иван Срацимир е принуден да признае своя васалитет пред султана. През 1392 османците проникват в Южна Унгария и я опустошават. Крал Сигизмунд (1387–1437) нанася контраудар и разбива един турски отряд. Тази победа насърчава Иван Шишман да отхвърли васалитета към султана и да потърси съюз с крал Сигизмунд за обща борба със завоевателя. Султан Баязид решава да го накаже. През пролетта на 1393 г. той предприема поход срещу Търново и го обсажда. През това време цар Иван Шишман се намира в Никопол във връзка с преговорите с Унгария, от която очаква военна помощ. Обсадата на Търново продължава три месеца без успех. На 17 юли 1393 г. турците проникнат през една от портите на Царевец. Населението на Търново е подложено на жестокости, а градът на разорение. След завладяването на Търново ударът на султан Баязид се насочва към Никопол, където се е укрепил цар Иван Шишман. Градът е превзет след обсада. Цар Иван Шишман е обезглавен по заповед на султан Баязид на 3 юни 1395 г. в Никопол.

192. ЧАЯ

Чепеларската река Чая (до 1942 – Чая, до 1945 – Асеница) е река в Централната част на Родопите, десен приток на Марица, с дължина 86 км. Извира близо до село Проглед и тече през градовете Чепеларе (от който получава едното си име) и Асеновград (откъдето е второто). Третото си име (Чая) получава от кумански „чай“ („извор“, „река“) и от множеството липи по поречието си.

193. ЧЕРНО МОРЕ

Черно море (в древността Понтос Аксинос, Евксински Понт) е вътрешноконтинентално море между Югоизточна Европа и Мала Азия. То е сред най-изолираните от Световния океан морета. Свързано е със Средиземно море чрез Босфора, Мраморно море и Дарданелите, а с Азовско море – чрез Керченския проток. Излаз на Черно море имат шест държави. Площта на Черно море е 423 000 кв. км., максималната дължина 1167 км., максималната дълбочина 2212 м. В древността морето е наричано Понтос Аксинос, Евксински Понт. През Черно море минава едно от разклоненията на средновековния Път на коприната, свързващо Европа през Кавказ и Централна Азия с Китай. Днес по това направление минава трасето на трансконтиненталния транспортен коридор Трасека (TRACECA, Транспортен коридор Европа — Кавказ — Азия). Българското черноморско крайбрежие започва от нос Картал при държавната граница с Румъния и завършва при устието на Резовска река при границата с Турция. България има крайбрежна ивица от 378 км. и пет черноморски острова. Международният ден на Черно море се отбелязва на 31 окт.

194. ШАР ПЛАНИНА

Шар е планина, намираща се на територията на Северна Македония, Косово и Албания, с дължина ок. 80 км. Името на планината в античността на гръцки е Скардон, Скардос, а на латински Скардус.

195. ШЕЙНОВО

Шейново е село в Старозагорско, община Казанлък. По време на Руско–турската война (1877–78) руските войски и българското опълчение превземат Шейновския отбранителен лагер. Битката завършва с пленяването на цялата Централна османска армия – 3 паши, 765 офицера и 22 хил. турски войника. Броят на убитите и ранените турци е 4 хил. души. Османската империя се лишава от най-боеспособната си армия. По този начин е разкъсана

линията на турската отбрана в Подбалканските полета и е открит пътят за настъпление на руската армия в Тракия към Одрин и Цариград. Руските загуби в сражението възлизат на над 5 хил. убити и ранени. Край селото е устроен Парк на победата, включен в Националния парк-музей Шипка–Бузлуджа.

196. ШИПКА

Шипка е връх (с височина 1232 м.) в Стара планина, разположен на север от главното било и на запад от Шипченския проход. Връх Шипка е важна отбранителна позиция на българското опълчение и руските части, ръководени от ген. Николай Столетов през Руско–турската война (1877–78). На върха се водят решителни сражения през авг. 1877. Това е връхът, прославен от Иван Вазов в прочутото му стихотворение „Опълченците на Шипка”. На върха има много паметни плочи, запазен е и командният пост на ген. Столетов.

През 1879 г. депутатите от Учредителното народно събрание, по предложение на депутата Стефан Берон решават да построят Паметник на свободата, като избират близкият връх Св. Никола, разположен на изток от Шипченския проход, защото е по-висок (1326 м.). През 1934 г. на върха е построен Паметникът на свободата. До 23 ноем. 1951 г. връхът носи името Св. Никола, а след това до 7 окт. 1977 г. – връх Столетов. През 1977 г. на върха е дадено името Шипка и така той става втори връх с това наименование. Парк–музей „Шипка“ е създаден през 1956 г. и е включен в Стоте национални туристически обекта на България.

197. ШУМЕН

Шумен (Коларовград в периода 1950–65) е град в Североизточна България, административен и стопански център на едноименната община и област. Наричат Шумен “люлка на българската държавност”. В Шуменския край се намират най-значимите паметници, свързани с образуването на Дунавска България и със създаването на българската народност, култура и книжнина. Тук са

първите столици Плиска и Преслав, култовият център Мадара, аултът на хан Омуртаг и Шуменската крепост. В Шумен се намира най-големият паметник в България – мемориалният комплекс “Създатели на българската държава”, който пресъздава важни моменти от българската история от VII до X в. В Шумен, през 1856 г. е поставено и началото на българския театър с комедията “Михал Мишкоед” по творби на гръцкия писател Михаил Хурмузис, като Сава Доброплодни, който е учител там, прави превода и подготвя постановката.

198. ЮРИЙ ВЕНЕЛИН

**(22 апр./4 май 1802, с. Голяма Тибава, Унгария, днес
Украйна – 26 март/7 апр. 1839, Москва, Русия)**

Юрий Иванович Венелин (с рождено име Георгий Хуца) е украински славист, българист, фолклорист, етнограф, филолог. Учи в Ужгородската гимназия, после е стипендиант на Ужгородската семинария в Сарматския богословски лицей. През 1822 напуска богословския лицей и тайно се записва за студент в Лвовския университет. За да прикрие постъпката си, се прекръщава на Юрий Венелин – името, с което ще стане завинаги известен в българската история, славистиката и българистиката. През 1823 се премества в Кишинев, където е назначен за учител по аритметика в Духовната семинария, а две години по-късно отива в Москва. Общуването със славянофилите поощрява страстта на Венелин към древната славянска история и го мотивира през 1829 г. да напише научния труд „Старите и сегашни българи в тяхното политическо, народописно, историческо и религиозно отношение спрямо русите“, посветен на българския народ. Венелин смята, че руснаците дължат много на българите, тъй като от тях са взели християнската вяра и писмеността. След излизане на първи том от „Древните и съвременни българи...“ Венелин е командирован от Руската академия на науките, за да „извърши научно пътуване по България, страна класическа за славянските филолози и историци“. Той не съумява да обходи цялото етническо землище, но прекарва в България около три месеца. През 1830 г. посещава Варна, Каварна и Силистра, след което се отправя към Мангалия,

Кюстенджа, Бабадаг и Хирсово. През 1831 г. се връща в Москва, където продължава работата върху българската история и филология до преждевременната си смърт през 1839. Юрий Венелин е погребан в Данилевския манастир близо до Николай В. Гогол. На гроба му е изваян паметник от мрамор, поръчан от одеските българи. Там се чете посвещението: „Напомни на света за забравеното, но някога славно, могъщо българско племе. И пламенно желаше да види неговото възраждане.“

199. ЯВОР

Явор или клен е род дървета и храсти. Той е стройно планинско дърво с остро врязани длановидни листа и бяла дървесина. Според хипотеза произходът на името е от латински и означава „остър“ – заради твърдостта на дървесината, използвана в миналото за изработване на копия. В традиционния български фолклор яворът е сред най-почитаните дървета, като понякога под тях се устройват оброци. Смята се, че някои предмети, изработени от яворово дърво, имат особени свойства – кавалите, с които могат да се омайват самовили, трябва да са яворови; яворова чаша се използва при брачни обреди, като запояването на младоженците за успешно съжителство; младоженката донася като част от зестрата си яворово ведро, което я предпазва от змейове и самовили.

200. ЯНКО ТОДОРОВ

(5 февр. 1838, Сопот, Пловдивско – 15 ян. 1914,
Силистра)

Янко Тодоров Греков е възрожденски учител, сподвижник на Левски. Завършва взаимното училище в Сопот. Баща му го дава в Пловдив да учи чехларство (папукчилък) и в периода на Кримската война се издържа с това. След като е учител няколко години в Враня, Калофер, Свищов и с. Калипетрово (Силистренско), Янко Тодоров е повикан във взаимното училище в Силистра на мястото на Петър Икономов. Даскал Янко премахва таблиците и полукръзите, и ги заменя с буквара на Христо Г. Данов. Изявява и като обществен деец, организира театрална трупа

и от прихода на представленията купува книги, списания и вестници. След известно време отива отново в Сопот и се условия там за учител, после заминава в Оряхово. Заедно със Сребро Стойновски е сред най-дейните членове на местния таен революционен комитет. Янко Тодоров е подпомагал революционерите при преминаването им от Влашко в България. Когато четата на Ботев е минала с. Козлодуй и се запътила към Врачанския балкан, много българи от Враца били затворени и изтезавани. Между тях е бил и Георги Македончето, който издал даскал Янко, че е имал връзки с комитите. Янко Тодоров бил задържан, окован в вериги и трябвало пеша да отиде във Видин. След 20-дневно изтезание, с група бунтовници между които е бил и Стоян Заимов, Янко Тодоров бил изпратен в Русе. Там бил повторно подложен на мъки с цел да издаде останалите си другари, но не ги предал. Вследствие на изтезанията дясната му ръка била осакатена. След Освобождението на България Янко Тодоров се връща в Силистра и преподава черковно пеене в новооткритото Педагогическо училище. Умира в нищета. Синът му Боян Янков, също учител, написва първата история на Педагогическото училище в Силистра.

201. ЯНТРА

Янтра (от лат. Ятрус – „бързотечаща“) извира от Стара планина, преминава през Северна България и се влива в Дунав. Тя е с дължина 285,5 км. и заема трето място сред българските притоци на река Дунав след Искър и Осъм.

202. ЯСЕН

Ясенът („оксен“, „осенен“, „осен“) е вид широколистни дървета от сем. Маслинови с перести назъбени листа и яка дървесина. В миналото се е ползвал като лек за рани, а от дървесината му се изработвали амулети против задушаване. Вярвали, че дървото пази от бури и мълнии. Изработвали от него дръжките за копията на войните. Древните гърци вярвали, че дървото се обитавало от нимфи, които нападали пътешествениците.

УЛИЦИ В ТУТРАКАН

АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ – Вж № 2

203. АЛЕКСАНДЪР НЕВСКИ
(13 май 1220, Переславъл Залески, Владимирско–
Суздалско княжество – 14 ноем.1263, Городец,
Владимирско–Суздалско княжество)

Александър I Ярославич (с прозвище Невски) е велик княз на Владимирско–Суздалското княжество (1252–63), една от най-важните фигури на средновековна Русия. Управлението му се смята за начална точка на формирането на руския етнос. На 15 юли 1240 ръководи военните действия на Новгород срещу Швеция в Шведско–новгородските войни. Напада шведите, които малко преди това са дебаркирали при вливането на река Ижора в Нева с малка армия, побеждава ги и получава прозвището Невски. През 1241 г. Тевтонският орден предприема настъпление към Новгород. На 5 апр. 1242 двете армии се срещат върху леда в битката на Чудското езеро и Александър Невски отново удържа победа. Провежда политика на сближаване със Златната орда и фаворизиране на Източноправославната църква в противовес на европейското влияние. Умира през 1263. По заповед на Петър I останките му са пренесени в манастира Александър Невски в Санкт Петербург, където се намират и днес. На 21 май 1725 императрица Екатерина I създава ордена Александър Невски като едно от най-високите руски военни отличия.

„Свети Александър Невски“ е православен храм–паметник в гр. София, България, катедрален храм на българския патриарх. Църквата е проектирана и изградена в периода 1882–1912 г. и през 1955 г. е обявена за паметник на културата с национално значение. Катедралата е разположена на площад със същото име. Храмът е посветен на Александър Невски, провъзгласен за светец от руската православна църква. Александър Невски е патрон на руския император Александър II и названието на храма е израз на

благодарността на българите към Русия в лицето на Царя–Освободител.

АЛЕКСАНДЪР СТАМБОЛИЙСКИ – Вж № 3

204. АНА ВЕНТУРА (3 юли 1925, Русе – 22 февр. 1944, Русе)

Ана Аврам(ова) Вентура е член на ционистката организация „Макаби“ и съратничка в Работническия младежки съюз (РМС) на Тинка Джанин. Дъщеря е на известния и богат русенски фабрикант, евреина Аврам Вентура, съсобственик на фабриките "Жити" и "Труд", съдружник на банкера Иван Буков. Макар да произхожда от много богато семейство, под влиянието на своя годеник – антифашистът Изидор Айзнер, Ана напуска семейството си и френския колеж в Русе и излиза в нелегалност. Тя се присъединява към комунистическата антифашистка съпротива (по това време Царство България е съюзник на Третия Райх). Ана Вентура е член и секретар на Окръжния комитет на РМС в Русе, а от края на 1942 г. – на Окръжния комитет на БРП – отговорник за РМС. Участва в подривни и терористични акции, извършва саботаж във фабрика „Жити“. В годините, в които живее, Ана Вентура е един от водачите на съпротивата в Русенска област и се превръща в лице на борбата срещу Холокоста в Русе. След предателство, през февр. 1944 г. Ана Вентура е ранена смъртоносно при престрелка с полицията. След смъртта ѝ фамилията Вентура емигрира в Израел след национализацията на предприятията им. Бащата на Ана, заедно с брат си впоследствие се изселва в Аржентина, където основава първите металообработващи предприятия и става крупен промишлен магнат. След пенсионирането си основава благотворителна фондация, която субсидира първия превод на стиховете на Яворов на испански език.

АНГЕЛ КЪНЧЕВ – Вж № 4

205. АРДА

Арда (в древността Харперос, Артескос, Арнесос) е река в България и Гърция. Името ѝ от тракийски означава

„бяла река”. Тя е най-голямата река в Родопите и най-големият десен приток на р. Марица. Дължината на реката е общо 272 км., а в границите на България е 241,3 км.

БАБА ТОНКА – Вж № 8

206. БАЙКАЛ

Езерото Байкал в Сибир е най-старото и най-дълбоко езеро (1642 кв.м.) на нашата планета, най-големият природен резервоар на прясна вода. Съдържанието на езерото е с много малко минерални соли и позволява да се използва вместо дестилирана вода. Езерото се намира в Азия, на територията на Русия. По форма прилича на полумесец, дълъг около 636 км.

207. БАЛКАН

1. Балкан е старото турско наименование на Стара планина – планина в България и Сърбия. От него произлиза името на Балканския полуостров. В Средна Стара планина се намира Национален парк "Централен Балкан", в чиято територия са включени 10 биосферни резервата. – **Вж и №158**

2. Балкан – синоним на планина в българския език.

БАЛЧИК – Вж № 9

208. БЕЛАСИЦА

Беласица е планина в областта Македония с дължина 63 км. Тя е част от Осоговско–Беласишката планинска група. Понастоящем е поделена между Гърция, Северна Македония и България. Славянското име Беласица и гръцкото Белес произлизат от тракийско–пеонски топоним, който означава „блестяща планина”. Беласица е известна като планина на водопадите и вековните кестенови гори. Тя е един от водещите центрове за планинско колоездене. Обявена за природен парк през 2007.

209. БЕЛМЕКЕН

Белмекен (от 29 юни до 23 юли 1942 г. – Бели връх, от 14 март 1950 г. – Коларов) е връх в Белмекенския дял на Рила с височина 2626 м. Името на върха е с българо–турски произход и означава „бял дом“. Язовир Белмекен е с площ 4,53 кв.км., разположен е на 1923 м. надморска височина по течението на Сестримска река в Рила планина и е част от каскадата „Белмекен–Сестримо–Чаира“. Той е най-високият язовир с насипна язовирна стена на Балканския полуостров. В планината е разположена и високопланинската спортна база „Белмекен“.

210. БИСТРИЦА

1. Бистрица или Витошка Бистрица (Бистришка река, Стара река и Гъбешница) е река в Западна България, област София, ляв приток на р. Искър. Дължината ѝ е около 12 км. Води началото си от високите източни дялове на Витоша. В горното си течение е известна с името Стара река. Минава през село Бистрица в северните покрайнини на едноименната котловина в подножието на Витоша, където приема левия си приток Янчовска река. Оттам до водослива с десните си притоци Малидолска и Лева река в местността Клисурковец носи името Гъбешница. Река Бистрица се влива в Искър в Панчаревското езеро. Вилна зона Бистрица е разположена в подножието на Витоша, на 15 км. югоизточно от центъра на София.

2. Река Бистрица (Пиринска Бистрица) с дължина 53 км. изтича от южния ъгъл на Аргировото езеро в Северен Пирин. Под името Третата (Демиркапийска) река тече на юг. При хижа "Пирин" завива на югоизток и вече под името Пиринска Бистрица навлиза в силно залесен район, като постепенно променя посоката си в южна. Влива се отляво в река Струма, западно от гръцкото село Промахон.

3. Бистрица (известна още като Санданска Бистрица, старо име Светиврачка Бистрица) е река в Югозападна България, област Благоевград, община Сандански, ляв приток на р. Струма. Дължината ѝ е 33 км. Отводнява части от югозападните склонове на Пирин.

4. Бистрица (на гръцки Алиакмонас) е най-дългата изцяло гръцка река, с дължина 388 км.

211. БЛЕНИКА **(8 февр. 1899, Тутракан – дек. 1978, София)**

Пенка Денева Цанева (с псевдоним Бленика) е поетеса, мемоаристка и преводачка. Псевдонимът ѝ идва от билката бленно биле – бленика – който пие от нея, започва да бълнува като сънен. Друг неин литературен псевдоним е Перуника. Родена в Тутракан, в семейството на абаджията Деньо Манев – опълченец в Руско–турската освободителна война. Бащата на Бленика е 20–годишен, когато избухва Руско–турската война и заедно с братовчед си постъпва в Опълчението, където участват в големите боеве при Шейново. След войната Деньо се задомиава и има три деца – момче и две момичета, но овдовява. Жени се за 20 години по-младата от него жеравненка Калуда Денева, която ражда Бленика и още едно момче. Баба ѝ Мария е братовчедка на Рачо Казанджията – баща на Петко Славейков, т.е. Бленика е трета или четвърта братовчедка на Пенчо Славейков. Детството на Пенка Цанева преминава щастливо в Тутракан, учи до II прогимназиален клас (днес VI клас) в крайдунавския град. Бленика е на девет години, когато през 1911 безследно изчезва баща ѝ – вероятно се удавил при разходка край Дунава. След смъртта му най-големият син Рачо поема отговорността за изхранването на семейството, но се самоубива. Майката на Бленика взема двете си деца (големите заварени момичета вече се били омъжили) и заминава при свекърва си в Търново. Там Бленика учи и живее през 1911–16 г. Майка ѝ се разболява тежко и умира на 37 години. Бленика остава кръгъл сирак на 16 години. Горда по дух, тя отказва предложената ѝ от училището стипендия и се издържа сама. От 1916 г. отива в София, където работи в счетоводството на Съюза на земеделските кредитни кооперации. Завършва като частна ученичка Търновската девическа гимназия (1918) и славянска филология в Софийския университет (1925). Дебютира през 1919 със стихове във в. „Равенство”, подписвайки се като Пенка Д. Посвещава голяма част от стиховете си на родния край. Публикува поетични творби във вестниците „Вестник

за жената“, „Литературен час“, „Литературен фронт“, в списанията „Кооперативна просвета“, „Изкуство и критика“, „Септември“, „Жената днес“, както и разкази за деца в списанията „Детски свят“, „Прозорче“ и др. От 1927 г. Бленика започва да се занимава и с преводаческа работа. Работи като учителка по български език и литература в София (1937–46), ред. в сп. „Жената днес“ (1952–58). Съпруга на литературния историк и критик акад. Георги Цанев. Майка на акад. Румен Цанев – световно известен молекулярен биолог и на Милена Цанева – чл.кор., проф. по история на българската литература. След смъртта ѝ е издадена книгата "Край белия Дунав" с нейните автобиографични разкази. Там тя говори за Тутракан, за многолюдния дом на брега на "блесналия Дунав". Къщата, където е родена и живяла Бленика, се намира на ул. „Трансмариска“ №61, а на 7 февр. 1989 г. там е поставен неин барелеф.

212. БОРОВЕЦ

Боровец (до 29 юни 1942 г. Чамкория, от турски „борова гора“) е първият курорт в България. Намира се в община Самоков, Софийска област. Боровец е най-старият планински курорт в България и на Балканския полуостров. Датира от 1896 г., когато е построена първата вила за почивка, а впоследствие княз Фердинанд построява лятна резиденция – дворецът „Царска Бистрица“. Постепенно районът се оформя като летовище, официално вписано през 1899 г. като “летен курорт” (тъй като по това време през лятото се ходело на планина, а не на море).

213. БРАТОВАН ИЛИЕВ

(28 дек. 1881, с. Дичин, Великотърновско – 30 окт. 1936, София)

Братован Илиев Желев – РОТН е общественик, педагог, публицист, съратник на Димитър Благоев. Завършил гимназия в Търново през 1901. Учител в периода 1901–19. Радетел за трудово и политехническо училище в България. Като учител в Тутракан през 1905–08 участва в основаването на Тутраканската учителска

социалдемократическа група. Мобилизиран през Първата световна война като ветеринарен ефрейтор в 50-ти Пехотен полк, нестроева рота, 5-та дивизия. След войната работи в синдикалния дом в София. Делегат на Първия конгрес на БКП (т.с.) през 1919 г. С ръководството на Васил Коларов разработва проектопрограмата по селския въпрос. Редактор на „Селски вестник“ и сътрудник на сп. „Ново време“. През 1923 участва в подготовката на Септемврийското въстание и след потушаването му минава в нелегалност. Умира на 30 окт. 1936 г. в София, след тежко заболяване. В родното му село е издигнат негов паметник, а през 1981 в с. Белица, Тутраканско е открита паметна плоча.

214. БРАТЯ МАВРОДИНОВИ

Петър и Никола Мавродинови са родени в Тутракан.

НИКОЛА МАРИНОВ МАВРОДИНОВ (18 юли 1876, Тутракан – февр. 1917, Русе) е издател и обществен деец. Завършва местното трикласно училище. В Разград усвоява печатарството и словослагателството в книжарницата на Симеон Икономов. През 1895 се завръща в Тутракан като управител на книжарския клон на Икономов и три години по-късно става негов собственик. През 1898 г. с кредит купува печатарски машини и открива печатница с книговезница „Мавродинов (1898–1913)“. Там са отпечатани 11 периодични издания, сред които през 1907 г. и софийското литературно–критично сп. „Мисъл“, редактирано от д-р Кръстьо Кръстев и от Пею Яворов; сп. „Книгописец“; сп. „Нова струя“ с ред. и издател Ана Карима; теософското сп. „Пътът. Списание, посветено на мистицизма“ (март 1907 – есен 1908); местните вестници „Бранител“ (10 окт. 1902 – 5 дек. 1902) и „Тутраканец“, редактирани от Н. Чорбаджиев (14 и 25 май 1903); „Тутракански вести“ с ред. Петър Габровски (8 февр. 1903–7 март 1907); „Ръководител“ (14 окт. 1903 – 7 септ. 1905) и „Тутракански общински вестник“ (13 дек. 1902 – 26 март 1903; 15 март – 1 юни 1911). Там се печатат над 60 книги от изтъкнати творци като Пенчо Славейков, Емануил Попдимитров, Димитър Подвързачов, Ана Карима и др. След окупирането от румънските власти на Южна

Добруджа през 1913 г., Мавродинов натоварва на гемия печатницата си, всички книги и документи, както и архива на Тутраканската градска община (от периода 1862–1913), пренася ги в Русе и се установява там. Имуществото му е задържано в митница и освободено след две години, като всичко е увредено от влагата – документите и книгите са загнили, а машините са ръждясали. Никола Мавродинов приема тежко загубата и че не може да продължи печатарството, разболява се и умира.

ПЕТЪР МАРИНОВ МАВРОДИНОВ (18 септ.1873, Тутракан – 12 май 1952, Горна Оряховица) е учител, общественик и деец на добруджанското освободително движение. Учи в родния си град и в Русе. Учител в с. Стефан Караджа, с. Старо село, с. Зафирово, гр. Тутракан и в Русенско. От 1898 г. е редовен учител в Тутракан, но е уволнен две години по-късно заради социалдемократичните си убеждения. Участва в освободителните борби за присъединяване на Македония, Добруджа, Западните покрайнини, Одринска и Беломорска Тракия. Съучредител на Македоно–одринското дружество в Тутракан (1900–03). През 1903–19 е учител в Тутракан. След избухването на Първата световна война е назначен за учител в Горна Оряховица, а през 1917 г. Министерството на образованието го връща в Тутракан да организира училищното дело в региона. На 7 апр. 1917 създава и председателства Добруджанска организация и участва в Първия събор в Бабадаг, Северна Добруджа. След 1918 г. отваря частни български училища в Тутраканска околия. След окупирането на Добруджа през 1919 г. застава начело на борбата срещу румънските окупатори. На 24 май 1919 организира честването на Деня на светите славянски първоапостоли Кирил и Методий и заради това е осъден от военен съд в Кюстенджа за 49 месеца на строг тъмничен затвор. След освобождението си емигрира в България и започва работа като учител в Горна Оряховица (1923–26). Петър Мавродинов е баща на Никола Петров Мавродинов – виден изкуствовед и археолог, един от най-добрите познавачи на българското средновековно изкуство, архитектура и култура.

215. ВАСИЛ ДРУМЕВ
(ок. 1841, Шумен – 10 юли 1901, София)

Митрополит Климент Търновски (светско име Васил Николов Друмев) е български писател, висш духовник, политик. Учи в Шуменското училище при Сава Доброплодни и Сава Филаретов. Участва като изпълнител на главната роля в побългарената комедия „Михал Мишкоед“ от Доброплодни – първото театрално представление в България. През 1856–57 г. е помощник–учител в Шумен. От 1858 е стипендиант в Одеската Духовна семинария. Там се запознава с Георги Раковски – надзирател в пансиона, който му оказва влияние с патриотичните си идеи. В Одеса Друмев пише първите си стихове. Родоначалник на българската белетристика с повестта си „Нешастна фамилия“ (1860). Литературен теоретик, историк и критик. Той е един от основоположниците на българската драматургия с „Иванку, убиецът на Асеня I“. През 1862 г. отива в Белград и се записва в сформирания от Раковски Първа българска легия, където се запознава с Васил Левски и Стефан Караджа. След връщането си в Одеса Друмев пише втората си повест „Ученик и благодетели“. През 1869 завършва в Духовната академия в Киев със степен „кандидат на богословието“. Отива в Галац (Румъния), а след това в Браила, където е учител и директор на българското училище до 1873 г. Заедно с Васил Стоянов, Марин Дринов и др., през 1869 г. основава Българското книжовно дружество (днес БАН), като става негов действителен член, деловодител и заместник–председател. Редактира периодическото списание на БКД, където публикува статии, критики, научни материали. През 1873 г. в Тулча е подстриган в манастир с църковното име Климент и е ръкоположен в йеродяконски чин от митрополит Григорий Доростолски и Червенски. На 24 юни в манастира Чилик митрополит Григорий го ръкополага за йеромонах, а на 18 юли в град Тулча го възвежда в архимандритско достойнство. В периода юли 1873–апр. 1874 г. е протосингел на Доростоло–Червенската митрополия. На 21

апр. 1874 г. в русенския катедрален храм „Света Троица“ е хиротонисан в епископски сан с титлата Бранички и е назначен за викарий на митрополит Григорий. След Освобождението е ректор на Петропавловската семинария край Лясковец. Бранички се включва активно в политическия живот и е един от водачите на Консервативната партия. Участва в Учредителното събрание и в Първото велико народно събрание. Оглавява второто правителство на Княжество България (24 ноем. 1879–26 март 1880). През 1884 г. за кратко управлява Софийската епархия, след което става митрополит на Търновската епархия (до 1901). През 1885 г. е първият председател на новосъздадения Български червен кръст (БЧК), като заема поста до 1887 г. През авг. 1886 г. Климент Търновски е министър–председател в кабинета, съставен след проруския преврат срещу княз Александър I Батенберг. Обявява се против политиката на Стефан Стамболов и Фердинанд I. През 1893, заради проруските си възгледи, е лишен е от правото да служи като духовно лице. Заточен е в Петропавловския и Гложенския манастир и е освободен след смъртта на Стамболов през 1894 г. На следващата година участва в делегацията, договорила признаването на княз Фердинанд от Русия. Председател на Българското книжовно дружество - БКД (1898).

ВАСИЛ ЛЕВСКИ – Вж № 22

ВЕЖЕН – Вж № 23

216. ВЕЛА ПИСКОВА

(28 ноем. 1889, Търново – 29 март 1925, Русе)

Вела Василева Пискова (Ахмакова) е българска учителка. Завършва Педагогическата гимназия в Шумен. Член е на БРСДП (т.с.) от 1907 г. Работи като учителка е в с. Каран Върбовка, Табачка и Батишница. Завършва „физика“ в Софийския университет, след което преподава в Нанчовата девическа и мъжка гимназия в Шумен. Организаторка е на женското антивоенно движение в Шумен през Първата световна война (1915–18). Развива активна обществено–политическа дейност в периода 1918–

25 г., деятелка е на Учителската социалдемократическа организация. Уволнена през 1920 г. за революционна дейност заедно със съпруга си П. Писков. През 1921 г. със семейството си се премества в Бяла Слатина. Там Вела Пискова участва в Септемврийското въстание от 1923 г. като ръководител на бойни групи и е първата жена-комендант. След разгрома на въстанието се завръща в Шумен и през 1924–25 г. е първата жена, избрана за секретар на Окръжния комитет на БКП (т.с.) Ръководи военната организация на БКП (т.с.) в Шумен и Русе. Убита е на 29 март 1925 г. в Русе, при сражение с полицията. След 1944 г. къщата в Шумен, в която е живяла, е превърната в музей.

ВЕЛИКО ТЪРНОВО – Вж № 25

ВИТ – Вж № 26

ВИТОША – Вж № 27

217. ВОЛГА

Река Волга е река в Русия с дължина 3531 км. Тя е най-голямата река в Европа по дължина, дебит и размер на водосборния басейн. Влива се в Каспийско море при гр. Астрахан в Русия. Съединена е с Балтийско море чрез Волго–Балтийския воден път; с Бяло море – чрез Северодвинската система и Беломорско–Балтийския канал; с Азовско и Черно море – чрез Волго–Донския канал. Чрез Канал Москва се свързва и с Москва. През 660 г. Котраг основава на Волга Волжко–Камска България. Преди заселването на котраговите българи, реката се е наричала Идел (Етел, Ител), а в по-стари времена – Ра. Името на реката се променило на Болга (Волга) по името на българите, които се заселили там. Волжка България заемала територия от р. Енисей до р. Дон и до 30-те г. на XIII в. била най-могъщата и богата държава в региона. През Втората световна война реката е свързана с мащабната битка при Сталинград (днес Волгоград).

ВЪЧА – Вж № 30

218. ГАВРИЛ ГЕНОВ

(1 февр. 1892, с. Живовци, Михайловградско – 20 ян. 1934, Москва, СССР)

Гаврил Генов Димитров (Г. Г. Димитров; политическо име в СССР –Цонев) е партиен деец на българското и международното работническо и комунистическо движение. Завършва средно образование във Врачанската гимназия и е учител в с. Синаговци, Врачанско. Член на БРСДП (т.с.) от 1912 г. Участва в Балканската война, а през Първата световна война е взведен офицер и командир в 25-ти пехотен Драгомански полк. След войната е студент по право в Софийския университет. Разгръща широка партийна дейност в бившата Берковска и Фердинандска околия. Секретар на Окръжния комитет на БКП във Враца (1920–23). По време на Септемврийско въстание (1923) ръководи въоръжените действия във Врачанско и не одобрява ненамесата на БКП във въстанието. Член на главния военно–революционен комитет. След смазването на въстанието емигрира в Югославия. През 1925–26 г. е член на Задграничния комитет на ЦК на БКП. От 1927 г. емигрира в СССР, където работи в Селския интернационал и в българската секция на Комунистически интернационал.

219. ГЕНЕРАЛ ПАНТЕЛЕЙ КИСЕЛОВ

(23 окт./8 ноем. 1863, Свищов – 14 окт. 1927, София)

Пантелей Георгиев Киселов (известен като „победителят край Тутракан“) е военен деец, български офицер, генерал от пехотата, герой от отбраната на Видинската крепост през Сръбско–българската война (1885), от сраженията при Гечкинли и Селиолу в Балканската война (1912–13) и от добруджанската кампания (1916), командир на 4-та пехотна дивизия (1914–18). Служил в българската армия 40 години. Син е на заможния търговец на зърно Георги Киселов и е третото от шест деца в семейството. Учи в класното училище в Свищов. Завършва Военното училище в София на 30 авг. 1883 г. и получава назначение в родния си град Свищов, в 15-та пехотна Ломска дружина. Бойното му кръщение е

през Сръбско–българската война (1885), когато като командир на рота в 3-ти пехотен Бдински полк се отличава при защитата на Видинската крепост. Като офицер Пантелей Киселов служи последователно като ротен командир в 13-ти пехотен Рилски полк със седалище в гр. Кюстендил (от 1886), командир на Свищовския граничен участък (от 1896), командир на дружина в 8-ми пехотен Приморски полк (от 1899), комендант на София (от 1906). През 1908 г. подполковник Киселов е изпратен от Министерството на отбраната във Франция на едногодишен стаж и е командирован към 82-ри пехотен полк, квартируващ в гр. Монтаржи. По време на Балканска война (1912–13) полкът на Киселов влиза в състава на 2-ра бригада от 4-та пехотна Преславска дивизия (Трета армия). През Междусъюзническата война (1913) с полка си се сражава срещу сърбите на Калиманската укрепена линия. От ян. 1916 е произведен в чин ген.–майор. През Първата световна война ген. Киселов командва шурма на 4-та пехотна Преславска дивизия срещу току-що построената модерна крепост Тутракан, при Дулово и Кубадин.

ПРЕВЗЕМАНЕТО НА ТУТРАКАН (5–6 СЕПТ. 1916)

След заграбването на Южна Добруджа от Румъния през юли 1913 г. и последвалият Букурещки мирен договор, румънското командване полага големи усилия да задържи богатата област и изгражда "непревземаемата" Тутраканска крепост. Тя е проектирана от най-добрите френски и белгийски инженери като мощно и модерно за времето си военно полево съоръжение за отбрана и е строена три години. Предмостовата крепост "тет дьо пон" държи най-прекия подстъп през Дунав към Букурещ. Румънското командване изгражда система от съоръжения, които са последна дума на фортификационното изкуство. Укреплението е във формата на полукръг, използвана е естествената защита на река Дунав от север и особеностите на терена. Около града са изградени две отбранителни линии с дълбок овраг между тях. На първия пояс с форма на полукръг, са изградени 15 мощно укрепени форта с циментови укрития за оръдия. Между фортовете са опънати телени заграждения, широки над 10 м., предхождани от вълчи ями с набити вътре колове. Подстъпите към

крепостта в близката гора са осеяни с огромни ями запълнени със смола и сухи клони, които е трябвало да бъдат запалени със снаряди, за да бъде изгорена жива българската войска, ако се осмели да навлезе в района. Гарнизонът наброявал близо 40 хил. души. Според военните експерти превземането на подобна крепост било невъзможно без продължителна обсада. Ген. Киселов опровергава тези представи. Командващият Трета армия ген. Стефан Тошев му поверява сборното командване на частите, които ще участват в операцията – 4-та Преславска пехотна дивизия, 1-ва бригада от 1-ва Софийска дивизия, Дунавските българско–германски части и др. Атакуващите Тутраканската крепост български войски наброяват 55 хил. души и разполагат със 132 оръдия и 53 картечници. Ген. Киселов решава да атакува крепостта директно – нещо нечувано дотогава в историята на военното дело. За начало на операцията е определена датата 4 септ., но по технически причини генералът я отлага с ден. Щурмът започва в 6.30 ч. на 5 септ. с ураганен артилерийски обстрел. Канопада от 100 български тежки оръдия засипва укрепените румънски части в крепостта. Румънските войски започват паническо бягство. Авангардни части срязват мрежите с ножици, но са посрещнати с ураганен картечен огън. Българите тръгват в атака, а по заповед на ген. Киселов българската артилерия пренася огъня си в тила на противника. Предвождани от своите командири (съгласно заповедта офицерите са най-отпред) с развети знамена, българските воини настъпват срещу Тутраканската крепост. До вечерта е превзета първата отбранителна линия. Сутринта на 6 септ. атаката е подновена и още преди обяд фронтът при втората линия е пробит. Много от румънските войници и офицери се опитват да се спасят с бягство през р. Дунав, но почти всички се давят. Командирът на крепостта ген. Теодореску успява да премине реката и се спасява. В 16.30 ч. е изпратен румънски парламентьор с предложение за капитулация. Ген. Киселов я приема с условие, до два часа румънските войници да излязат пред казармите без оръжие. Само след 33 часа, смятаното за непревземаемо съоръжение пада. В 18.00 ч. българският славен генерал влиза в Тутракан. Пленени са около 28 хил. румънски войници, над

450 офицери, 150 оръдия, всичкото пехотно оръжие, муниции, боеприпаси, техника, каруци, коне и др. Броят на убитите и ранените от румънска страна е над 12 хил., а от българска – около 7 хил. души. Победата има не само стратегически ефект – отрязва най-прекия път за прехвърлянето на румънска армия в Южна Добруджа, но и морален – едва четири дни след началото на настъплението българите овладяват най-укрепения румънски пункт в този район. Румънците се отказват от защитата на втората крепост – Силистра. От 18 септ. до 21 окт. 1916 4-та Преславска дивизия на ген. Киселов взема участие в атаката и пробива на Кубадинската позиция, влиза в Меджидие и в Черна вода, превзема Исакча. На 5 ян. 1917 преминава на левия бряг на Дунав и превзема Браила. На 15 авг. 1917 Киселов е произведен в чин ген.–лейт., а до края на войната се сражава на Македонския фронт.

След Първата световна война ген. Пантелей Киселов е назначен за началник на 3-та Военно–инспекционна област с център Русе. Най-високото и престижно звание в Българската армия – генерал от пехотата, получава през 1919 г. В периода 11 март 1923–26 февр. 1926 е Председател на Федеративния съвет на Съюза на запасните офицери и подофицери в Русе. Генералът е сред инициаторите за създаването на мемориала „Военна гробница–1916“, изграден при форт №6, където са се водили най-кръвопролитните сражения. В края на 1926 г. генералът се мести в София при сина си. Героят от Тутракан, изключително уважаван от русенското общество, е изпратен тържествено на гарата от началника на гарнизона, множество офицери, запасното войнство и стотици граждани. Ген. Киселов умира от инфаркт на 14 окт. 1927 г. в София. Носител на: Военен орден „За храброст“ III ст., I-ви и 2-ри клас; Княжеският орден „Св. Александър“ III ст. с мечове по средата, V ст. без мечове; Народен орден „За военна заслуга“ IV ст. на обикновена лента; Орден „За заслуга“ на обикновена лента; Германски орден „Железен кръст“ II ст. В негова чест, на 7 дек. 1934 г. с. Емирово е преименувано на Генерал Киселово.

ГЕНЕРАЛ СКОБЕЛЕВ – Вж № 36

ГЕНЕРАЛ ТОШЕВ – Вж № 38

ГЕО МИЛЕВ – Вж № 40

ГЕОРГИ БЕНКОВСКИ – Вж № 41

220. ГЕОРГИ КИРКОВ

(15 авг. 1867, Плевен – 25 авг. 1919, София)

Георги Йорданов Кирков (Майстора) е политически деец, публицист, журналист, един от основоположниците на пролетарската литература. През 1879–86 учи в Александровската гимназия в град Николаев, Русия и се запознава с руската литература. Връща се в България и завършва Априловската гимназия в Габрово (1886–87). Работи в Търново и Русе. През 1890 отбива военната си служба в Плевен, завършва Школата за запасни офицери в София и Картографската школа във Виена (1892–95). Същата година става член на Българската социалдемократическа партия, сътрудничи на партийни вестници. От 1898 г. е член на ЦК на БРСП (т.с.). Основоположник (1904) и секретар на Общия работнически синдикален съюз. През 1897 се установява в Казанлък, редактира в. „Работнически вестник“. Там се оформя като талантилив публицист и сатирик, майстор на фейлетона и памфлета. Литературните си творби подписва най-често с псевдонима Матор Гочу Зуляма, откъдето остава прозвището му Майстора. В творчеството си осмива монархизма и режима на Фердинанд I. С преместването на редакцията на „Работнически вестник“ се мести в Стара Загора, а после в София. Народен представител (1901–02, 1913–19). Основоположник на Общия работнически синдикален съюз (1904). Автор на марша „Песен на труда“ („Дружна песен днес да екне...“ – 1898). Умира през 1919 г. след едногодишно тежко боледуване.

ГЕОРГИ САВА РАКОВСКИ – Вж № 42

221. ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ

**(23 ян./4 февр. 1872, Кукуш, днес Кикис, Гърция – 21
апр./4 май 1903, с. Баница, Сярско, днес Гърция)**

Гоце (Георги) Николов Делчев е виден деец на освободителното движение на българите в Македония и Одринско, идеолог и организатор на Вътрешната македоно–одринска революционна организация (ВМОРО). Завършва трикласното училище в Кукуш. От 1888 г. учи в Солунската българска мъжка гимназия, а през 1891 постъпва във Военното училище в София. Изключен през 1894 г. заради социалистическите си възгледи, се връща в Македония и учителства в Щип. Там, заедно с Дамян Груев създават революционни комитети и събират средства за въоръжена борба. Учител в Банско, през 1896 г. е принуден да напусне града и преминава в нелегалност. Определен за задграничен представител на ВМОРО в София. След провала на организацията през 1897 г., създава и ръководи четническия институт на организацията. Привърженик на въоръженото въстание, създава революционни чети в селата и укрепва местните комитети. След среща с Дамян Груев през 1903 г. изразява несъгласие с идеята за повсеместно стратегическо въстание, понеже смята, че подготовката му не е достатъчна. Отправя се към Серския революционен окръг, за да свика окръжен конгрес с цел организиране на мероприятия за въстаническа дейност. Към него се присъединяват четите на Георги Бродалията и Димитър Гущанов. При с. Баница са обградени от турска войска и в сражението Делчев е убит.

222. ДАМЕ ГРУЕВ

**(19 ян. 1871, с. Смилево, Битолско, днес Македония –
10/25 дек. 1906, Малашевска планина)**

Дамян (Даме) Йованов Груев е един от идеолозите и водачите на македоно–одринското революционно движение, инициатор за основаването на Вътрешната македоно–одринска революционна организация (ВМОРО). Наричан е „Волята на организацията“. Учи в Солунската българска мъжка гимназия и във Великата школа в Белград. През 1889 г. като студент по история във Висшето училище

в София, прави опит да създаде революционна група, която да поеме борбата за освобождение на Охрид и Македония от османско иго. Изключен от училището, заминава за Битоля. Учителства в българските училища в Смилево и Прилеп, работи като коректор в българската печатница на К. Самарджиев в Солун. По негова инициатива и ръководство на 23 септ. 1893 г. в Солун са положени основите на ВМОРО и е избран за секретар и касиер на организацията. През 1894 г. създава първите революционни комитети извън Солун. Учител в българското училище в Щип, където се среща с Гоце Делчев и заедно с него разширява мрежата на революционната организация. Интерниран от турските власти в Битоля. През 1899 г. е назначен от Българската екзархия за учител в българското училище в Битоля и възглавява революционния комитет там. През 1900 е арестуван и след две години е заточен в крепостта Подрум кале, Мала Азия. След завръщането си през 1903 г. е избран за председател на Битолския революционен окръг във ВМОРО и за член на Главния щаб за предстоящото Илинденско–Преображенско въстание. След погрома на въстанието продължава революционната си дейност и през 1905 е избран за член на ЦК на ВМОРО. На път за насрочения Втори конгрес на организацията през авг. 1906 г. е заобиколен с четата си от турска потеря в с. Русиново, Малашевско. При завързалата се престрелка Груев и друг четник са ранени, но успяват да се измъкнат. Близо до връх Петлец в Малешевската планина двамата (които носят още един ранен четник) попадат на нова засада и загиват. Така ВМОРО губи един изключителен лидер, след чиято смърт организацията окончателно се разцепва.

223. ДВАДЕСЕТ И ПЪРВИ СЕПТЕМВРИ

На 21 септ. 1940 г. Тутракан е освободен от румънска окупация от войските на Трета българска армия с командващ ген. Георги Попов. Съгласно Букурещкия мирен договор (28 юли 1913), с който завършва Междусъюзническата война, Южна Добруджа е отнета от България. С Ньойския мирен договор (27 ноем. 1919), наложен на България след поражението на страната в

Първата световна война (1914–18), Южна Добруджа остава част от Румъния. Възвръщането на Южна Добруджа в пределите на България е по силата на Крайовската спогодба, подписана между България и Румъния на 7 септ. 1940 г. В съответствие с нея, територията на Южна Добруджа се разделя на четири зони за поетапно провеждане на процедурите по прехвърляне на управлението. Определен е и срок, в който българската и румънската администрация да уредят във всяка зона формалностите по преминаване на владението и собствеността от румънската на българската държава. Българското правителство определя и назначава упълномощени делегати за приемане на отстъпената територия и администратори в общините. Освобождането на Южна Добруджа и установяването на българска власт се провежда от 21 септ. 1940 г. чрез мащабна военна операция. Основното участие на сухопътните сили е от частите на Трета армия с командир ген.-майор Георги Попов и се провежда в съответствие със „Заповедь по Българската войска“ подписана от Цар Борис III. В 9.00 ч. на 21 септ. 1940 г. българските войски навлизат по протежение на цялата 200-километрова граница в Южна Добруджа. Министърът на войната ген.-лейтенант Теодоси Даскалов командва колоната, настъпваща към Тутракан. Балчик и Тутракан са първите освободени градове. С решение на Общински съвет–Тутракан от 1993 г., 21 септември е определен за празник на града.

224. ДИМИТЪР БЛАГОЕВ

**(14 юни 1856, с. Загоричане, Костурско – 7 май 1924,
София)**

Димитър Благоев Николов (Дядото) е основоположник на българското социалистическо движение, създател (1891) и ръководител на Българската социалдемократическа партия. Съпруг на Вела Благоева, основателка на българското женско социалистическо движение. През 1870 г. заминава в Цариград при баща си, да учи обушарски занаят. През 1872–74 е ученик в българското училище на Петко Р. Славейков, в Одрин, в Габровската гимназия (1875–76), в Стара Загора (1876–77).

От 1876 г. и след 3 март 1878 г. работи в тютюнев склад в Свищов, където основава Българска легална авангардна група „Освобождение“. През 1878 г. заминава в Русия, обучава се във Факултета по естествени науки и в Юридическия факултет на Петербургския университет. През 1883 г. основава първата социалдемократическа организация в Русия, която от 1884 г. се нарича Партия на руските социалдемократи или Благоевска група. Заради участието му в руското революционно движение, през март 1885 г. е арестуван и изгонен от Русия. Завръща се в България и поставя началото на социалдемократическото движение със сп. „Съвременний показател“ и кръжока около него. Учител в Шумен, Видин, Пловдив и др. През 1891 г. Благоев поема инициативата и има решаващ принос за организирането на Бузлуджанския конгрес, на който е основана Българската работническа социалдемократическа партия (БРСДП), след което става неин водач и идеолог. Благоев е преследван от властите на правителството на Стамболов – след множеството политически уволнения, през 1893 г. е арестуван и интерниран в Бяла Слатина. След падането на Стамболов от власт през май 1894 г., Благоев се установява в Пловдив, където става учител в мъжката гимназия. Активен деец на Пловдивското македоно–одринско дружество – от 1897 г. е председател, а по-късно е подпредседател на настоятелството. През 1897 г. Благоев започва да издава сп. „Ново време“, теоретичен орган на социалдемократите. През 1902–03 е депутат в XII обикновено народно събрание (ОНС). Критиката му към реформисткото течение на „общоделците“ в БРСДП я разцепва на две и Благоев оглавява партията на „тесните социалисти“. Димитър Благоев е сред учредителите на Общия работнически синдикален съюз. Депутат през 1913 г. в XVI ОНС и в XVII ОНС. В 1914 г. заедно с Георги Миндов съставя първия „Руско–български речник“. Благоев до края на живота си не приема напълно ленинизма. След Деветоюнския преврат от 1923 г. той подкрепя позицията на ЦК на БКП (т.с.) на неутралитет, но скоро след това променя позицията си и подкрепя съюза с БЗНС. Умира през 1924 г. след тежко боледуване.

225. ДИМИТЪР ДОНЧЕВ

(окт. 1896, с. Асарлък, Кюстендженско – 12 септ. 1931, с. Войново, Силистренско)

Димитър Малчев Дончев (Доктора) е деец на Добруджанската революционна организация и член на БКП. Служи в 87-ми пехотен полк на българската армия в Гюмюрджина, но през 1917 г. дезертира. През 1920 се установява във Варна и в 1923 г. заедно с Дочо Михайлов организира щурма на флотските казарми. Като командир на политическа чета работи за изграждане на Добруджанската революционна организация (ДРО), а по-късно е организатор и организационен секретар на ЦК. През 1927–28 завършва партийна школа в Москва. От 1928 г. е член на ЦК на ДРО. През 1931 г. става член на ЦК на Румънската комунистическа партия и работи в Букурещ. Заловен от румънската полиция на 26 юли, при конспиративна среща край с. Войново, Силистренско. Дава показания и прави пълни самопризнания пред румънската Държавна сигурност. Разстрелян при опит за бягство. През 1975 г. на лобното му място е открит паметник. На фасадата на физкултурния салон на ОУ „Отец Паисий” в Силистра е поставена паметна плоча. През 1958 г. в центъра на Силистра е открит Паметник на добруджанските революционери, в който са положени костите на загиналите за свободата на Добруджа Дочо Михайлов, Димитър Дончев–Доктора и др. Село Дончево, Добричко е наречено на името му, поради големия брой негови роднини, които се заселват там.

226. ДИМИТЪР ПОЛЯНОВ

(4 окт. 1876, Карнобат – 25 септ. 1953, София)

Димитър Иванов Попов (литературен псевдоним Димитър Иванов Полянов) е родоначалник на българската пролетарска революционна поезия. Член на БРСДП от 1892 г. Следва медицина в Нанси, Франция (1894–1902). През 1903–05 завършва Школа за запасни офицери в София. Сътрудничи на партийни вестници, пише стихотворения, разкази, фейлетони, занимава се с преводаческа дейност. Член е на 6-ти върховен състав на Народния съд (1944–45)

– първият и най-масов процес на болшевишката власт срещу интелектуалците, срещу свободата на мисълта, словото и печата. Полянов подписва смъртните присъди и декларира, че е горд, задето е избран от партията за тази чест.

227. ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ

**(25 март 1887, Копривщица – 2 окт. 1916, Демир Хисар,
Сев. Македония)**

Димчо (Динчо) Вельов Дебелянов е български поет, символист. Останал рано без баща, се премества със семейството си в Пловдив, където учи и живее до 1904 г. През 1906 завършва гимназия в София, следва известно време право и литература (1907–08). Работи като пресметач в Централната метеорологична станция, стенограф в Народното събрание и Софийска община, коректор и репортер във в. „Ден“ и в. „Балканска трибуна“. Високо ерудиран, владее френски и руски език. Публикува свои стихове от 1906 г., сътрудничи на известни литературни списания. Лириката му е повлияна от символизма. По време на войната създава едни от най-хубавите си елегии. През Балканската война отбива военната си служба в Самоков. През 1914 завършва Школата за запасни офицери в Княжево и постъпва във Върховната сметна палата като докладчик. Съредактор в сп. „Звено“ (1914). По време на Първата световна война, през ян. 1916, заминава като доброволец на Южния фронт. Убит в сражение край Демирхиса, Северна Македония и е погребан в местната църква. През 1931 тленните му останки са пренесени и погребани в Копривщица, и е издигнат негов паметник.

228. ДОБРИ НЕМИРОВ

(3 февр. 1882, Тутракан – 30 септ. 1945, София)

Добри Немиров (с рождено име Добри Харалампиев Зарафов) е български белетрист. След неговото раждане семейството му се установява в Русе. Поради липса на средства не завършва гимназия и се самообразова. През 1902 г. започва да публикува в периодичния печат разкази с псевдонима Добри Немиров. Публикува в сп. „Учителска

мисъл” (1903) и „Народен живот” (1904). След преместването си в София (1905) сътрудничи на списанията „Демократически преглед”, „Из нов път“, „Българска сбирка“, „Съвременна илюстрация“, „Листопад“, „Везни“, „Хиперион“ и др. Работи като чиновник и библиотекар в БАН (1905–18) и в Министерството на благоустройството. По време на Първата световна война Немиров служи във военните редакции на сп. „Отечество“ и сп. „Военни известия“. Пише антивоенни разкази, романи за живота в големия град, творби за деца. От 1929 г. е член на Управителния съвет, а през 1937–40 и председател на Съюза на българските писатели. След освобождението на Южна Добруджа през 1940 г., Добри Немиров посещава родния си град Тутракан на 3 ноем. 1941 и възкликва очарован: „Ах, Тутракан, Тутракан! Да имах тайнствената власт на чудодеец, ще замахна с ръка и ще те преобразя, както аз те желая. О, ти ще получиш онова сияние, което ти отреждат и животът, и историята.“ На пристанището той е посрещнат с цветя от кмета на града Петър Друмев и от хиляди тутраканци. Същия ден Добри Немиров е провъзгласен за почетен гражданин на Тутракан. След посещението на родния си град Немиров за втори път посещава добруджанските градове Силистра, Добрич, Каварна и Балчик. Новите впечатления и преживявания в освободена Добруджа намират израз във вълнуващо написаните пътеписни разкази от цикъла „След свободата“, които заедно с тези от първото му посещение през 1930 г., са издадени под надслов „По равната земя. Из Добруджа“ (1942). Книгата е затрогващ разказ за националната трагедия на Добруджанския край.

229. ДОБРИ ЧИНТУЛОВ (септ. 1822, Сливен – 27 март 1886, Сливен)

Добри Петров Чинтулов е педагог и общественик, първият български революционен поет. До 13-годишна възраст учи в Силистра, напуска поради липса на средства. През 1840–43 е стипендиант в околийското класно училище в Одеса, завършва Херсонската духовна гимназия през 1849 г. Чинтулов е част от първия български литературен кръг, заедно с Найдено Геров, Иван Богоров и др. След

завръщането си в България е учител в Сливен (1850–57). Модернизира училищното преподаване, обединява интелигенцията за борба срещу чорбаджии и гръкомани. Принуден да напусне града, става учител в Ямбол, където продължава реформаторската си дейност. През 1861–75 отново е учител в Сливен. Член на Сливенския частен революционен комитет, представител на Черковно–народния събор в Цариград (1871). След завръщането си от Цариград Чинтулов е отново учител и след около три години напуска, поради проблеми със зрението. До края на живота си получава пенсия. Макар полусляп и болен, Чинтулов е сред хората, които посрещат руските войски при освобождаването на Сливен на 5/17 ян. 1878 г. и изнася възпущаща реч на руски език. Добри Чинтулов е автор на „Къде си, вярна ти любов народна?“, „Стани, стани юнак балкански“, „Българи юнаци“, „Вятър ечи, Балкан стене“ и др. значими стихотворения, които стават народни бойни маршове. Творбите му се разпространяват чрез преписи и песнопойки. Учебниците му по риторика, руски език и литература, математика, френски език и нотна пеене не са обнародвани, но се популяризират чрез преписи от ученици и преподаватели и се ползват в много училища.

230. ДОН

1. Дон (от древногр. Гиргис, Танаис, Тан; в Средновековието Голям Дон) е река в Русия, дълга 1870 км. Река Дон извира близо до гр. Тула (Средноруското възвишение), на югоизток от Москва и се влива в Таганрогския залив на Азовско море. Тя е основна речна артерия сред областта на черноземните степи и лесостепи в Източноевропейската (Руската) равнина. Дон е една от емблематичните реки за руската история.

2. Дон е река в североизточната част на Шотландия, в областта Абърдийншър. Дълга е около 131 км., тече в северна посока и се влива в Северно море.

ДОЧО МИХАЙЛОВ – Вж № 56

ДУНАВ – Вж № 60

ЕЛИН ПЕЛИН – Вж № 63

ЗАХАРИ СТОЯНОВ – Вж № 65

ИВАН ВАЗОВ – Вж № 68

231. ИВАН ГАБРОВСКИ

(ок. 1852, с. Янковци, Габровско – 30 юли 1936, Русе)

Иван Рачев Габровски е български опълченец. Роден в с. Янковци, Габровско. Служи в конната сотня на българското опълчение, зачислен за снабдяване към 5-та дружина (25 юни 1877– 6 юни 1878). Участва в битките при Стара Загора (17–19 юли 1877), Шипка (9–13 авг.1877) и Шейново (27–28 дек. 1877). През 1881 г. е оземлен в Тутракан с къща, ниви и парично обезщетение. Получава опълченска пенсия от апр. 1906 г. Работи като разсилен при тутраканското ковчежничество до началото на 1894 г., а след това като кожар и кафеджия. Член на Народно-либералната партия и на Тутраканското поборник-опълченско дружество. След окупирането на Южна Добруджа от Румъния през 1913 г., се изселва в Русе. Почетен гражданин на Габрово от 7 февр. 1923 г., като един от 522-мата живи опълченци, взели участие в боевете при Шипка. През 2020 г., заедно с още 41 опълченци, е обявен посмъртно за почетен гражданин на Габрово.

232. ИГЛИКА

Иглика (примула) е род многогодишни тревиски растения от ок. 500 вида, като голяма част от тях са хибриди. Името и е от латинското „прима” (първата) и "верис" (пролет) и означава "първите малки плодове на пролетта". По този начин се отразява факта, че игликата е първото растение, което цъфти през пролетта. По същата причина в Русия се нарича първоцвет. Игликата е най-разпространеното градинско цвете в България. Среща се и като аглика, яглика, адлика (Омуртаг); аглъч, аглъчка (Маданско); иглик, иглеч, иглек (Малкотърновско) и др. Използва се в народната медицина. В дълбока древност се смятало, че който притежава това растение в дома си, ще

открие невиджани и жадувани врати, водещи към мечтани земи, затова го наричали "цветето ключ". Други митове свързват игликата с феите и техните магически сили. Според тях хората ги засаждали пред входната врата, за да привлекат феите, които благославяли къщата и всички, които живеят в нея. Така игликата се превърнала в символ на безопасността и закрилата, а в Древна Гърция жълтата иглика се считала за цветето, което дава сила и дълголетие.

ИСКЪР – Вж № 72

233. ИСПЕРИХ

Исперих е град в област Разград, административен център на едноименна община. Носи името на кан Аспарух. Кан Аспарух (или Испор, Исперих, Есперих, Есперерих, Аспар–хрук, Батий) е български владетел, основател на Дунавска България. Той е трети син на Кубрат, основател на Стара Велика България. **Вж и № 180**

234. КАВАРНА

Каварна е град в област Добрич, административен и стопански център на едноименната община. През VI в. славяните преименуват селището от Бизоне в Карвуна и изграждат на платото Чиракман старобългарско селище, което става център на областта Добруджа (Карвунска земя). Карвунската земя е основната част от първоначалната територия на създадената през 681 г. от хан Аспарух българска държава. Градът се споменава с името Каварна за първи път през XIV в. Има няколко версии за произхода на името – от санскритски „къщата на змея“, от гръцки „въглищар“.

235. КАМЧИЯ

Камчия (древно име Панисус, славянско име Тича; съвременното ѝ име е с кумански произход) е най-голямата река на територията на България, която се влива в Черно море. Дължината ѝ е 46 км., а заедно с лявата съставяща я река Голяма Камчия – 244,5 км. Двете реки (Голяма и Луда Камчия) се събират при с. Цонево (някогашното Ракла) и

по-нататък текат под името Камчия. Днес разливът на Камчия е резерват, защитен от ЮНЕСКО, дълъг 40 км. (през Лонгоза до устието) и на места широк над 5 км.

236. КАТЮША

„Катюша“ е съветска народна песен и военен марш. Написана през 1938 г. от композитора Матвей Блантер и от поета Михаил Исаковски. Композицията прозвучава за първи път на 27 ноем. 1938 г. в изпълнение на джаз певицата Валентина Батищева. Песента се превръща в неофициален химн на Втората световна война. Песента "Катюша" пеят бойците от армията на Съпротивата във Франция и Италия, тя е известна също в САЩ и Япония. В Италия адаптацията на песента с название "Fiscia il vento" се превръща в един от най-известните партизански химни. На 11 ноем. 2013 г. във Владивосток – родният град на прототипа на героинята на песента, според една от версиите – Екатерина Алексеева, е открит паметник на "Катюша". Скулптурата на известната на цял свят девойка е вперила поглед в морската шир, в очакване на своя любим.

237. КЛИСУРА

Клисура е град в община Карлово, област Пловдив. Градът се свързва с Априлското въстание от 1876 г., в което изиграва водеща роля. Роденият в Клисура революционер Никола Караджов лично донася в града „Кървавото писмо“ на Тодор Каблешков, което обявява началото на Априлското въстание. На 20 апр. 1876 камбаната от църквата „Св. Никола“ известява клисурци, че въстанието е избухнало. На 26 апр. 1876 многоброен башибозук, воден от карловския феодал Тосун бей, обкръжава града. Малобройните български бранители не удържат атаките на османците. Клисурци отстъпват махала по махала, в схватките загиват много въстаници, а останалите заедно с населението се оттеглят в Копривщица. Над 200 от селяните, предимно жени, деца и старци, които не успяват да избягат, са зверски изклани. Панайот Волов идва в подкрепа с отряд копривщенци, събира отстъпващи клисурски бойци и атакува османската орда в тил.

Проливният дъжд обаче мокри барута на въстаниците и техните пушки не могат да стрелят. Волон е принуден да отстъпи в Копривщица. Този ден слага край на Априлското въстание за Клисурата. Загиналите са повече от 400, а двете училища, църквата и около 830 чардаклии къщи са опожарени. Така клисурци са принудени да напуснат домовете си и да търсят убежище в Копривщица. Всяка година на 1 май в гр. Клисурата се отбелязва годишнината от избухването на Априлското въстание с тържествен концерт-заря и с възпроизвеждане на битката при Зли дол.

238. КОЗЛОДУЙ

Козлодуй е град в област Враца, на р. Дунав. През XVIII в. селището е отбелязано като Котозлук и Козлудере („нисък дол“), а по-късно — Козлодуй („тъгъл на ледовете“). Друга версия за името е, че идва от стръмнините, наречени “козля”, които се намират на Дунавския бряг – “Крушов баир” и “Върляка” (върло-стръмно, типичен „козля“). Името на Козлодуй е от съчетанието на думите “козля” и “Дунав”, наричан от славяните Дунай-козля (чука). Историята на града е свързана с подвига на четата на Христо Ботев. През пролетта на 1876 г. сформирания в Румъния Гюргевски революционен комитет взема решение за организиране на въстание. Сформирани са четири (според някои пет) революционни окръга, избрани са главни апостоли и техни помощници. Подготовката тече добре само в Четвърти революционен окръг. Сериозни затруднения изпитват апостолите в Трети (Врачански) революционен окръг, където дори закупеното оръжие не успява да стигне до бунтовниците. В тази ситуация ръководителите решават да организират чета, която наред с доставяне на оръжието трябва и да подпомогне въстаналите в района българи. Преждевременно избухналото въстание на 20 апр. налага нуждата от бързи действия. Никой от старите воеводи не се съгласява да оглави четата и тази задача бива поверена на Христо Ботев. Задачата му е изключително бързо да набере хора и да закупи оръжие със средствата, дарени от Българското човечколюбиво настоятелство и от родолюбиви българи. С големи усилия Ботев събира 205 четници, но липсата на време не

позволява да се проведе военно обучение или подготовка. В четата са и добре подготвени бойци от Първата и Втората български легиони, и млади ентузиастични, които никога не са хващали пушка. Сред тях е и самият Ботев, и поради тази причина за военен ръководител бива определен поручик Никола Войновски, учил в руската Николаевската военна академия. Байрактар е Никола Симов, а знамето е ушито година по-рано от Петрана Обретенова – дъщеря на баба Тонка. Първоначално знамето е за друга чета, но след разпръскването ѝ баба Тонка го дава на сина си Никола Обретенов, който е един от участниците в Ботевата чета. На 16/28 май четниците се качват на австрийския параход „Радецки“. Нарочно е избран кораб на централноевропейска страна, за да не се предизвикат евентуални усложнения за румънското правителство. Четниците решават да се насочат към Враца, тръгвайки от Козлодуй. Този план има своите противници, които не вярват, че Стоян Заимов е подготвил добре окръга (и се оказват прави) и искат четата да тръгне към Търново. На борда на парахода българите се представят за градинари, пътуващи за Сърбия. Командването на четата предвижда завладяване на кораба и поемане на управлението му в случай, че капитанът откаже да спре на предварително определеното за дебаркиране място. На 17/29 май въстаниците слизат на козлодуйския бряг под строй, с развято знаме. Те целуват родната земя и полагат клетва да дадат живота си за нейното освобождение. Четата, начело с авангард под командването на Никола Войновски, се отправя на поход. Най-напред спира в с. Козлодуй, където разпръсква група черкези, набавя си няколко коня за воеводата и щаба му и взема осем коли за импровизирания обоз. Към 14.00 ч. тя напуска Козлодуй и до вечерта стигна с. Бутан. Там четниците използват колите, за да направят мост през пълноводната Огоста и да преминават на другия бряг. Продължават похода си и излизат на пътя Рахово–Враца като прекъсват телеграфната връзка. През нощта се вземат мерки за охрана, с които да се подсигури движението в походен ред. Четата се води от авангард от около 40 души, а главните сили се движат в колони от двете страни на обоза. Така се създава готовност за водене на бой при внезапно нападение. Четата уважава група

черкези, които откриват огън по нея, но не смеят да я доближат. Преминавайки край с. Алтимир, към полунощ въстаниците влизат в с. Борован, където претърпяват първото си голямо разочарование. Тук към четата трябва да се присъединят 400 въстаници, но с тях тръгва само един. На 18/30 май четата е изправена пред първото си сериозно изпитание – близо до рида Милин камък, на 25 км. от Враца, тя е нападната от черкези и башибозук, към които скоро се присъединява и редовна турска военна част. Макар очакваната помощ от Враца така и да не идва, четниците успяват да отбият атаката с цената на 30 ранени, убити и изчезнали, между които и знаменосецът Никола Симов–Куруто. Знамето е поето от Димитър Стефанов–Казака. Четата губи всичките си коне заедно с обоза. На 20 май/2 юни избухва нов ожесточен бой, неприятелят е два пъти многоброен. Въпреки глада, жаждата и жегата, четниците проявяват изключителна храброст и не позволяват на врага да превземе върховете Околчица, Купена и Вола. Сражението затихва, но на свечеряване, на 20 май/2 юни 1876 г., пада убит Христо Ботев. Има много спорове относно обстоятелствата, при които той загива. Смята се, че войводата е прострелян в челото от неприятел, промъкнал се в тила на четата. Днес обаче все повече натежава твърдението, че поетът е убит от член на щаба на четата. След неговата смърт за войвода е избран Никола Войновски и оттеглянето към Балкана продължава. Изгубила своя водач, четата се разделя на няколко групи и с това бойният ѝ път приключва. От общо 208 четници, загиналите са 94, 26 били заточени, двама умират в затворите, а 76 успяват да доживеят свободата на България.

– **Вж и № 134**

239. КОМ

1. Ком (известен още като Голям Ком) е най-високият връх на Берковска планина, дял от западната Стара планина, висок 2015,8 м. Той е сред Стоте национални туристически обекта на България.

2. Ком е самостоятелен, конусовиден връх в южните Родопи, висок 1569 м., светилище на траките.

240. КРАЙБРЕЖНА

От „крайбрежие” – ивицата земя по протежение на дунавския речен бряг на Тутракан.

241. КРЕПОСТТА

Крепостта Трансмариска е строена през 298–99 г. по нареждане на император Диоклециан, който я посещава на 18 окт. 294 г. Крепостта е нападена многократно и е силно увредена по време на хунско нападение през 408–23 г. Вероятно при управлението на Теодосий II е издигната нова стена. До управлението на император Юстиниан (527–65) градът е значително отбранително средище на Дунава. Античното селището загива в началото на VII в., в резултат на варварски нашествия. След завладяването от българите тук е имало землено укрепление – център на отбранителна система. Предполага се, че стените в североизточната част на античния кастил Трансмариска са възстановени през X в. и ползвани до XIV–XV в. През XII в. северозападната част на римската крепост е използвана за изграждане на средновековното укрепление на Тутракан. Крепостта се споменава за пръв път като “Тарака” между имената на крепостите на цар Иван Шишман, които Али паша завзел при похода си от 1388 г. Укреплението е описано през 1455 г. в хрониката на Ваврен. Авторът го нарича „замъка Турквант” и го описва като малък кастил с квадратна форма. На трите ъгъла имал по една малка кула, а на четвъртия, югозападен ъгъл се издигала голяма масивна кула, висока 10 стъпки. Според войник на влашкия войвода Влад Цепеш, работил като роб на строежа, основите на съоръжението били много здрави и дълбоки. Между крепостната стена и рова имало дървена палисада. Фактът, че един от строителите бил още жив по време на събитията от 1455 г. предполага, че съоръжението е построено в годините на сблъсъците между Мирча I с османските турци, след началото на XV в. През целия османски период на мястото на Трансмариска продължава да съществува укреплението с четири кули, в което винаги е имало гарнизон. По времето на Руско–турските войни, за подсилване на позицията османците са построявали

множество землени укрепления в различни части на територията на съвременния град, които в днешно време са унищожени. През румънската окупация Тутракан е превърнат в силно укрепен център с огромен гарнизон. Тук се води и една от най-грандиозните битки на българската армия по времето на Първата световна война (1914–18). След нея Тутраканската крепост престава да съществува. – **Вж и № 271**

242. КРЪСТЮ СТОЯНОВ (1826, Русе – 1908, Тутракан)

Кръстю Стоянов Дервишанов е възрожденски общественик, църковно–просветен деец, кмет на Тутракан. Роден е през 1826 г. в Русе. Занимава се с манифактура и търговия. Член на Българо–влашката община, подпомага издигането на християнски храм в Тутракан. Като член на Българската община и на Смесения казалийски съвет съдейства за откриването на български училища и църкви в селата. Първи кмет на Тутракан след Освобождението (1878–83). Народен представител в Учредителното събрание в Търново (1879), на което е приета първата Конституция на Княжество България. При управлението му се строи първото училище и сграда на общинското управление в Тутракан. Помощник–кмет (16 юни 1883 – 6 февр. 1884) Собственик на книжарница в града. Умира през 1908 г. Синът му Владимир Кръстев Стоянов – книжар, печатар и издател на в. „Напредък“ (16 окт. 1909 – 22 ноем. 1911), емигрира в свободна България през 1923 г.

ЛОМ – Вж № 89

243. ЛУДОГОРИЕ

Лудогорието е историко–географска област в Североизточна България. През XII в. областта е известна като Телеорман. По времето на нашествието си османските турци са наричали областта Агач денизи (от турски – „горско море“). За пръв път названието Делиорман е употребено през XVI в. (в буквален превод от турски – „луда гора“) и е запазила името си до 29 юни 1942 г. За

кратко е била преименувана в Полесие (до 23 юли 1942 г.), но името не успява да се наложи и отново е именувана Делиорман (до 14 март 1950 г.): През 1950 г. турското име е преведено и е въведено новото официално име – Лудогорие. Днес Лудогорието представлява обширно плато в източната част на Дунавската хълмиста равнина с територия 2637,6 кв.км. Включва градовете Каолиново, Исперих, Кубрат, Завет, Търговище, Попово, Дулово, Главиница, Вълчи дол, а Разград се намира на западната граница на областта. На североизток и изток постепенно преминава в Добруджа. Северната граница минава по линията Тутракан – северното течение на Суха река при преминаването ѝ на румънска територия, като тук граничи с дунавското побережие – област, наречена Елията. На запад достига до долините на реките Бели Лом и Топчийска, а на изток до Франгенското плато. Южната граница започва от Разградските и Самуиловските възвишения до долината на Бресташка река.

244. ЛЪКАТНИК

1. Михаил Георгиев Арнаудов (20 ноем. 1920, Ямбол–3 окт. 1974, София) (с литературен псевдоним Михаил Лъкатник) е български поет и белетрист. Основна част в творчеството му заемат различни по жанр творби за деца и юноши. Учи в Бургаската и Софийската търговска гимназия. Първите му стихотворения са от 1940 г., а от 1943 публикува стихове и фейлетони в сп. „Златорог“. Сътрудничи на списанията „Стършел“ и „Сфинкс“, на вестниците „Щука“ и „Нашенец“. Военен кореспондент по време на участието на България във войната срещу Третия Райх (1944–45), ред. във вестниците „Народна войска“ (1944–45) и „Литературен фронт“ (1945–46). Пише първите си творби за деца за в. „Септемврийче“ през 1947. Редактор в Детска редакция на Радио София (1950–53), в издателство „Български художник“ (1961–62), в. „Септемврийче“ (1947–49, 1957–60, 1963–68) и главен редактор на сп. „Славейче“ (1969–74).

2. Село Гара Лакатник се намира в община Своге, Софийска област. То е разположено в Стара планина, на 550 м. надморска височина, на брега на р. Искър в

Искърското дефиле. Селището е в подножието на Лакатнишките скали, едни от най-красивите природни забележителности на България. Името произлиза от латински „лактацио” – „млекарево”, „млечево”, вероятно заради многото добитък, отглеждан по римско време в района. Други твърдят, че името произлиза от глагола „лъкатуши” (лакатуши, както се казва в този край), понеже селският дол минава през Горна ливада и лакатуши през нея. Долът приема пет притока, които текат през селото и образуват лъки. Според някои предания наименованието на Лакатник идва именно от тях – лъка/лака (крайречие, крайречна долина). Други твърдят, че името Лакатник произлиза от завоя на р. Искър, който се извива като лакът на това място.

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ – Вж № 90

ЛЮЛИН – Вж № 91

245. МАЛЧИКА

(10 дек. 1909, с. Лъжене, днес Малчика, Плевенско – 4 дек. 1942, София)

Адалберт Кандов Антонов (нелегално име Малчика) е деец на Българската работническа партия (к.). През 1929 г. се записва да учи във Ветеринарния факултет на Софийския университет. Става активен член на Работническия младежки съюз (РМС) и Българския общ народен студентски съюз (БОНСС). Три години по-късно е изключен от университета за участие в организирането на комунистическа дейност сред студентите. Участва в организирането на въоръженото комунистическо движение срещу българските власти по време на Втората световна война. Многократно арестуван от полицията. Секретар на ЦК на РМС. За политическата си дейност е осъден задочно на смърт по Закона за защита на държавата през есента на 1942 г. Арестуван от полицията в края на ноември същата година. Разстрелян в Гарнизонното стрелбище на София на 4 дек. 1942 г. От 1950 г. псевдонимът на Адалберт Антонов носи родното му с. Лъжене, Плевенско.

246. МИТКО ПАЛАУЗОВ**(8 ноем. 1930, с. Енев рът, Севлиево – 1 апр. 1944)**

Димитър (Митко) Трифонов Палаузов е известен като най-малкият партизанин в Габровско–севлиевоския партизански отряд. След раждането на Митко, родителите му Ганка и Трифон Палаузови се преместват да живеят в Севлиево, а през 1936 г. – в Габрово. Там стават фабрични работници. Митко започва да учи в основното училище в града. Баща му Трифон Палаузов става партизанин в Габровско–севлиевоския партизански отряд. По тази причина полицията често арестувала съпругата му Ганка и малкия Митко. За да ги предпази от полицейския тормоз, баща му предлага Митко и майка му да излязат в Балкана. След акция на партизанския отряд през лятото на 1943 г. в махала Водици (Габрово), Ганка и Митко Палаузови се присъединяват към него. При преминаването им в нелегалност, габровската полиция опожарява къщата им, а Митко е изключен от училището. През юни партизаните правят землянка на Осеникова поляна. След акция в с. Химитли (днешно Ясеново), те се изтеглят в Стара планина по р. Лешница, по химитлийската пътека. Настигнати, влизат в бой с полицията. Оттеглят се към вр. Корита. Щабът на отряда решава да оставят ранените и болните партизани в землянката на близката Осеникова поляна. Изпращат Митко и майка му Ганка да се грижат за тях. При битката при Балван полицията пленява доктора на отряда – студент по медицина. Измъчван жестоко, той съобщава на полицията къде се намира землянката. На 1 апр. 1944 многобройна полицейска група обкръжава Осеникова поляна и взривява землянката с гранати. Убити са Митко Палаузов, майка му и двама партизани. След 9 сеп. 1944 г. костите на Митко Палаузов и на неговата майка са положени в костницата на площад „Възраждане“ пред кметството в Габрово. През 1961 г. пред училището, където е учил, е издигнат паметник.

247. МУСАЛА

Връх Мусала в Източна Рила е най-високият връх както в България, така и на целия Балкански полуостров (2925 м.) – с 8 метра повече от най-високия връх в планината Олимп. Връх Мусала се намира в близост до курортния комплекс Боровец край Самоков. Смята се, че името идва от арабското „мус Аллах“ („близо до Бога“, „пътят към Бога“, „молитвен връх“). Според друга теория произходът е от арабската дума „Мусалат“ („господстващ“, „доминиращ“). Интересен факт е, че „мусалла“ се нарича камъкът в джамията, върху който се полагат покойниците. Между 1949–62 г. връхът се именува Сталин, на името на съветския партиен деец Йосиф Сталин, но през 1962 г. връща името си Мусала. Връхът е част от Стоте национални туристически обекта.

248. НЕСЕБЪР

Несебър е курортен град в югоизточна България, разположен на брега на Черно море. Той се намира в община Несебър, област Бургас. Полуостровът на Несебър – древният град Месамбрия Понтика, наречен през късното средновековие Месамбрия, е населен в края на бронзовата ера. Старите траки го наричат „Мелсамбрия“ („брия“ – от тракийски ез. – „град“ и „мелса“), което означава „град на Мелса“ – основателят на селището. Според данни от древността, легендарният автор на басни Езоп е роден в Месамбрия около 620 г. пр.н.е. и е от тракийски произход. Месемврия е преименуван като Несебър през 1934 г. Градът е архитектурен и археологически резерват (от 1956), а през 1983 г. културните паметници в града влизат в списъка на ЮНЕСКО на световното културно наследство.

НИКОЛА ЙОНКОВ ВАПЦАРОВ – Вж. № 109

249. НИКОЛА ОБРЕТЕНОВ (28 май 1849, Русе – 10 окт. 1939, Русе)

Никола Тихов Обретенов е български националреволюционер, деец на Българския революционен централен комитет (*БРЦК*), Вътрешната революционна организация (*ВРО*) и Гюргевския революционен комитет. Участник в четата на Христо Ботев. Син на Тонка Обретенова (Баба Тонка). Завършва класното училище в Русе. Учител 1864–66 в с. Исакча, Северна Добруджа), където заедно с баща си основават първото българско училище. През 1867–75 е библиотекар в русенското читалище „Зора“, което става средище за революционна дейност. Комитетски куриер в 1869 г. Един от основателите на Русенския революционен комитет (1871). През 1875 е натоварен от БРЦК да поеме ръководството на Старозагорското въстание. След провала му емигрира в Гюргево. Определен е за главен апостол на V и по-късно за помощник–апостол на III Врачански революционен окръг при подготовката на Априлското въстание (1876). Никола Обретенов преминава Дунав при Оряхово, отива във Враца и става член на щаба на четата на Христо Ботев. На 17 май 1876 г. с четата слиза от парахода „Радецки“ на Козлодуйския бряг. Четниците се заклеват пред знамето, изработено от сестра му Петрана Обретенова. Участва във всички битки на четата. Непосредствен свидетел на смъртта на Христо Ботев на 20 май 1876 г. След месец, изпълнен със сражения, скитане и глад, на 17 юни заедно със Сава Пенев, Димитър Тодоров и Стоян Ловчалията са предадени и заловени от потеря в „Балювия хан“ близо до с. Шипково, Троянско. Съдът в Търново ги осъжда на смърт. Присъдата не е подписана и осъдените са изпратени пред извънреден съд в Русе, където отново са осъдени на смърт, чрез обесване. Никола Обретенов и Стоян Заимов са разкарвани из целия град с присъдата, окачена на шията им. По заповед на султана присъдата е заменена с вечно заточение в крепостта Ая, Северна Палестина. Обретенов е освободен по силата на общата амнистия през 1878. Участва в Кресненско–Разложкото въстание (1878–79). След Освобождението се включва активно в строителството на съвременна България. Членува в Либералната, а по-късно в

Народно–либералната партия, продължавайки сътрудничеството си със Стефан Стамболов. По време на Регентството е околийски началник в Тутракан. През февр. 1887 е назначен за окръжен управител на Силистра, за да се справи със съзаклятието на местните русофили, но не успява да предотврати бунта на офицерите, които го поставят под домашен арест. През 1890 г. е окръжен управител на Русе. През 1907 е избран за народен представител и за помощник–кмет на Русе. На 3 юни 1927 г. като член на нарочна комисия, установява точното място на гибелта на поета–революционер Христо Ботев, за което е съставен протокол. Пише „Спомени за българските въстания”. Остава ценен архив. Умира в Русе, няколко дни преди официалното честване на юбилея му от русенското гражданство.

250. НИКОПОЛ

Никопол е град в област Плевен, административен център на община Никопол. Той е най-малкият български град на р. Дунав. През IV–VII в. тук се разраства град, известен под името Никополис („град на победите”). Смята се, че е наречен така от византийския император Ираклий, в чест на победата над персите през 627 г. При Никопол се провеждат две важни исторически битки. Първата от тях е на 25 септ. 1396 г., по време на кръстоносен поход за спасяване на Видинското царство, Константинопол и Византийската империя от турците, под командването на крал Сигизмунд фон Люксембург. Битката се води в резултат на призива на папа Бонифаций IX през 1394 г. за кръстоносен поход против турците, настъпващи в Европа. Завършва с поражение на кръстоносците след появата на сръбските рицари, които се бият на страната на турците. Никопол е последна столица на Търновското царство. Тук цар Иван Шишман дава последния голям отпор на османските завоеватели и загива. След завладяването си Никопол е наречен Кючук Стамбул (Малък Цариград). В границите на Османската империя, градът запазва функциите си на голямо пристанище и важен военен, административен и търговски център на Дунав. Втората важна историческа битка при Никопол е по време на

Руско–турската война (1877–78). Никопол, като граничен град с крепост и значителен турски военен гарнизон, както и с местоположението си в близост до Свищов, откъдето преминават Дунава основните сили на руската армия, има голямо военно значение. Крепостта е завзета от руските сили на 16 юли 1877 г. Победата при Никопол открива за Западния руски отряд благоприятни възможности за настъпление към Централна Северна България.

ОДЕСА – Вж № 112

ОДРИН – Вж № 113

251. ОЛТЕНИЦА

Олтеница е град в Румъния. Намира се на срещуположния бряг на Дунав от Тутракан. Старото име на Тутракан – Трансмариска, означаващо “селище зад блатата”, визира срещуположната, равна като тепсия низина около днешния румънски гр. Олтеница. Първата битка през Кримската война 1853 г. се е водила при Олтеница. След нея в града живеят много български преселници и емигранти. Градът е свързан и с името на Иван Вазов, който през 1870 г. е изпратен там да практикува при чичо си, търговец. При започването на Руско–турската война (1877–78) в Олтеница се е намирало Българско общество, където тутраканци са се записвали като доброволци. Военните действия на руската и турската армия започнали с артилерийски престрелки, като между Олтеница и Тутракан те били между 2– 4 май 1877, а двата града били запалени и изгорени. Гр.Тутракан и гр. Олтеница са побратимени от 1999 г. и участват заедно в редица международни проекти.

ОПЪЛЧЕНСКА– Вж № 114

252. ОСОГОВО

Осоговската планина или Осогово, е планина в Западна България и Република Северна Македония. Тя е силно лавиноопасна и трудна за ориентиране. В България

има дължина около 30 км. Класическите писатели Херодот, Страбон, Помпоний Мела, Плиний, Ариан, Клавдий Птоломей споменават планината като Орбелус. За произхода на наименованието Осогово има много версии. То е дадено от преселниците рудари–саксонци или саси, които се заселвали по тези места и идва от старогерманските думи „Бог” и „лъка” (място) – „Божа лъка”, „Божа благодат”, или „място на Бога”. Славянската дума „осогов” означава планина. По начина на образуването си „осог” напомня и старобългарското „острог” – военен стан, образуван от предлога о– „около” и „пазя, защитавам”.

ОТЕЦ ПАИСИЙ – Вж № 116

253. ПАНАЙОТ ВОЛОВ

(1850/51, Шумен – 26 май 1876, ок. Бяла, Русенско)

Панайот Вичев Волов (с псевдоним Петър Ванков) е деец на националноосвободителното движение, организатор и активен участник в Гюргевския революционен комитет, един от ръководителите на Априлското въстание (1876). Завършва Шуменското класно училище при Добри Войников. Учи в Букурещ, Болград и Одеса, където се свързва с български революционери. През 1873 г. се завръща в Шумен поради заболяване и става учител и директор на класното училище. Организира вечерно училище, участва активно в читалищната дейност. През 1874 участва в Общото събрание на БРЦК в Букурещ. Председател на революционния комитет в Шумен. Арестуван за дейността си през 1875 г., лежи в затвора. Участва в подготовката на Старозагорското въстание (1875), апостол в Ловешко и Троянско. Един от учредителите на Гюргевския революционен комитет, определен с Георги Бенковски за апостол на IV (Пловдивски, Панагюрски) революционен окръг. В резултат на дейността им са създадени десетки революционни комитети. След появилото се противоречие между двамата, в името на общото дело Волов отстъпва първенството на Бенковски. Той е един от инициаторите за свикване на събранията в Оборище. След избухването на

Априлското въстание през 1876 г. формира чета, с която действа в района на Копривщица, Карлово, Клисуре и др. След разгрома на въстанието се отправя към Румъния заедно с Георги Икономов и Ст. Ангелов и опитват да преминат дунавския бряг край Бяла, Русенско. Предадени на османските власти, при опит да преплуват река Янтра се удавят. Близко до лобното му място, до Беленския мост, е издигнат паметник. Гленните останки на Панайот Волов са в Пантеона на Възрожденците в Русе. Родната му къща в Шумен е къща музей.

254. ПАНАЙОТ ХИТОВ **(11 ноем. 1830, Сливен – 22 февр. 1918, Русе)**

Панайот Иванов Хитов е хайдутин, революционер, войвода, спомагателен член на Българското книжовно дружество (БКД) от 1871 г. Занимава се с търговия до 1858 г., след което става хайдутин. Последовател на програмата на Георги Раковски за освобождението на България чрез организирано четничество. Участва в създаването на Върховното българско тайно гражданско началство. Според Привременния закон за народните горски чети от 1867 г., е определен от Раковски за главен войвода на военното ръководство. На 28 апр. 1867 преминава река Дунав при Тутракан начело на чета от 30 души, въоръжена със средства на Добродетелната дружина и със знаменосец Васил Левски. Участва с част от четниците си във Втората българска легия (1867–68). През 1869–71 е в Румъния, където е в постоянна връзка с Васил Левски и Любен Каравелов. Съдейства за учредяването на БКО в Браила. Избран за член на Българския революционен централен комитет през 1872. Включва се в подготовката на Старозагорското въстание (1875) и на Априлското (1876). Сражава се в Сръбско–турската война (1876) и в Руско–турската война (1877–78). След Освобождението е околийски началник в Сливен. Включва се в съединисткото движение, обявява Съединението на Източна Румелия с Княжество България в Сливен. Назначен е за началник на опълчението и охранява границата с Турция. Участва в Сръбско–българската война (1885). През последните си години се установява в Русе, където е дългогодишен

председател на Поборническо–опълченското дружество и председател на македоно–одринското опълчение в града.

ПЕЙО КРАЧОЛОВ ЯВОРОВ – Вж № 121

255. ПЕРУНИКА

Перуниката (с научно име „ирис“) е многогодишно тревисто растение от сем. Перуникови. Ирида или Ирис (на гръцки „небесна дъга“) е богинята на дъгата. В Древен Египет цветето символизира красноречието, а според християнските традиции олицетворява Христовите страдания и затова често се отглежда в манастирите.

ПЕТКО СЛАВЕЙКОВ – Вж № 124

ПЕТЪР БЕРОН – Вж № 125

256. ПЕТЪР ДРУМЕВ

(22 дек. 1906 г. в с. Севар, Кубратско – 25 окт. 1988 г. в Русе)

Петър Друмев Панайотов е адвокат, кмет на Тутракан. Син е на Друми Панайотов – околийски управител на Тутракан в периода между двете румънски окупации. Завършва право в Софийския университет през 1932 г., след което работи в Русенския окръжен съд. От 24 септ. 1934 г. е кмет на с. Тръстеник, Русенско. Председател е на младежката културно–просветна добруджанска организация. Владее френски, руски и турски езици. От 15 септ. 1940 г. е командирован за кмет на с. Стожер, Добричко. От 13 ян. 1941 г. е околийски управител в Тутракан, а от 29 ян. 1941 г. е преназначен за кмет на града – до 23 окт. 1943 г. По време на управлението си Петър Друмев се сблъсква с много природни изпитания – земетресението от 9 ноем. 1941 г., голямото наводнение през март 1942 и пропадането на земни пластове в източната и западната част на Тутракан (3–9 апр. 1942). Тези събития са съпътствани с настаняването и битовото уреждане на идващите от Румъния българи с техните семейства след Крайовския договор. В Тутракан са

преселени над 2 хил. души от Северна Добруджа и са настанени на трайно местожителство в града. В периода 8 ноем. 1943 – 11 септ.1944 Петър Друмев е околийски управител в Силистра. Заради това, след 9 септ.1944 г. е осъден на пет години затвор. Когато излежава присъдата си се преселва в Русе. До 1959 г. не му се разрешава адвокатска дейност и е работник в различни заводи в гр. Русе. От 1959 г. до 1975 г. е адвокат в гр. Разград. За срещите си с Петър Друмев по време на неговото кметуване в Тутракан, разказва в спомените си писателят Добри Немиров, роден в Тутракан.

ПИРИН – Вж № 128

РАДЕЦКИ – Вж № 134

257. РАЙКО ДАСКАЛОВ

(9/21 дек. 1886, Бяла черкова, Търновско – 23 авг. 1923, Чехия)

Райко Иванов Даскалов е политик от Българския земеделски народен съюз (БЗНС). Завършва Търговската гимназия в Свищов, финансови науки с докторат в Берлин (1907–12). След завръщането си в България участва като доброволец в Балканската война и завършва Школата за запасни офицери. Под влияние на своя съселанин Цанко Церковски, през 1913 г. става член на БЗНС. От 1914 г. участва дейно в работата на съюза като сътрудник на в. „Земеделско знаме“ и управител на „Народен магазин“ в София. През 1915 г. е мобилизиран и участва в Първата световна война като офицер в 50-ти пехотен полк. Обявява се против участието на България във войните и е осъден на лишаване от свобода по делото на Деклозиеровата афера (1916). През 1918 г., след пробива на англо-френските войски при Добро поле, е освободен заедно с Александър Стамболийски. Поставена им е задача да убедят разбунтувалите се войници да се върнат на фронта. Вместо това Даскалов заминава сам за Радомир, където на 27 септ. провъзгласява Радомирската република, отправя възвание към народа да я подкрепи, обявява се за главнокомандващ и начело на разбунтувалите се войници се отправя към

София. След разгрома на въстанието, тежко ранен, Даскалов се оттегля във Витоша, а оттам – в Конявска планина. Там се предава на настъпващите от юг войски на Антантата и е изпратен в Солун. Амнистиран през дек. 1918 г., се завръща в България. Избран е за член на Постоянното присъствие и на Управителния съвет на БЗНС. Депутат в Народното събрание от 1919 г. и участва в работата на XVIII и XIX Обикновени народни събрания (1919–23). В този период последователно е министър на земеделието и държавните имоти; министър на търговията, промишлеността и реда; министър на вътрешните работи и народното здраве и управляващ Министерството на финансите в кабинета на Стамболийски. Негови са идеите за поземлената реформа, за създаването на Трудова повинност и на Оранжева гвардия, която лично оглавява. Провежда политически репресии срещу Конституционния блок и Вътрешната македонска революционна организация (ВМРО). Поради това ВМРО го осъжда на смърт и на 15 дек. 1922 г. срещу него е извършен неуспешен опит за убийство. През февр. 1923 Райко Даскалов е освободен от правителството, през март е избран за държавен обвинител срещу министрите, обвинени от Народното събрание за националните катастрофи, а през май става български пълномощен министър в Чехословакия, където го заварва и Деветоюнският преврат. Там създава и ръководи Задграничното представителство на БЗНС в защита на сваленото земеделско правителство и издава спрелият да излиза печатен орган на БЗНС в България в. „Земеделско знаме”. Застрелян през 1923 г. в Прага от деец на ВМРО. Първоначално е погребан в Прага, а през 1946 г. костите му са върнати в България. Гробът му днес е в Борисовата градина в София.

258. РАЧО ЗМЕЕВ

(26 авг. 1929, Тутракан – 9 авг. 1994)

Рачо Николов Змеев е *доктор по история, етнограф, краевед, основател на музейното дело в Тутракан*. Завършва начално и средно образование в родния си град. Отбива военната си служба в Пловдив и завършва курсове за сержанти към Военновъздушните

сили. В София придобива звание лейтенант и работи като зам.–командир на батальон в летище „Враждебна“. През 1952 г. напуска и се връща в Тутракан. Работи във Военно–отчетното бюро, като завеждащ служба „Земеделие“ и др. Председател на Околийския съвет на БСФС, председател на Градския съюз на профсъюзите, зам.–секретар на Градския комитет на БКП. Основател и пръв редактор на в. „Тутракански глас“ (9 септ. 1962), секретар на читалището и председател на Общинския съвет за култура. По собствена инициатива започва първите теренни проучвания и археологически разкопки в ругиона. През 1959 г. излиза първата му историческа публикация в местния печат. Кандидат на историческите науки от 1982 г. Работи като учител по история (1985). Председател на културно–просветно дружество „Добруджа“ в Тутракан, възстановено по негова инициатива през 1990 г. Рачо Змеев урежда първата краеведска музейна сбирка за историята на Тутракан, открита на 22 май 1967 г. Той обогатява добруджанското краезнание с трудовете си: "Тутракан" (1971), "Риболовът в Тутракан от миналото до наши дни" (1973), "Лодкостроенето в Тутракан" (1974), "Двукрилните вятърни мелници в крайдунавска Добруджа" (1985), "Плаващи воденици в Крайдунавска Добруджа" (1988), „Традиционният риболов в Крайдунавска Добруджа“ (сб. "Добруджа", 1992). Рачо Змеев участва в подготовката на енциклопедията "Добруджа – Лудогорие". Монографията му „Риболовът у българите“ е издадена посмъртно от Историческия музей в Тутракан (2016). Носител на ордени „Кирил и Методий“ и на държавни отличия. Почетен гражданин на Тутракан от 2002 г. В Тутракан има две паметни плочи, посветени на Рачо Змеев. Едната е поставена на 8 юни 2019 г. на входа на Етнографски музей "Дунавски риболов и лодкостроене" (открит от него на 3 септ. 1974). Втората е в Алеята на славата в Крайдунавския парк на Тутракан и е поставена на 1 ноем. 2023 г.

259. РИБАРСКА

От рибар – човек, който се занимава с риболов. Рибарите в продължение на хилядолетия имат съществен принос в снабдяването на населението с храна. В Тутракан

е единственото в страната рибарско селище, естествено обособило се по поречието на реката. Махалата започва да се оформя в началото на ХХ в. По стара традиция рибарите се заселвали в източната част на града, по крайбрежието на реката и създали своя махала. В нея имало близо 60 къщи на рибарски семейства, а седем работилници произвеждали стотици бройки от емблематичната дървена лодка „тутраканка“. В началото и в края на улицата има две рибни борси. В близост до едната е фабрика "Лодкостроител", произвела множество от емблематичните лодки „тутраканки“, а до другата е лодкостоянката. През 2013 г. по европейския проект „Трансмариска – древното начало на Тутракан“ общината възобновява пет къщи от рибарската махала и ги превръща в музеен комплекс. Архитектурен комплекс “Рибарската махала” е съхранен за поколенията в своя автентичен вид – с рибарските мрежи, с лодкарските работилници и рибарските къщи. Той напомня за поминъка в Тутракан като виден риболовен и лодкостроителен център на България по р. Дунав. Архитектурен резерват „Рибарска махала” е неразривна част от музейната експозиция на Етнографски музей “Дунавски риболов и лодкостроене” и е паметник на културата от национално значение.

РИЛА – Вж № 138

260. РОДИНА

Родина е страната (обикновено държава), в която човек се е родил или с която се чувства кръвно свързан. В този смисъл тя е синоним на отечество и татковина. Родината е свещена, неразрушима и скъпа. На Родината са посветени много възторжени стихотворения, възпята е в химни и песни. През 1934 г. в сп. „Еднорог“, в есето „Философия на Родината“, Янко Янков – библиотекар, просветен деец и философ пише: "Родното пространство е непосегаемо и свято. В него почива душата на един народ. Родината е майка на всичко; убежище на всеки угнетен дух; люлка на историческия живот, надеждата и подвига. Родината възпяваме, за Отечеството се борим. Родината е завет, родината е последното изкупително лоно."

261. РОПОТАМО

Ропотамо (Калугерска река, а през 30-те години на ХХ в. наричана също Царска река) е река в Югоизточна България с дължина 48,5 км. Ропотамо се образува от сливането на двете съставлящи я реки Росенска река (лява съставляща) и Церовска река (дясна съставляща), а за нейно начало официално се приема Церовска река. Р. Ропотамо се влива в залива Ропотамо на Черно море. Реката е известна с нежните си водни лилии. През 1940 г. е обявена за резерват, а днес е национален парк.

РОСИЦА – Вж № 140

262. РУЕН

1. Руен е най-високият връх (2251 м.) в Осоговската планина, на границата на България със Северна Македония. Намира се в територията на област Кюстендил, България и община Крива паланка, Северна Македония. Красивото име Руен от старобългарски означава „септември“, или времето, по което всичко е червено и узряло. Други твърдят, че името идва от старославянски – „пъргав, бърз“. Върхът е сред Стоте национални туристически обекта на България.

2. Руен (Руй) – така старите българи наричат месец изобилният и плодороден месец септември.

3. Руен е село, административен център на община Руен, област Бургас. Старото му име е Уланлъ (от арабски улан – „момче, чедо“). Според преданията, селото датира поне от 1788 г. Покрай него е минавал така наречения „Път на солта“, свързващ Анхиало (Поморие) с Провадия.

4. Руен е село в Община Куклен, Област Пловдив. До 1963 г. името на селото е Богородично, а до 1934 г. – Паная.

САВА ОГНЯНОВ – Вж № 142

263. САКАР ПЛАНИНА

Сакар е планина в Югоизточна България и най-северозападната част на Европейска Турция, дълга 75 км. Тракийското ѝ име е Мастейра (Свещена планина). Названието Сакар идва от Сокар – името на древния египетски бог на мъртвите, в превод. „свещен“. През Средновековието тя е известна като Авролева. През 1942 г., за месец носи името Бранница. Сакар планина е уникален мегалитен парк, с множество тракийски долмени – каменни плочи, тежащи по няколко тона, закрепени хоризонтално над земята върху каменни опори или скали – гробници на траките. Според легендите в планината се е подвизавал легендарният хайдутин Индже войвода. В региона на Сакар се намира изключително подходящия „тероар“ за отглеждане на лозя. Там се правят световноизвестните нови български червени вина от сортовете Мерло, Каберне Совиньон и Сира.

264. СВИЩОВ

Свищов е град в област Велико Търново, административен и стопански център на едноименната община. Градът е най-южната точка на р. Дунав и е с най-вдаденото навътре в територията на България дунавско пристанище. По римско време градът се е именувал Нове и бил построен във формата на петоъгълник. По времето на цар Иван Шишман крепостта се споменава под името Зибестова. На 4 авг. 1791 г. в Свищов (Систова) е подписан договарът, който слага край на Австро–турската война (1787–91) между Османската империя и Австрия. Така градът получава името Свищов – от Систова. Етимологията може да се свърже с глагола „свистя“ – за вятър или „крепост, изложена на ветровете“. Евлия Челеби съобщава, че влашкият атаман Свищов построил крепостта, за да се противопостави на султан Мурад. По време на Руско–турската война (1806–12) градът е опожарен от руските войски, а населението се преселва в Румъния. Към края на 1810 г. реката замръзва, което позволява на населението да се завърне в опожарения град и да го възстанови. В началото на окт. 1829 г., по време на следващата война

между Русия и Турция, частите на ген.-адютант Павел Киселъов, командващ руските войски в Дунавските княжества, които се завръщат от Габрово на път за Влашко, преминават през Свищов и отново опустошават половината град. През 1853 г. Георги. С. Раковски основава в града Тайното общество, в устава на което е залегнала идеята знамето на освободена България да е с три цвята – бяло, зелено и червено. В 1856 г. с дарения от заможни българи тук е изградено първото в България читалище – „Еленка и Кирил Д. Аврамови“. По време на Руско-турската война (1877–78), на 15 юни 1877 г. главните сили на руската армия форсират и преминават Дунав при Свищов и така той става първият български град, освободен от османско робство.

265. СЕРГЕЙ РУМЯНЦЕВ

**(5 септ. 1896, с. Блъсничево, днес Румянцево, Ловешко –
апр. 1925, София)**

Димитър Диловски Митов (с псевдоним Сергей Румянцев) е поет, деец на БЗНС. Завършва гимназия в Плевен (1916), учи в Школа за запасни офицери (ШЗО) в София (1917). През същата година е назначен за адютант в щаба в Плевен и командир на рота. Участник в Първата световна война, раняван три пъти. Учител в с. Златна Панега (1918–19) и в с. Блъсково (1919–21). Членува в организацията на тесните социалисти. Наклеветен е, че е извел ученици на първомайска манифестация (1921) и министърът на народното просвещение го уволнява. Преместен е на работа в Народния театър в София (юни 1921). Член е на БЗНС от 1921, ред. на в. „Земледелско знаме“, секретар на Цанко Церковски. През апр. 1922 г. с Александър Стамболийски участва в Международна конференция в Генуа, а после го придружава във Франция, Италия, Швейцария и Англия. На 9 юни 1923 г. е арестуван и изпратен на разстрел, но го спасява негов съученик. Живее в нелегалност, арестуван е и е интерниран в с. Блъсничево. След Септемврийското въстание (1923) участва в изграждането на единен революционен фронт. Отново излиза в нелегалност и се укрива, прави неуспешен опит да емигрира в Съветския съюз. На 17 апр. 1925 г. е

разкрит и арестуван в Стара Загора, откаран е в София. На 21 апр. е изведен от Обществената безопасност и „изчезва безследно” – изгорен е в пещите на Дирекция на полицията. Литературната дейност на Румянцев е кратка (1921–25). Талантът му се проявява в жанра на политическата сатира.

266. СИЛИСТРА

Силистра е пристанищен град на река Дунав, административен и стопански център на община Силистра и област Силистра. Градът е основан през 106 г., когато по нареждане на император Траян тук е настанен XI Клавдиев легион. Името на града – Дуросторум има тракогетски произход и се превежда като „яка крепост”. През 169 г. император Марк Аврелий обявява Дуросторум за самоуправляващ се римски град – муниципийум. В IV–VII в. Дуросторум е подложен на непрекъснати нашествия и е арена на сблъсъка на късноантичната цивилизация с варварския свят. През VI в. Доростол (възприета гръцка форма на името Дуросторум–Доростол) е единственият форtpост на Византия на Долния Дунав. През 681 г. прабългарите, водени от хан Аспарух завладяват Дуросторум–Доростол и го преименуват в Дръстър. По време на Първото българско царство – при хан Омуртаг (814–21), тук е изградена дунавската резиденция на българските владетели, в която през 896–97 г. се установява цар Симеон Велики. През 870 г. градът получава българска епископска катедра, а през 927 г. в Дръстър е основана първата българска патриаршеска катедра, оглавена от първия български патриарх Дамян. След завоюването на България от Византия през 1018 г. Дръстър (Дристра) става център на северните български земи – Подунавие. През Второто българско царство градът е митрополитска катедра и резиденция на областни управители. Тук през 1279 г. обитава цар Ивайло с армията си и отбива набезите на татарите. По-късно Дръстър е резиденция на деспот Теодор Светослав. Около 1370 г. Дръстър е столица на независимо феодално княжество, начело с Тертер – син на Добруджанския деспот Добротица. След турското завоюване (1388 г. и окончателно 1416 г.) градът става столица на

Силистренския санджак, обхващащ Добруджа, Бесарабия и днешна Източна България. Има предположение, че името Силистра е съчетание от корена "силис" ("влажен") и от древното име на долното течение на Дунав от Белград до вливането ѝ в Черно море – Истер. Силистра е център на няколко Руско–турски войни (XVIII– XIX в.). Градът е освободена от османско робство на 10 февр. 1878 г. През 1913 г. Силистра, заедно с Добруджа, е окупирана от Румъния. През Първата световна война градът е освободен от българската армия (1916). След неуспеха във войната и в резултат на Ньойския мирен договор, през 1919 г. Силистра и Добруджа отново са предадени към кралство Румъния и градът става център на окръг Дуростор. Силистра е освободена от румънска окупация на 1 окт. 1940 г. и възвърната на България.

267. СИМЕОН ПАПАЗОВ **(ок. 1845, Габрово – 17 февр. 1918, Букурещ)**

Симеон Василев Папазов е поборник–опълченец. По време на Априлското въстание взема участие в четата на Цанко Дюстабанов и Тотю Иванов, която разбива турската поща при Червен бряг на 1 май 1876. На 6 май се сражава срещу башибозуци и черкези в с. Батошево. Заловен и изпратен в Търновския затвор, освободен след амнистия. Емигрира в Румъния и се включва в кавалерийската служба към Щаба на българското опълчение. Участва в боевете при Шипка (9–11 авг. 1877) и в сраженията при едноименното село на 27–28 дек. 1877. След Освобождението се установява в Тутракан и работи като кафеджия. Оземлен е в с. Косара, Тутраканско. Награден със Сребърен медал от Военното министерство. През 1902 г. е избран за председател на Поборническото опълченско дружество в града. След окупацията на Добруджа и опитите на румънските власти за денационализиране на българите, през 1916 г. е отвлечен и интерниран в Молдова със съпругата си. Умира в Букурещ.

СЛИВНИЦА – Вж № 153

268. СОЗОПОЛ

Созопол е град в област Бургас, административен център на едноименната община. Той е най-старият град по българското черноморско крайбрежие. Възниква през 610 г. пр.н.е., когато гръцки заселници от градовете Милет и Фокея основават тук колония с името Антеа. По късно през 610 г. прераства в елинска колония под името Аполония Понтика. Градът приема новото си име Созополис („град на спасението“), когато попада в границите на Византия. Древният Созопол става част от българската държава едва около VIII–IX в. и се превръща в главно българско пристанище на Черно море. Днес градът е част от Стоте национални туристически обекта. Ежегодно в Созопол се провеждат празници на изкуствата „Аполония“.

СРЕДНА ГОРА – Вж № 157

СТАРА ПЛАНИНА – Вж № 158

СТЕФАН КАРАДЖА – Вж № 160

СТРАНДЖА – Вж № 162

СТРАЦИН – Вж № 163

СТРУМА – Вж № 164

269. СТРУМИЦА

1. Струмешница или Струмица (на македонски Струмица) е река в Северна Македония и Югозападна България, община Петрич. Тя е десен приток на р. Струма, дължината ѝ е 114 км., от които в Северна Македония 81 км. и в България 33 км. На десния бряг на реката, на 8 км. източно от границата със Северна Македония, се намира Самуиловата крепост – една от забележителностите, включени в списъка на Стоте национални туристически обекта. Тук се е състояла историческата Беласишка битка от 29 юли 1014 г. между войските на българския цар

Самуил и византийския император Василий II Българоубиец.

2. Струмица (понякога в по-старата литература Струмница) е град в Северна Македония, център на община Струмица. Градът е разположен в Струмишката котловина в най-югоизточната част на Северна Македония, близо до границата с България при гр. Петрич. Близо до града минава едноименната р. Струмица (Струмешница).

270. СУВОРОВ

(13/24 ноем. 1730, Москва, Русия – 6/18 май 1800, Санкт Петербург, Русия)

Александър Василиевич Суворов е велик руски пълководец, офицер, един от основоположниците на руското имперско военно изкуство, който не е претърпял поражение през цялата си военна кариера. Произхожда от благородническа фамилия, баща му е генерал и сенатор. През 1742 г. Суворов е формално зачислен като мускетар в лейб-гвардията на Семьоновския полк, за да натрупа изисквания по закон стаж за офицерски чин. От 1748 г. започва действителна военна служба в полка и постепенно е повишаван в звание. Изучава няколко чужди езика. През 1754 г. получава първия офицерски чин поручик и е назначен в Ингерманландския пехотен полк. В периода 1756–58 г. служи във Военната колегия. Начало на бойната му кариера поставя Седемгодишната война (1756–63). От 1759 г. е офицер в Главната квартира на руската действаща армия. Година по-късно е назначен за генерален дежурен при главнокомандващия на руската армия и участва в превземането на Берлин от руските войски. От апр. 1773 г. получава назначение на Балканския театър на бойните действия в Първата Руско-турска война (1768–74). Суворов решава, без съгласуване с висшестоящите, да превземе укрепения тутракански гарнизон. Турските войски са изненадани и Тутракан е превзет със значително по-малки от турските сили загуби. Победата има важно тактическо значение, защото така са прекъснати турските съобщения между Силистра и Русчук (Русе). Вместо рапорт Суворов изпраща до командващия Румянцев стиховете: „Слава на Бога и слава Вам! Тутракан е превзет и аз съм там.“

Началникът изпраща оригиналния му рапорт на императрица Екатерина II „като безпримерен лаконизъм на безпримерния Суворов“. Същевременно го предава на военен съд за самоволните му действия. Военната колегия го осъжда на смърт, но Екатерина II не утвърждава присъдата, резюмирайки: „Победителите не ги съдят!“. Командването обаче не се възползва от победата на Суворов и турските войски отново завземат Тутракан, след което се опитват да го укрепят. На 28 юни, този път със заповед от командването, Суворов за втори път атакува и превзема крепостта, въпреки четирикратното превъзходство в сили на турските войски. След това Суворов поема отбраната на гр. Хърсово (Румъния) и разбива турците. Следващата решаваща битка е през 1774 г. при Козлуджа (днес гр. Суворово, близо до Варна), в която Суворов побеждава 40-хилядна турска армия. Тази победа води до сключването на договора от Кючук–Кайнарджа, който дава териториални придобивки за Русия, правото да покровителства православието на Балканите и свободен достъп до Провлаците. След първата Руско–турска война Суворов заема длъжности в различни дивизии. Участва в потушаването на селското въстание на Емелян Пугачов, а след изостряне на ситуацията в Кримското ханство, предизвикана от Турция да върне контрола над Крим, Суворов е прехвърлен там за успокояване на обстановката. На 13 дек. 1790 г. Суворов се заема с обсадата на Измаил – най-силната крепост на р. Дунав и я превзема след жестока битка. След нея султанът е принуден да се съгласи на условията на Яския мирен договор, който слага край на Руско–турската война. По време на полското въстание от 1794, Суворов подготвя втората полска кампания като разгромява съпротивата на поляците и превзема Варшава. За това е удостоен със званието фелдмаршал. През 1798 г. Русия влиза във втората антифренска коалиция, като се създава обединена руско–австрийска армия с командващ австрийски фелдмаршал Александър Суворов. Армията превзема и освобождава от французите редица градове и области, а Френско–италианската армия е разбита. В Швейцарската кампания Суворов е удостоен с най-високото звание – генералисимус. За връщането му в Русия е предвидено тържествено посрещане в Петербург, но

Суворов е тежко болен и то е отменено. На 18 май 1800 г. Суворов умира. Погребан е в Благовещенската църква на Александрo–Невската лавра.

ТАНЮ ВОЙВОДА – Вж № 165

ТИМОК – Вж № 167

ТИНТЯВА – Вж № 168

ТИЧА – Вж № 169

ТОДОР КАБЛЕШКОВ – Вж № 170

271. ТРАНСМАРИСКА

Тракийска, антична, късноантична, средновековна, османска и румънска крепост, и римска пътна станция Трансмариска/Тамартаркан/Тарака/Тутракан/Тутрака се намира на територията на днешния гр. Тутракан. За наименованието Трансмариска, има няколко твърдения. Едното, че произлиза от двете съставни части “транс” („срещу” или „отвъд”) и “Мариска” (античното име на р. Арджеш в Румъния). Другото е, че “Мариска” се наричат блатата по бреговете на реката,, западно от Тутракан и че Трансмариска означава „селище зад блатата“, визирайки срещуположната равна като тепсия низина около днешния румънски гр. Олтеница. Най-ранното селище тук е създадено през желязната епоха, VI–V в. пр.н.е. Първите обитатели на мястото са траките. Римското селище Трансмариска възниква през 40–50 г. С настаняването на I Тракийска–Сирийска кохорта в началото на II в., Трансмариска става важна част от римската отбрана на Долния Дунав. Крепостта Трансмариска е строена през 298–99 г. по нареждане на император Диоклециан, който я посещава на 18 окт. 294 г. През II–III в. твърдината е лагер на неголяма войскова единица и цивилно селище. Тук са разположени два легиона – I Италийски и XI Клавдиев. Крепостта е нападена през 309–10 г., след 367–75 г. – от готите и е силно увредена по време на хунско нападение през 408–23 г. Вероятно при управлението на Теодосий II е

издигната нова стена. До управлението на император Юстиниан (527–65) градът е значително отбранително средище на Дунава. Античното селището загива в началото на VII в., в резултат на варварски нашествия. След завладяването от българите тук е имало землено укрепление – център на отбранителна система. Предполага се, че стените в североизточната част на античния кастил Трансмариска са възстановени през X в. и ползвани до XIV–XV в. Най-вероятно тук се е намирало укреплението Тарака (според Мехмед Нешри) или Дирака (според Йохан Леунклавий), което през 1388 г. е завладяно от османската армия, предвождана от Али паша. Укреплението е описано през 1455 г. в хрониката на Ваврен. Авторът го нарича „замъка Турквант“ и го описва като малък кастил с квадратна форма. На трите ъгъла имал по една малка кула, а на четвъртия, югозападен ъгъл се издигала голяма масивна кула, висока 10 стъпки. Според войник на влашкия войвода Влад Цепеш, работил като роб на строежа, основите на съоръжението били много здрави и дълбоки. Между крепостната стена и рова имало дървена палисада. Фактът, че един от строителите бил още жив по време на събитията от 1455 г. предполага, че съоръжението е построено в годините на сблъсъците между Мирча I с османските турци, след началото на XV в. През целия османски период, на мястото на Трансмариска продължава да съществува укреплението с четири кули, в което винаги е имало гарнизон. По времето на Руско–турските войни, за подсилване на позицията османците са построявали множество землени укрепления в различни части на територията на съвременния град, които в днешно време са унищожени. По времето на румънската окупация Тутракан е превърнат в силно укрепен център с огромен гарнизон. Тук се води и една от най-грандиозните битки на българската армия по времето на Първата световна война (1914–18). След нея Тутраканската крепост престава да съществува.

Античен кастил „Трансмариска“ е обявен за паметник на културата с национално значение през 1968 г. Римската и византийска крепост, разположена под съвременния град, има площ от 65 дка. От северната част на крепостта са разкрити крепостната стена с две квадратни

кули с настилка от каменни плочи на долното ниво и керамика на горното. Стената има порта в средата между кулите и потерна в източната кула. Южната крепостна стена на Трансмариска с две бойни кули – едната подковообразна, а другата ветрилообразна, е значим археологически паметник на културата и интересен туристически обект.

ТРЕПЕТЛИКА – Вж № 173

272. ТРЕТИ МАРТ

3 март 1878 г. е денят на Освобождението на България от османско иго. На този ден е подписан предварителен мирен договор, останал в историята като Санстефански договор, за прекратяването на Руско–турската война от 1877–78 г., който ознаменува символично Освобождението на България. Договорът е подписан на 3 март (19 февр. по стар стил) 1878 г. За първи път денят е отбелязан като празник на 19 февр. 1880 г. (по стар стил) като „Ден на възшествието на престола на император Александър II и заключение на Санстефанския мирен договор“. От 1888 г. се празнува като Ден на освобождението на България. Под това име се утвърждава със Закона за празничните дни на Княжество България от 1900, както и със заменилия го Закон за празниците и неделната почивка от 1911 г. (в сила до окт. 1951 г., когато е отменен). За първи път празникът се чества по нов стил на 3 март 1917 г., след въвеждането на Григорианския календар в България през 1916 г. Денят на освобождението на България от османско иго е определен за национален празник с Указ 236 на Държавния съвет, издаден на 27 февр. 1990 г. и с Решение на IX Народно събрание от 5 март 1990 г. Денят е избран за национален празник на България, защото тогава за първи път българските земи се споменават и като политически аргумент – в предварителния мирен договор за края на Руско–турската освободителна война, който подписват представителите на Русия и Османската империя.

ТУНДЖА – Вж № 176

273. ХЕМУС

1. Хемус в древногръцката митология е цар на Тракия. Той е син на зимния северен вятър Борей.

2. В античността Стара планина е носила името Хемос или Хемус (от тракийски „място“, „било“, „вододел“). – **Вж и № 158**

ХРИСТО БОТЕВ – Вж № 185

274. ЦАРЕВЕЦ

Царевец е главна българска крепост в столицата Търновград по време на Второто българско царство (1185–96). Днес крепостта Царевец е архитектурно–музеен резерват, разположен в близост до стария град на Велико Търново и е сред Стоте национални туристически обекта. От 1985 там се провежда спектакълът „Звук и светлина“, който разказва за славата на Второто българско царство.

275. ЦИБЪР

1. Цибър е река в Северозападна България, ляв приток на р. Цибрица. Дължината ѝ е 30 км. Името на реката е свързано с името на римския кастел Цебрус (от индоевропейски „бистър, ясен, чист“), а древното име на реката е Кеброс („вода“ и „речен бряг“). Името на кастела носят още две български селища – Горни и Долни Цибър.

2. Цибър (или Ибиша) е български дунавски остров, разположен по течението на реката в област Монтана, община Вълчедръм. На острова са организирани две защитени зони – защитена местност „Остров Цибър“ и поддържан резерват „Ибиша“.

276. ЧЕРНА

1. Църна, по-известна с книжовната форма Черна, е река в Северна Македония, най-големият десен приток на р. Вардар. Дължината ѝ е 207 км. При завоя на Черна се води една от най-кръвопролитните битки на българската войска във войните за национално обединение. Боевете

продължават от края на защитата на Каймакчалан в началото на окт. 1916 г. до края на войната през есента на 1918 г. Българските войски воюват под адския огън на превъзхождащи ги по численост части от армиите на четири държави – Франция, Италия, Сърбия и Русия. Въпреки това българите удържат натиска и след тежки боеве отстъпват само една ивица земя, която включва Битоля. До края на войната удържат линията Пелистер–Червената стена–кота 1248–кота 1050–Маково–Рапеш–Стравина–Градешница. Завоят на Черна се превръща в гробница за сръбската армия, като по данни на съвременници сръбите губят ок. 100 хил. войници.

2. Черна е река в Южна България, ляв приток на Арда. Дължината ѝ е 48 км.

3. Черна планина (до 1942 г. Карадаг) е планински рид в югоизточната част на Източните Родопи, северно разклонение на граничния рид Мъгленик.

4. Село Черна (Енидже) се намира в община Добрич. Някога недалеч от селището е имало лешникова гора, от която селото получава името Енидже кьой фандакль („новото село край лешниковата гора“). След окупирането на Южна Добруджа от Румъния през 1918 г., тук са заселени колонисти – куцовласи от македонските планини. След 1940 г. на тяхно място идват преселници от Северна Добруджа, от селата Голям и Малък Гаргалък – на 25–30 км. южно от Кюстенджа. Селото е преименувано на Черна през 1942 г., понеже през Първата световна война много от мобилизираните местни хора са загинали при завоя на р. Черна в Македония.

5. Черна е село в Североизточна България, в община Хитрино, област Шумен. Старото име на селото е Каралар (от турски „кара“ – „черен“). В селото има джамия, построена по прототип на Томбул джамия.

ШАР ПЛАНИНА – Вж № 194

ШЕЙНОВО – Вж № 195

ШИПКА – Вж № 196

277. ЯНЕ САНДАНСКИ
(18/30 май 1872, с. Влахи, Благоевградско – 22 апр. 1915,
местност Млаките, Пирин)

Яне Иванов Сандански е деец на националноосвободителното движение на българите в Македония и Одринско. Израства в Дупница, където семейството се преселва след Кресненско–Разложкото въстание през 1878–79. Там Яне Сандански завършва начално училище и учи две години в прогимназията. След това усвоява общарски занаят и работи като чирак. През 1892–94 е войник в българската армия и служи в 13-ти пехотен полк в Кюстендил. След уволнението си като ефрейтор от казармата се завръща в Дупница и започва работа като помощник–просбописец в адвокатската кантора на вуйчо си Спас Харизанов. През 1895 г., след създаване на Върховния комитет, дотогавашните структури на местното Македонско благотворително дружество в Дупница се вливат в новата организация под името „Единство“, в което участва и Яне Сандански. Включва се в Сярската чета и тръгва с нея в Родопите, подпалват с. Доспат. Преследвана от войска и башибозук, четата се изтегля в България и се разпуска. През 1897 г. се включва в чета в Пиринско и е ранен. През 1899 г. се запознава с Гоце Делчев и става член на Вътрешната македоно–одринска революционна организация (ВМОРО). През апр. 1901 влиза с чета в Пиринския край и се включва в освободителната борба. Организатор и ръководител на аферата „Мис Стоун“, в която отвличат протестантска мисионерка с цел получаване на откуп за въоръжаване. Обявява се против решението на Солунския конгрес на ВМОРО през 1903 г. за общо въстание в Македония и Одринско, но когато избухва Илинденско–Преображенското въстание се включва с четата си и действа в Серския революционен окръг. В четата му е и Пейо Яворов. След въстанието се утвърждава като ръководител на левицата във ВМОРО и поставя началото на кървави междуособици в организацията. Взема участие в Младотурския преврат (1908). Един от учредителите на Народната федеративна партия (1909–10). Разочарован от младотурския режим, се оттегля от активна революционна дейност в Роженския манастир. По време на

Балканските войни (1912–13) подпомага с чета освободителната мисия на българските войски в Пиринския край. Убит от свои идейни противници в местността Млаките, Южен Пирин. Погребан в църквата „Св. св. Крил и Методий“ край Роженския манастир „Рождество Богородично“.

ЯНТРА – Вж № 201

ЯСЕН – Вж № 202

УЛИЦИ В ДУЛОВО

АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ – Вж № 2

АЛЕКСАНДЪР СТАМБОЛИЙСКИ – Вж № 3

АНГЕЛ КЪНЧЕВ – Вж № 4

АРДА – Вж № 204

БАЙКАЛ – Вж № 205

278. БРЕЗИТЕ

Брезата е листопадно дърво, високо до 30 м., с неправилна, яйцевидна рядка корона. Кората е бяла, лющеща се на хоризонтални ивици. Белият цвят на кората на брезата се дължи на веществото бетулин - единственото бяло вещество в света на растенията, докато във всички останали случаи белият цвят на растителните части се дължи на наличието на въздух в клетките на растенията. Брезата има мека, малотрайна дървесина, която се използва за различни изделия и мебели, за строеж, отопление и др. От клонките се изработват кошници и метли. От сока, който изтича напролет от пробити в стъблото дупки и съдържа малък процент захар, се приготвя брезово вино, използвано в медицината. От дървесината се получава брезов катран, също използван в медицината.

279. ВАРШАВА

Варшава е столица на Полша (от 1596 г.) и най-големият град в страната. Разположен е на р. Висла. Името Варшава в буквален превод означава „принадлежащ на Варш” (съкратена форма от славянското мъжко име Варсислау). Според легендата Варш бил благородник от XII-XIII в. и притежавал селце, намиращо се на мястото на днешния Мариенщат. По време на Втората световна война Варшава е била разрушена от хитлеристите до основи. След нея по-голямата част от града е построена

отново по стари снимки, архивни материали и документи, които да дадат представа как са изглеждали улиците и сградите преди. Днес Варшава е деветият по големина град в Европейския съюз. С името на града са свързани редица важни исторически събития, като Варшавския договор, Варшавската конвенция и др. През октомври там се провежда ежегодният Варшавски кинофестивал. Покровител на столицата е русалката, а най-известният ѝ монумент е в Стария град.

ВАСИЛ АПРИЛОВ – Вж № 21

ВАСИЛ ЛЕВСКИ – Вж № 22

ВИТОША – Вж № 27

280. ВИХРЕН

Вихрен (до 1942 – Ел тепе, от староарабски „Божи връх”) е най-високият (2914 м.) връх в Пирин, втори по височина в България след Мусала и трети на Балканския полуостров. Гледан от различни места, връхът наподобява конус (от югоизток и северозапад) и трапец (от югозапад и североизток). Според една от легендите за Вихрен, на върха се е намирал мраморният трон на главния бог на славяните – Перун, повелител на бурите и гръмотевиците, чието име носи планината Пирин.

281. ВТОРА

Числително бройно име, втора по поредност.

282. ВЪЗРАЖДАНЕ

(края на XVII в. – 1878, Освобождение на България от османско робство)

Българското Възраждане е периодът на преход от Средновековието към Новото време. В този период се зараждат буржоазни икономически и социални отношения, реформира се просветното дело, поставят се основите на светската култура, формира се българската възрожденска

нация. С успех се осъществява борбата за национално самоопределение и възстановяване на независимата Българска църква. Подготвя се и се осъществява българската националноосвободителна революция. Има подем на търговията, селскостопанското и занаятчийското производство, появяват се манифактурни и фабрични предприятия, търговски и акционерни дружества. Формира се буржоазията и възрожденската интелигенция – духовници, книжовници, учители, писатели и учени. Основите на духовното възраждане на българския народ поставят Паисий Хилендарски с „История славянобългарска” (1762), Софроний Врачански, Петър Берон, Васил Априлов и др.

ГЕОРГИ БЕНКОВСКИ – Вж № 41

ГЕОРГИ САВА РАКОВСКИ – Вж № 42

ДОБРУДЖА – Вж № 51

283. ДОКТОР НИКОЛАЙ РУСЕВ

**(27 май 1914, Дулово, Силистренско – 5 апр. 1995,
Париж, Франция)**

Д-р Николай Русев е лекар, военен деец, изследовател на българската воинска песен и дарител. Роден в Дулово. През 1920 г. се преселва с родителите си в Силистра. До 1925 учи в румънското училище в града, взема уроци по цигулка. Записва се в румънската гимназия (лицей). През пролетта на 1929 г., заради тормоза над българските ученици, едва 15-годишен избягва в Русе, където скоро се преселват и неговите родители. Там завършва с отличие българската гимназия (1929–34). От 1935 учи във Военното училище. Постъпва като офицер в 5-ти пехотен Дунавски полк в Русе и в 1-ви дивизионен артилерийски полк, служи като батареен командир във 2-ри артилерийски полк в Хасково. Участва в двете фази на Отечествената война (1944-45), награден с ордени и медали за храброст. След края на Втората световна война е батареен командир в Школата за запасни офицери в София, но е уволнен от армията, като „царски офицер”. Завършва

Медицинския факултет на Софийския университет през 1952 г. Работи 25 години като офталмолог (лекар по очни болести) във Втора градска поликлиника в София. След пенсионирането си заминава при сина си в Париж, където живее до смъртта си. Там извършва проучвания върху българската военна песен и през 1988 г. издава двутомника "По следите на една безсмъртна песен" с 484 български воински песни, заради който през 1992 г. е произведен от Министерството на отбраната в чин „полковник о.з.“ През 1992 г. издава монографията „Велик е нашият войник“ с най-нови и пълни изследвания на песента. От 1991 г. е почетен гражданин на Силистра.

284. ЕДИНСТВО

1. „Единство“ е организация, подпомагаща българите в Тракия и Македония, останали в пределите на Османската империя след подписването на Санстефанския мирен договор, по решение на Берлинския договор. Първият комитет „Единство“ е учреден на 29 авг. 1878 г. в Търново от Стефан Стамболов, Г. Живков, Хр. Иванов-Големия и др. Неговата главна цел е записана в Учредителния протокол: „Единство на всичките българи и улучшението на тяхното днешно положение.“ Сред учредителите се открояват имената на участниците в Славянското благотворително дружество – Любен Каравелов, архимандрит Стефан Хаджирадков, Стефан Стамболов, Ангел Попов, Димитър П. Иванов, Никола Икономов, Атанас Бабев, Георги Златарски, Георги Киселов, Цани Гинчев и др. Целите на Комитет „Единство“ са насочени към освобождаване на Македония, а Търново да оглави борбата за целокупност на българските земи. Приканват останалите градове да събират средства и да издирват хора, готови да участват в съпротивата. Дейните и ентусиазирани членове на „Единство“ участват в организирането на Кресненско-Разложкото въстание (есента на 1878 г.), потушено през 1879. Това е един от най-първите опити да се институционализира общонародният порив за целокупна България.

2. Единство - целокупност, свързаност, сплотеност, сговор, задружност, съгласие, общност, солидарност, неделимост.

285. ЗЛАТЕН КЛАС

1. Пшеницата (наричана и зимница или жито) е основна зърнено–житна култура, а зърното ѝ се използва за правенето на хляб. Житото е символ на плодородието, земята, цикличността на живота. Житото има водеща роля в българската традиция и обредност. Добруджа е житницата на България. Златният клас символизира преклонението на общата културна памет на добруджанеца пред житото и неговото зърно.

2. В периода 1979–89 г. в Силистра се провеждат литературни празници „Златен клас” – конкурс за поезия. Негови лауреати са Симеон Манолов, Валентин Чернев, Георги Мишев и др.

ИВАН ВАЗОВ – Вж № 68

ИСКЪР – Вж № 72

ЙОРДАН ЙОВКОВ – Вж № 73

286. КАЛИОПА

Калиопа (на гръцки „сладкозвучна, сладкогласна“) в древногръцката митология е муза на епическата поезия, философията и науката. Тя е първата от деветте музи, дъщери на Зевс и Мнемозина. Родена е в Пиерея (Тракия, северните поли на Олимп). Калиопа е майка на Орфей, на певеца Лин и на тракийския цар Рез. Изобразявана е със свитък и пръчица като нейни символи (атрибути).

КАМЧИЯ – Вж № 235

КИРИЛ И МЕТОДИЙ – Вж № 77

КОМ – Вж № 239

287. ЛОЗАРСКА

Лозарска (от лозарство) – занятие по отглеждане на лозата, производствен подотрасъл на растениевъдството за отглеждане на лозата – род многогодишни растения от сем. Лозови. Палеоботаническите изследвания доказват, че лозата се е появила на Земята преди човека. Лозарството се заражда в древността, а в българските земи съществува още преди 3000 г. пр.н.е.

288. ЛУДОГОРЕЦ

През ноември 1945 г. се създава дружество „Лудогорец“ в Разград „за гимнастика, туризъм и спорт“. Предложение за името на дружеството прави Добромир Жечев (председател на обществени начала). Произходът на името е свързано с Лудогорието – историко–географска област в Североизточна България – **Вж и № 243**. Председател на футболната секция в дружеството е Иван Костов. Днес „Лудогорец 1945“ е професионален футболен клуб в Разград, участващ в Първа професионална футболна лига от 2010 г.

МАРИЦА – Вж № 100

289. МИР

1. Покой, спокойствие, тишина, мира.
2. Липса на вражди и раздори; сговор, съгласие, разбирателство. Мирът предполага наличие на здрави международни отношения, просперитет в областта на социалното и икономическото благосъстояние. В международните отношения, мирно време е не само липсата на война или конфликт, но също така и наличието на културна, религиозна и икономическа толерантност и взаимно разбирателство. Според изследване на Робърт Джаксън от 1997 г., след 1945 г. на Земята е имало само 26 мирни дни. От 2002 г. Международният ден на мира се отбелязва всяка година на 21 септ. Това е ден на отказ от насилие и прекратяване на огъня по целия свят. За запазването на мира на планетата са създадени различни

организации, сред които е и Организацията на обединените нации (ООН).

290. МЛАДОСТ

Младостта е период от живота, който разделя детството от зрелостта. Характеризира се с растеж и физиологическо развитие, както и с трупане на жизнен опит и знания. Според Генералната асамблея на ООН, младежи са хората между 15 и 24 години вкл.

МУСАЛА – Вж № 247

291. НИКОЛА ПЕТКОВ (21 юли 1893, София – 23 септ. 1947, София)

Никола Димитров Петков е политик и журналист, убит от комунистическия режим. Син на Димитър Петков, лидер на Народнолибералната партия, оглавявал 27-то правителство на България. Брат на Петко Д. Петков – лидер на левицата в БЗНС след септ. 1923 г. и депутат, убит през 1924 г. Никола Петков завършва класическия отдел на Първа софийска мъжка гимназия. Записва се да учи право и политически науки в Сорбоната, Париж. Завръща се в България по време на Балканската война, през 1912 г. е войник в гвардейския полк. След Първата световна война продължава следването си в Париж. Завършва право с отличие (1922) и постъпва на работа в българската легация в Париж. След преврата на 9 юни 1923 г. подава оставка и остава да живее във Франция, занимава се с журналистика. През 1929 г. се завръща в България. Член на Постоянното присъствие на БЗНС „Александър Стамболийски” (1932–33). След деветосептемврийския преврат през 1934 г. е в опозиция на режима, влиза в БЗНС „Врабча-1”, а през 1937 отново се връща в БЗНС „Ал. Стамболийски”. През 1938 преминава в групата на Г. М. Димитров. Народен представител в XXIV ОНС. Настоява за защита и възстановяване на Търновската конституция и се обявява против едноличния режим на цар Борис III. По тази причина през декември 1938 г. изборът му за народен представител е касиран и е интерниран в Ивайловград.

След емигрирането на д-р Г. М. Димитров през 1941 г. поема ръководството на БЗНС „Александър Стамболийски“. През 1941 е интерниран в лагера „Гонда вода“ край Асеновград, а през 1944 – в Свищов. Участва в нелегалното ръководство на Отечествения фронт. Като участник в Деветосептемврийския преврат, Никола Петков става министър без портфейл в правителството на Кимон Георгиев (9 септ. 1944 – 26 авг. 1945). Създател и ръководител на опозиционния БЗНС „Никола Петков“ (1945–47). Никола Петков е лидер на обединената антикомунистическа опозиция. Борбата му за запазване на парламентарната демокрация е обявена от комунистите за контрареволуционна дейност. На 5 юни 1947 г. американският сенат ратифицира подписания на 5 февр. същата година мирен договор с България. В същия ден депутатският имунитет на Никола Петков е снет и още в сградата на Народното събрание той е арестуван. Касирани са и 23 депутата от опозицията, с което представителството на опозицията в законодателната власт е разгромено. На 5 август 1947 г. започва политически съдебен процес с измислени обвинения срещу Никола Петков и на 16 авг. е осъден на смърт чрез обесване, по обвинение в шпионаж. Независимо от протестите на западната общественост срещу присъдата му, на 23 септ. 1947 г. той е измъчван и убит с чук, а после е качен мъртъв на бесилото. Гробът му остава неизвестен и до днес. Никола Петков е реабилитиран посмъртно на 15 ян. 1990 г.

ОДРИН – Вж № 113

292. ОСМИ МАРТ

Международен ден на жената. Календарната дата се свързва с първата масова проява на жени работнички, състояла се на 8 март 1857 г. в Ню Йорк, САЩ. През 1915 г. е първото публично честване на празника в България. През 1977 г. Общото събрание на ООН приема 8 март да бъде обявен за Международен ден за правата на жените и за мир.

ОТЕЦ ПАИСИЙ – Вж № 116

293. ПАЗАРСКА

От пазар – място, често открито, на което се търгува. Там продавачи и купувачи разменят стоки, услуги или пари.

ПЕТКО Р. СЛАВЕЙКОВ – Вж № 124

ПИРИН – Вж № 128

ПЛИСКА – Вж № 129

ПРЕСЛАВ – Вж № 130

294. ПЪРВА

Числително бройно име, първа по поредност.

295. ПЪРВИ МАЙ

1 май, Денят на труда и на международната работническа солидарност (известен като Ден на труда) е сред официалните празници в Република България. Въвеждането на празника се свързва с датата на началото на събитията, известни като Хаймаркетска афера – 1 май 1886 г., когато профсъюзите в САЩ провеждат мащабна национална стачка с искане за въвеждане на официален 8-часов работен ден. В България се празнува официално от 1939 г.

РИЛА – Вж № 138

296. РОЗОВА ДОЛИНА

Розовата долина е област в България, намираща се южно от Стара планина и северно от Сърнена Средна гора. Тя получава названието си в средата на XIX в. от традициите в отглеждането на маслодайната роза Дамасцена – един от символите на България. Наричана е и Долината на тракийските царе, заради многобройните открити там гробници и останките на Севтополис – смятан

за някогашната столица на Царството на тракийското племе одриси. В Долината на розите всяка година в първите дни на юни се отбелязва Празникът на розата, който е посветен и на милосърдието. В гр. Казанлък, считан за столица на Розовата долина, се намира Музей на розата.

РОПОТАМО – Вж № 261

РОСИЦА – Вж № 140

297. СИЛИСТРЕНСКО ШОСЕ

Шосе, което води към гр. Силистра.

СЛАВЯНСКА – Вж № 152

СТЕФАН КАРАДЖА – Вж № 160

298. СТЕФАН СТАМБОЛОВ (31 ян. 1854, Търново – 6 юли 1895, София)

Стефан Николов Стамболов е революционер и политик, един от строителите на съвременна България. Неговият принос и роля го нареждат сред най-значимите личности в българската история. Учи в родния си град, а след това заминава за Одеса, където постъпва в Духовната семинария. През 1873 Стамболов се завръща в България и навлиза в революционните среди. Сприятелява се с Христо Ботев и двамата издават обща стихосбирка наречена „Песни и стихотворения от Ботйова и Стамболова“. Стамболов участва в Общото събрание на Българския революционен централен комитет (БРЦК) от лятото на 1874 г. и е назначен за апостол в подготвящото се Старозагорско въстание. След разбиването му е определен за главен апостол на Търновския окръг по време на Априлския бунт. Когато въстанието е потушено успява да избяга в Румъния, а впоследствие се включва в Българското централно благотворително общество (БЦБО) и спомага за изграждането на Българското опълчение. След Освобождението от османско робство Стамболов е непримирим с несправедливостта на Берлинския договор,

който оставя значителна част от българското население под чужда власт. Той става един от основателите на комитетите „Единство“ и организатор на Кресненско–Разложкото въстание. Политическата си кариера Стамболов започва в Търново като член на Либералната партия. Става народен представител и заместник–председател на II ОНС. Сближава се с Петко Каравелов и след разцепването на Либералната партия се включва в крилото на съратника си. В периода 1884–86 г. е председател на Народното събрание. Стамболов е един от най–решителните защитници на Съединението и оказва сериозен натиск върху княз Батенберг за легитимирането на този политически акт. Стамболов не подкрепя извършеният преврат на 8–9 авг. 1886 и участва в контрапреврата, целящ да върне Батенберг на престола. След отстраняването на превратаджиите, Стамболов е назначен за регент заедно с Петко Каравелов и Сава Муткуров и има централна роля в избора на нов княз. След коронясването на Фердинанд Сакскобургготски, Стамболов съставя правителство и оглавява държавата начело на Народнолибералната партия. По време на управлението му княжеството претърпява икономически подем и България тръгва по пътя на индустриализацията и модернизацията. В международните отношения Стамболов отказва да постави външната политика на страната в зависимост от исканията на Русия и това води до скъсване на дипломатическите отношения между двете страни. През 1894 Стамболов, несъгласен с контактите на княз Фердинанд с руски представители, връчва една от поредните си оставки и на 31 май 1894 тя най–неочаквано е приета, а правителството му е свалено. При следващото правителство на Константин Стоилов, Стамболов за кратко е арестуван заради критики към княз Фердинанд, по–късно е освободен. Ново производство срещу него започва още същата година в опит да се докаже, че той организира атентата срещу себе си през 1891 г. (при който е убит финансовият министър Христо Белчев). Доказателства не са намерени. Стамболов прави опит да напусне страната, но молбата му за издаване на задграничен паспорт с цел лечение е отхвърлена от правителството. На 3 юли 1895 Стамболов е жестоко посечен в центъра на София, пред погледите на десетки минавачи и три дни по–късно умира

от раните си. България се прощава с един от най-големите си държавници.

СТРУМА – Вж № 164

ТЕМЕНУГА – Вж № 166

299. ТРАКИЯ

Тракия е древна обширна историко–географска област в Югоизточна Европа, която в днешно време обхваща Южна България, Североизточна Гърция и европейската част от Турция. Българската част на Тракия е известна като Северна Тракия, настоящата турска – като Одринска или Източна Тракия, а настоящата гръцка – като Беломорска или Западна Тракия. В България често под Тракия се разбира единствено Горнотракийската низина и така планините Родопи, Средна гора и Странджа се изключват от дефиницията на Тракия. По Берлинския договор през 1878 г., територията на Северна Тракия е превърната в автономна провинция на Османската империя, наречена Източна Румелия. Изкуственото име цели да се избегнат термините България и Тракия и областта да се свърже с гръцкото културно наследство. В 1885 г. Източна Румелия е анексирана от Княжество България и на следващата година Съединението е официално признато, като князът на България е назначен за главен управител на Източна Румелия. По Лондонския мирен договор от 17 май 1913 г., сложил край на Балканската война, цяла Тракия източно от линията Мидия – Енос се предава на съюзниците България, Сърбия, Гърция и Черна гора. След Междусъюзническата война, по Цариградския мирен договор от 16 септ. 1913 г. Османската империя си възвръща цяла Източна Тракия с Одрин, а България запазва Западна Тракия между реките Марица и Места. По Софийската българо–турска конвенция (1915) България присъединява още 2588 кв. км. със 160 селища. След края на Първата световна война, Ньойският договор от 1919 г. обявява Западна Тракия за мандатна територия на Антантата и тя е окупирана от френски войски. През апр. 1920 Конференцията в Сан Ремо дава областта на Гърция.

По Севърския договор Гърция получава по-голямата част от Източна Тракия, която обаче губи след катастрофата ѝ в Гръцко–турската война по Лозанския мирен договор от 24 юли 1923 г. След разгрома на Югославия и Гърция от хитлеристка Германия, от апр. 1941 г. Западна Тракия (без областта по течението на Марица) до окт. 1944 г. е под българско административно и военно управление. След края на Втората световна война, лозанските граници са потвърдени. В България 26 март – денят на превземането на Одрин от българските части по време на Балканската война през 1913 г., се чества като Ден на Тракия.

300. ТРЕТА

Числително бройно име, трета по поредност.

ХАДЖИ ДИМИТЪР – Вж № 179

ХАН АСПАРУХ – Вж № 180

ХРИСТО БОТЕВ – Вж № 185

301. ЧЕРНА ГОРА

1. Черна гора (или Църна гора) е планина в Западна България, между долините на реките Струма и десните и притоци Конска и Светля. Тя е най-ниската от Верило–Руйската група. Дължината ѝ от северозапад на югоизток е 25 км. По-голямата част от територията на планината попада под защитата на Натура 2000 по Директивата на птиците.

2. Черна гора (или Църна гора) е малка планина в Егейска Македония, Гърция, разположена недалеч от границата с България. Най-високият ѝ връх също се нарича Черна гора (Мавро Вуно) и е с височина 1653 м.

3. Черна гора (на черногорски Црна Гора „Черна планина“) е държава на Балканския полуостров. Граничи с Хърватия и Босна и Херцеговина на запад, Сърбия на североизток, Косово на изток и Албания на юг. Има излаз на Адриатическо море. В периода 1918–41 Черна гора е съставна част от Кралство на сърби, хървати и словенци.

През 1941 г. е окупирана от италианците, а след излизането им от войната – от Германия. Последният държавен глава, преди включването на Черна гора в състава на Югославия (1945), е крал Никола I, който е працядо на Симеон Сакскобургготски. Между 1945–92 г. Черна гора е република на Социалистическа федеративна република Югославия, между 1992 и 2003 г. – република на Съюзна република Югославия, а през 2003–06 г. е съставен дял от Сърбия и Черна гора. На 21 май 2006 г. в Черна гора провежда референдум за независимост от Сърбия и Черна гора, а на 3 юни 2006 г. черногорският парламент обявява официално независимостта на страната.

ЧЕРНО МОРЕ – Вж № 193

ШИПКА – Вж № 196

302. ШУМЕНСКО ШОСЕ

Шосе, което води към гр. Шумен.

ЯНТРА – Вж № 201

